

תפילה ופיוט במחזור ורומיישא

עורא פליישר

א. הטיפולוגיה של המחזור

מקצת מן הפרטיטים הללו נוכרים בספרי מנהיגים (כרובם מאוחרים), אבל בנראה מعلوم לא צינו על-פי ספרי תפילה קדומים. העיוו בקובץ של פנסנו מאפשר בהרבה מקרים לזרא את מציאותם של מנהגי תפילה אלה, לפחות את קדמוניהם, ולפרשות בעודה ובונה ומדורקה.

הרטוט שמחוזר ורומיישא הוא מחוזר אשכני שגורתי למדרי מתעורר בערך מפני הרכובו וממבנה הפנימי. ספרי תפילה של ימיה היבטים הדומים בדורנו, כקדומים נמאורים. שייכים לכמה סוגים. יש מהם שנויין לנתחם "סידוריים"; הם מבאים נומינום מלאים ומופרים של תפילה-הקבע לימות-הזמן ולשבותה, כולל אותם קטעי תפילה שהם חותם חותם הייחודי. בכתבייד אלה מעתקים לפיעמים גם פיוטים לשבחות המענות, דיני תפילה, פירושים שונים לנטשוח-הקבע ולפיוטים. הלכות שבת, טפוס שחרורה, עברנותו, וחומר מגן הנגע בהרי הדת היומיומיים. שניהם והמם ה"מחוזרים" המכילים את תפילות החגים. אלה מבנים להשלים את התפילה והפיוט של הקורקס¹. מאן פרוסום זה לא עסק שטחן ראשון בכתבייד קריית ספר.² מאן שטחן ראשון לא בא בו, בתחים זה, דברים מפתיעים. הדעהה והמדעתה האמיתית שהיתה טמונה בפינה זו היא בכרם היטהה והעבודה שלא היה תוארה כלת עת. ככלומר של מדורקי קדרותו של הקורקס, קדרותה שמעט כתבייד לטורגויים מדורגויים משותווים בה עם מחוזר זה, מה שמצוג בו בנטשוח-הקבע ובפיוטים הוא, בקווים כליליים, הנוסת הדירוע והקבוע של מנגנות אשכנז. עיצבו וגיבו הסופים (כמעט) של המנגה הרכשו עלייה זו, עם עמתה נוספת, בקרומות עד יותר.

אבל לא טעה הרבה אם נאמר שההשתמות זאת, כפי שהיא נזכרה בערך, אינה נוכנה למזרי. בכך הוא שהמנגה האשכני, ובו יתר מהן של קהילות אייזור הריניינס ושל מערב-אשכני בכלל, נעצב באופן סופי ומודוקך קדום למועד הכיבוד של מחוזר ורומיישא, והוא עמו כבר הוא נציג מגוש של עצוב זה.³ אבל פרידה מודוקדת יותר בפנימיות הטקסטים. בורות העתקתם ובמה שמורגןש בהם או מובלע בהם על-ידי מערת פיטי הרגשים, ואינם מביאים מאומה מנוטשוח-הקבע, מקריאות הרימים בתורה ובביבאים, מנגינות הנקראות בימות החג השווים, ומפיוטי השבחות המיחזרות, שבונה החגונה, וש מהם הניבים מכל הצדדים האלה יורה או מאודו.⁴ בתכבייד שווים ומה גם מכחינת הדוחה הניתנת בהם למ��פלל; וגם מזיך מה שהם מכנים לשעת קרבותם בתוכנם ובבקפם. יש מזמ שבעה פראטים רבי-יעני, שמס אין יעצהיד דופן לגמורי בקונקטט הנתנן. עירין הם מערתים ומגונבים את זיינותוין זו על נוטה התפילה של בני אשכנו הקדומים, וכן, ובכך, על דרכו התפילה בכתבייד-הנכויות שלם.

הקודקס הידוע בשם "מחוזר ורומיישא" הוא אחד מכתבייד הילטוגיים המפוארים שהגיעו לידינו מעובנים של יהודי אשכנו בימי-הכינויים. ויקפו המרשימים, עשר תנכזי, צורתו האמנית כבודה בדורנו, נסחיו וניקודם והמנהגות המייצגים בו מעמידים אותו לפניו המריהיבה, נסחוי וניקודם והמנהגות המייצגים בו מעמידים אותו לפניו כאוצר בולט של דעתות על אספектים רבים מחייבים הקדומים שבקרים עוזב. אין פלא שהוא החל העין המודיע בקורסות קהילות ישראל בימי-הכינויים, ובפרט במן האחרון, למנ הום שבו נמסר הקודקס ליתת הספרות הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים, תוקרים רבים עיינו בו ודין ממן את שיכלו לפיו הנערך למחזר.

תוכני הקורקס, כמו הפיוטים והתפלות המועתקים בו, זכו לתיאור ראשון בשנת תש"ט/1969 בידי דוד ניאל גולדשטייט ע"ה, במאמר שפורסם בכתב העת קריית ספר.⁵ מאן פרוסום זה לא עסק שטחן ראשון בתפילה והפיוט של הקורקס,² לפי שטחן ראשון לא בא בו, בתחים זה, דברים מפתיעים. הדעהה והמדעתה האמיתית שהיתה טמונה בפינה זו היא בכרם היטהה והעבודה שלא היה תוארה כלת עת. ככלומר של מדורקי קדרותו של הקורקס, קדרותה שמעט כתבייד לטורגויים מדורגויים משותווים בה עם מחוזר זה, מה שמצוג בו בנטשוח-הקבע ובפיוטים הוא, בקווים כליליים, הנוסת הדירוע והקבוע של מנגנות אשכנז. עיצבו וגיבו הסופים (כמעט) של המנגה הרכשו עלייה זו, עם עמתה נוספת, בקרומות עד יותר.

אבל לא טעה הרבה אם נאמר שההשתמות זאת, כפי שהיא נזכרה בערך, אינה נוכנה למזרי. בכך הוא שהמנגה האשכני, ובו יתר מהן של קהילות אייזור הריניינס ושל מערב-אשכני בכלל, נעצב באופן סופי ומודוקך קדום למועד הכיבוד של מחוזר ורומיישא, והוא עמו כבר הוא נציג מגוש של עצוב זה.³ אבל פרידה מודוקדת יותר בפנימיות הטקסטים. בורות העתקתם ובמה שמורגןש בהם או מובלע בהם על-ידי מערת פיטי הרגשים, ואינם מביאים מאומה מנוטשוח-הקבע, מקריאות הרימים בתורה ובביבאים, מנגינות הנקראות בימות החג השווים, ומפיוטי השבחות המיחזרות, שבונה החגונה, וש מהם הניבים מכל הצדדים האלה יורה או מאודו.⁴ בתכבייד שווים ומה גם מכחינת הדוחה הניתנת בהם למ��פלל; וגם מזיך מה שהם מכנים לשעת קרבותם בתוכנם ובבקפם. יש מזמ שבעה פראטים רבי-יעני, שמס אין יעצהיד דופן לגמורי בקונקטט הנתנן. עירין הם מערתים ומגונבים את זיינותוין זו על נוטה התפילה של בני אשכנו הקדומים, וכן, ובכך, על דרכו התפילה בכתבייד-הנכויות שלם.

פרוקל. קהילות אשכנו לא היו והו ולו במנגני התפילה שלהם, ולויים נתבשו למגנו שני ענפים: הענף המערבי, שעטב על-פי מנגון של קהילות הרינויים, ובאותו מנגנון, אשכנו הוא מנגון של קהילות מורה-יאורה, ובתוכן זה מנגון בירום, אסטרוין ופולן, עיון לעלה.

4. מנגון נזכר בספר התפילה של ימי-הכינויים ונוספים הפיוטים לשבחות הרגשה ובירית מילה. שבונה שבתפלין השתתק חותן נשאה בשבע שלפנין קושטו בשבע רב לשינויים בסוגים שונים. מקומות לשפושים אלה אין קבע. לעיתים הם מובאים טיטוריים, ועתים — במחוריים.

5. רוב ספר התפילה האשכניים מקומים בהראות למ��פלל, לפי שהוטרים מוגרו לשמש תלמידי-הכינויים, וכל מקורה — אשס וודע תפילה. רב בוגדי-היד אין חנויות כלל; לעיתים הן עומרות על רמזים מעטים, לא תמיד ברורים.

1. ד' גולדשטייט, "מחוזר קיך ורומיישא", קריית ספר, לד (תש"ט), עמ' 338–513, 522–523 (מהקורי התפילה ופייט, ירושלים תשל"ט, עמ' 9–20).

2. E. Roth, "Das Wormser Machzor", *Udum*, XI–XII (1981–1982), pp. 219–223 (המادرע עסוק בהחכמה באירום שטחן שטחן שבקבץ, "מחוזר ורומיישא" עשי, כטבוס). יש בו גם התייחסות לנטשוח-הקבע ולפיוטים שבקבץ, "מחוזר ורומיישא" עשי, כטבוס. שי ברכם: הכרך העזון כאן יכול את פולחן בית הדין לכבר (פרשת סקלם ור' תשעה באם), הכרך השער מוביל את החומר למלעיל והארון. על-ידו חוצה שני שי הכרבים עין במאמריו של ימי-היד לאעלם, נס' ט ואילך. עיין שם להלן.

3. I. Zunz, *Die Ritus des Synagogalen Gottesdienstes*, Berlin 1919, pp. 66 ff. על מנגנות אשכנו עיון, למשל, בספר הללאי של ייל גאנץ; עיין שם. על-מנגנו ורומיישא עיון, *synagogalen Gottesdienstes*, Berlin 1919, pp. 66 ff.ashi. על-הפקתם, ברום כללים על מנגן אשכנו עיון במנוגה של י"ר נדלשטייט למלטי. מחוזר לימי הדראים, א-ב, ירושלים תש"ל; מחוזר לטבאות, ירושלים בשם'א (בעריכת)

משך בכינכת המהזר שלית-יציבור תלמיד-חכם שאין שם צורך למלמד או רק להתפלל. בקצת הנחיות המופיעות בקובץ במפתיע אפשר שרן תולדה של היישובים א門נותיים וקאלאגראפים, אם לא של איו קאפרירוה גוונית.¹⁴ גם פירושיים לנוטחיה הקבע ולפיוטים אין בגוף כתבי-היד. בקצת העורות פרשניות, מעתות מואת, מופיעות בילויוֹת הדפסים; אחדות מוזן, לפירנארה, של המעתק. אבל אין אלו חלק מקצתם של הפללה בלבד, ולא האב של המעתק אמרו היה המהזר אל-הפללה בלבד, בפרט שום דבר אחר. מעתות בכתב-היד, גם אם לא מעתות מואת, גם כותרות הייחס בראשי הפיוטים. סופרים מקומים עוזרים אצל הפיטויים שהעתיקו, יוציאו בהם לעמיהם פירותם שאל-הפללה בלבד, ולא עצם. לעתים דודו בדריהם מוסתרת קרמות ומיהימנות על מהבורי הפיוטים, וגנותות איינו את היהודים להם על הפיוטים בכותרות שבתו בראשיהם. סופר כתבי-היד שלנו, ר' שמחה בר' יהודה, היה סופר בעל נסין ובן לאב סופר;¹⁵ אף הוא ידע בפיוטים שהעתיק אליה ירידות וצינן אותן בכותרות.

אבל העזינום מעטים, באמור, ושגרתיים למדרי, מעד אחר שעיר כתבי-היד, באפנוי והשי' השווא שיר אלי, בנוטחיה הקבע. א門ן אלה אכן מלאים, כאמור, ואינם מבאים אלא את התפקידים שלהם, ימי השופר ולפי' מגהגו, מפי החזן, אבל אלה מובאות במלואן גוזלה,¹⁶ וב/pm/ים ריכים בהתקנות נחרות בכל מדור ודורו.¹⁷ אך עלי' יש שופר לא נגוז בונה מדרה לשעקיות גומרה, כפי שראתה להלוּ, בירר שעיר וכוננו הנה לאפשר לחוץ להתחפלל מן המחויר תפילה שופטה, בלי לדפרק ממדור ובכל להשלים את הענרכן לו מן הזכרן או מספר אחר. מלאות זו יש בה עניין רב, והוא מעמידה את הקודקס שלנו בסימנה של ייחוזיות מסותמת. רוב כל המחוירים, ובתוכם המחוירים עשירים הרבה יותר משלו מעד תוכנן, מקרים נוטחים מפורטים. פעים שאים מבאים אותן ככל ופעמים מהם מסתפקים בהבאתם יותר: פעים שאים מבאים אותן ככל ופעמים שהם מסתפקים בhabatsum upset בודך בודך.

ב. תכנית-האב של המהזר

המוחוריים האשכנניים הקדומים לא תמייד מצטיננים בסידור פנימי מדוקדק והגינוי. גם הגולים והמפוארים שבhem, כולל אלה מהם שכותביהם השיקעו בעיניהם הרכה שכנות והבהה אהבה ורבבה נשawn אמונות, מבאים את חוניקותם לעתים קרובות גurbavha מביכה. מעתים בתבי-היד שיזת להוציא מחולותה של הכללה זו, מחויר ורומיישא איינו אחד מהם. ר' שמחה השופר מותפאר בקהלוף שצירף לפוך הקודקס (פרק 122c), כי כתבת את המהזר וסידר וערך בו הכול מראש ועד סוף "כל התפילה שישאו

אחר הקורה פורות: בהרת המהזר כן היא מוטשתת נעת לחלוּין) יתנו הוראות באב קוריאת התורה. אך נראה והרבה דבר ורבב' לא מדבר אחוריה הקראית, בעט ונספח, במודר לשבת חול-הגדוד פשת (פרק 14), יתחנ' רישימת הדימות שבסדר גומרים אל ההחל. אחריו הקורה להשעה באב (פרק 15) מבאהם נון העלה עיריק מוסור, המתחשת לתהשך התפילה. אבל גם זה חסכנו למי'. חין מאיל אין שיזת לאל לולותרומת, דמיונית, בושוּת-היטוט. את התפילה שיש באב במקומיהם גומוניים, על-פי' הדר בקידור המוחזר של להלוּ.

¹⁵ עין על אלה להלוּ. ¹⁶ על האורוּת ורזה גמאמו של בת-אייה (לעיל, עמ' 12 ואילך). ¹⁷ מכל התפלות הייזנויין, אבל עין על קר עד להלוּך ר' ריקתא שמע אינה מוכנת במלואה מוחר פובל עט אחור, לרר זה וזה קשר בעבודה שרכך קייאת שער אמרוגם הס. פה אחור, על-ידי כל ציבורו טרחה שעלה-על-פה אך אחד אשר כלל אורה מששאל. ורבות טופוריים יארח תרchn להריעיה. בעט שאין עדין להריגון כאן ששית הפליה ציבור באשונן של וריה-היטוט, רקמתם מושעת בשיתם ספקדים בימייה, כלויה, שליחו-הציבור הזה אמרו את כל התפלות והפיוטים במולאמים, מתחילהם עיר טוף, בקב. ר' רם. המהזר פמאי-הבר באיא אל-כבריאו, לזרת פום פיסיקאות הביטח. לעתים קדחות מואת, את חזין י'ווון, כדי לעמץ את לחוק' היביר על לחוק' בתפילה. היהיה כונגה מדי' בר מוארות.

топעה ומשמעות בבחוּני שלמדו ממדורמות מדרומות. כמה מקטה נס-הקבב' מונתקים בה אחור, ולפעמים בבחוּני גונרג'בג'י' שקן), בעבורו זה, שרוא לא הבהה יור ממהורי. מועתקת כל התפלות הקבעה בעעלם אחד בראש מהזר, ואין אחיך מהז וללא כלום. גם בחוחוּרים קרמיים אחוריו ק' הוּא עזב. רק הוא מבב' אנטסלאוד 1025 המביא מבנה קרוב ממד' פמנגהה של ורומיישא, אבל בהרבה מהזרות וגונר והם בך' של מהזר רומיישא, למשל, אין וזה היקבע מובאים כל' לאם בעט כל'.

גם הפירושים המובאים בכתב-היד, א-על-פי' שכולם או רובם המכריע שאובים ממקורות והה או ממקורות קרובים, שונים זה מזה בהיקפה ובסותם.⁶ heraldה עקרונית רבת-חשיבות היא זו העממייה את ספרי התפילה המודיעים להציגים על-תבניהם התפילה של החגים בלבד או גם על-תבניהם הימים המזוהים שביניהם. במזוהוי הקייז' החומר הנגיד ר' ריב יותר: הוא מכיל את השמי' שבתות ההפסקה שבין יומם שאש' השהisms (שבת השהים) ולפויות לשבת שבין יומם-ביביר לסתוכות, לשבתה בראשית, לשבתה חנוכה, ולעד כמה שבתות.⁷ במזוהוי הקייז' החומר הנגיד ר' ריב יותר: הוא גם ספיציפי למדרי: השמי' שבתות המזוהים שבין יומם פטריסים (וירטום מובאים במעט בכל מקרה), את שיש השבתות שבין יומי השבאות או השבות (או השבות) של אחר תשעהocab.⁸ חמור זה, מלבד שהוא לא מועט, הוא גם ספיציפי למדרי: גם ארבע הפירושות ו/orים) באפנ' מערוכות הפיטוט של התגים הגדולים (ובכל ארבע הפירושות ו/orים) באפנ' סמי' פחות או יותר ברוב קהילות אשכנז, נתרו תכניות המיעודים לשבותם ללא קביעיות. או קביעות בפנדר בקהילות השונות. מנהם המיעודים לשבותם כל מחויר ומחויר ניכר בעיקר עלי' פמי' מבחר הפיטוטים המיעודים לשבותם הללו.⁹ המחויר ורומיישא הוא מחויר של קייז' מן הדיטופים הממצועם. ברוב המחווריים השיכבים לטיפות זו אף הוא מתחילה בפרשנית שקלים ומסתומים בתשועהocab. אבל אין הוא פוקר את כל המחווריים שכנתמים. סוחרים ממון וטאיטים לשבותות ההפסקה וכל השבותות שבין פסק לראש השנה. חסרון זה מכביד לעלינו את קביעות המנהג המזוהם במזויר, ובעiker את יוקתו למחר שמתרואר במרקורי המאוירים כ'מונגן ורומיישא', יש ליצין בתמייה' מה את העדר הפיטוטים לשבותות שבין פסק לשבעות, שכן בקהילות מערבי-אשכנז נכללו בתפלות השבותות והללו פיטוטים לזכר קרבנות טענרא-אשכןן או מרואו' מארויות הפיטוטים של מיזה-הביבנים הקדומים:¹⁰ אין ספק שלא היה קהילה אשכני' במאיה' הי' שלא אמרו בה פיטוטים בשבותם ההללו. יש לשער שבמקומו של המהזר ובונגנו הי' דפיטוטים האלה מסודרים בקבץ אחר, ועל כן לא הוכנסו לקודקס זה.¹¹

המוחזר דל' יסית גם במזרורים המוינגיים בו. כפי שנראה להלוּ, הוא נועד במפורש, במודיע ובמובהק לשימושו של החזון,¹² וחסרים ממנו, בערךן, כל הקטעים שלא נאמרו בקהילות המזוהים מה שבונת השחר.¹³ פסוקי זומרה, חסרים ממזוהרנו פיסקות הפתיחה של המזוהים המשם כל כילז'ה בו. לפיסקאות הלהלו אין אפילו רמז בכתב-היד, אם לא הרבה מקרה. כן חסרים מן הקבוץ טקסטים שכיחים של תפילה בגין ההגירה לפחס ופרק אבות: גם רמז לא מoitאים אין. המחויר מזכיר מואת גם בהנחיות למתפלל: בוזוב חמורים חסרות הנחיות מסוג זה מכול וכול, ונראה מזה בעיליל, שהמעתיק ראה לנגד עיניו לאורך כל

6. יהורת אשכנו העמדייה, כמספרם, ספרות עשרה של פרשנות התפילה והפיוט, ודרכם מוצאים על מתייחחת זהה מכל שאר מרכבי הארץ יהודים של ימי הביניים. דרכם מוצאים על ספרות זו ואלה: י' א' ואילך, ע. על רוחם הבשס' ד. כרך המכוון. אשתלים אשכני'.

7. בקהילות אשכנאי-הקדומות נהגו לומר פיטוטים גם בשבותות ו/or. המשנאג' הנגפוך מואר במרוח ביאותו ד-שי' הי' לומר שhort'ות בכל שבתות שנה לא הדת י' רוחה במרוכ'יאוונה.

8. שבתות הקין שבין אשכנו אחריו חורי'ת ח' שבתות חן: השבת של אחר, שבת פראש נשא. בא' בתפלות בדורות, שבת ח' וקית', שבת ח'ו' שבת לעפנ' עיש'ה בא' שבת נחמו' (שבת של אחר תשעה בא'), שבת פרש'ת שבת שלבני רosh hanuka. כבונען כל שבותות היקין' שבין אשכנו אחריו חורי'ת ח' שבתות חן: תפילה השבותות של רוח'ה השבותות של האל' מסע'ת.

9. מתווין אשכנו מהל' פיטוטים במנחות אשכנו אחריו חורי'ת ח' שבתות חן: תפילה השבותות הללו נקבשש מאוחר מואר. ומן ר' נג'ג' פיטוטים מוקמים לכתבי פיטוטים ר' לבון כל אדרוש בדב'.

10. על פיטוט השבותות היל' (במשך יולחות של גורחות) עין: ע. פליישר, היז'ר. עמ' 661, 697. בהההוותם והဖההוותם. ירושלים השמיד' [להלך]: פליישר, היז'ר. עמ' 661, 697.

11. גם בשתי ההוראות הרמסות של מזגה ורומיישא. עשליהן יהוּר' ללהלו, אבל גם כלולים, למיש, בחוחר רומיישא שהעתק' ר' יעך אפניהים שנונ' 1623 (כדי אוקספורד 1630; עין עלי' ס' לול').

12. בעניין זה סוגה רודתו של רודתו (לעיל, הערכה 2); עין שם, עמי' ש. אין רק שחקיע' נעד כמצוות לשליח'ין.

13. בתקופה מאוחרת יותר נעשה בנהאה נסין להשלים את החסר הוה. ר' ר' מראש' ברוכת השוחר השערתך ואיל' כבר באאות' ד-שי' עיר' מאורף ללקודקס (פרק 218), אבל הטקסטים הילל' לא נכללו בתכנית-האב של המהזר מעקריה.

14. הנחיות שיש בהן פירוט-ימה באות בכל המהזר שלוש פעים בלבך: פעם אחת ברוך סבב

אללה.²⁷ והנה במודור לשבת חול' המועדר (פרק 56א), אחרי שהעתיק את הירעה ציין לפתע: "אילו ימים טובים שגמרן בחם החלל" וכו', והביא את רישימת הימים הללו לפה הסדר. מיר אחריך העתק נחת כל פקי ההלל, במלואם וכסדרם, אפק-על-פי שבשבת חול' המועדר של פסח אין ומורים לללא בדיוג בלבד. אחרי ההלל העתיק פעם נוספת את הנוסח המלא של קדושת המשוכן בלבך. ואחריו ההלל העתיק פעם נוספת את הנוסח המלא של קדושת הבבון בלבד.

ואין זה הסוף, כמובן. אחר פייטי יום אחרון של פסח העתיק הסופר שהוא ארכוה של פיטיטים ארמיים. העירוביה כאן מושלטת במעט: בראש המודור באזות שתי שורות ארמיות לתרגומי הפטורים ("אתא ווּגַמָּא" [וח' ווּגְמָא] ו'אלמו' בענין 101א), והוא תרגום קלעט מתרגם החגיגים. הקטעים באים בסדר זה: ליום שני של שבועות (!), ליום ראשון של שבועות, ליום אחרון של פסח. אחריך באה בוחרת גוללה, "רשות דודישע" (פרק 103ב), ומובאת רשות לקראת התורה בשבעי של פסח. אחריךן מעתיקים קטע פיות ארמיים לкриיאת שירת הים, בליווי התרגום הארמי של הפטרים. בסוף מועתק הפייטי "יעיב פתגס" (פרק 105א) ובארשו הכתורת רשות להפטורה מרבית יעקב". הקטע הנזכר אויל לשמש מבוא להפטורת ים

של פסח. קטעי התרגומים להפטורות יום ראשון ושני לא תחתוקנו. במודור לשבעות זה סטודר את השיטה המינימלית לפסח, ובמקומם להביא את מערבי שציילילות בהעלם אחר, הביא את של ליל'ה ראשן בראש המודור (פרק 105א) ואות של ליל'ה שני בטסח המודור (פרק 144ב). אבל לפניה הפטיטים הארמיים שנעורו לקש את קרייאת שירת הדיברות ביום ראשון של תרנגולים 146–155א). במודור המוקדש לתשעה באב, שבו לא עמדו לפניו עניות ארוגן קשות במיויחד, בא החומר בצהורה מסודרת יותר. אבל גם כאן הביא את הפייטי "אלילו הה" (פרק 56ב), שנוצר להיאמר בסוף סדר הקינות – במשמעות הסדר.²⁸

אין שום דרך שכךobar את הווהות מעשנות הילל. ר' שמחה יהה מעוניין אמן, והחוש האסתטי המופלא שלו ניכר מכל מועד של כתיבתיידן. אבל הוא עשה את עברותו בחזה גוזלה,²⁹ ואפשר שלא לנפנ' להקדיש מהשבה לארכון הפנימי של הדקדוק. למחרת המשתחמע מן הקולਪן, אין ספק שר' שמחה עבר על עלי-פי מופתים שעמדו לפניו; אפשר שמתוקים אלה, במוחן כהורגה מחוורים אשכנזים קדומים, מבולבלים היו, וכפי שמצואים בכר העתיקים.³⁰

צורך לומר, שהחפzon שר' שמחה נחפו בהתקנת המחויר ניכר לא רק בסידור החומר בכתבתיידן, אלא גם בשיבושים לא מעטים, ולעתים גם לא לילם, נשונתבש בכתבתו. מקצתן חישוביים היללו תיקן בעצמו, גולין או בדור אחריה, מקצת מהם תיקן אחריו מנקר בתביהו, ומקצת מהם תיקנו בני הורותם של אהורי. על חלק מן השיבושים היללו יבואו להלן דין מפורטו יותר.

[כמו שאומר] החזון: אבל ניתוח המכחו מראה, שלא הצליח להשליט על החומר שהבאי סדר נמן. אמנם מורה המכחו מסודרים כיאות, לפי סדר שבת שבחת הגדול, פסח, שבת זור, ו/or, שבת פרה, שבת החודרים³¹, שבת רביה ראייה. וכבר במודור לאربع הפטירות, אין הסדר הפוני נשמר בקפידה ראייה. וכך בראש המועתק, בידוע, שבותה של קלים החוחש לחות לעתים בראש-חירותים (אדור ווניס). ומוחור מארגן כראוי צריך לתה צין לאפשרות זאת, הן בנסיבות פוטיטים והן בנסיבות חביב, לפי שכשניהם חלים שינויים ריבס ומשמעויות. הן בעמידת השחזרה וכן בעמידת המוסך.³² ר' שמחה לנו בעין הנה את דבריו לשערין: הוא התעלם לחולטן שבחת שבחת קלים וחול בראש-חירות אדר, והביא במודור זה והוינו של שבת בלבד בלבך.³³ בפרש חחדוש נזכר לפטע באפשרות זאת, והוא בקש להתייחס אליו. הוא העתיק את האופן המתיידר לשבחת וראש-חירות ("משרתי עמדים"). שצפי היה לאחסוך למשך הפוטיט שיטס בקריאת שמע מקראה וה, בלבין דרכ' 27א: בראש הפייטי צין לשבחת וראש-חירות ("עללה וובא"). בוגר וזה העתיק בעמידת המוסך את ה"אליליכם" של שבת וראש-חירות (פרק 32ב) – הפעם ללא שם צוין. אפק-על-פי שהפטיט נועל להצערף לפלילן קם מקרה שבת החודש להראש-חירות.³⁴ בברכה הרוביעה של ממידת המוסך עודה לפניו בזיהות של השבעה של הפטיט שבחת שבחת קלים וחול נסח-יקב עAshוריים, אשר של שבת סתם ("חכנת שבת") ואחד של שבת וראש-חירות ("אתה יצרת"). גם כאן לא מעיל בעיה פרורה, והוא העתיק את נסח-הקבע המיועד לשבחת וראש-חירות מיד אחרי הקירושה, שלא לעין קודם את פיסקת הפייטי של הברכה של לישית ("הנה וה בא לפקרים") ובליל צין את הברכה השליישית ("האל הקירוש") עצמה. את הקטע "הנה והשלמת ברכבת הפטיט" ציין אהורי לברכת "אליל הקירוש"³⁵, ובשבור הפטיט את הקטע "תגונת שבת". הפטיקת הובלבלת לשגדי. דסוטר עמו הרוגש ב�新: בסוף הקירושה ברכבת הפטיט ("הנה וה בא לפקרים") ובגלוין: "ואחרון כן [כלומר אחר אמרית פיסקת הפייטי "הנה זה בא לפקרים" והשלמת ברכבת הפטיט]" צוין אהורי אהיה יצרת".

אפשר שהבלבול הזה הוא טעות של היסח-הדרעת. בולט יותר התרסוכות

הקסום ובירה, על קרען: ע' פליישר, "כמהות בשורה פיטינו אישלה הקדרומי", הספרות, 35–31 (אפריל 1981), עמ' 160 ואילך. השימוש במילים מסווג הנט מסודר בקהלות אשכנז בבל. קריולית אליל, ובturn זה נב' בשייר בשבעתנו ראש-חירותים ובשותות תורת וברית מליל.

25 אחריך שבדרכו, מקצת מהם תיקן אחריו מנקר בתביהו, ומקצת מהם תיקנו בוגר ור' שמחה כתורה אליל-הסיליה אפשר לנבר אויל-הדרעה זו: ישבת וראש-חודש [גומר אתה יצרת].

26 בוגר אליל-הסיליה ושבותה כרבת הפטיט (פרק 46): "מעירוב ליל שישי של פטח". על כותרת כבראש ורשות ושבת.

27 עין על הילן.

28 עין הין להילן.

29 אין לנו שום מושג לגבי כתובות העתקה של טופים קדומים, אבל ש' להנעה של מללא הינה הנון תבור שנות ליטנות מושלא, לא הוה הוטר מטהאר בו.

30 אין לעציו שיטים בתנ"ה הדר קדומים, ובוחטם גם בתבידי מטאות מוחדרים. אין תוכם מסדר ביאור. ורא מאכלול זה מהו נהרגבר. למשל, שמורת היkop העצם, הוא מסדר בתכילת הדיק.

31 על-'אכבות' אלו של תקנות ראה מאמרנו של בית-אריה (עליל, עמ' ד' ואילך).

32 שבותה אליל (שקלים, כור, פחה וההווש) היראות בשם "ארבע הפטירות", פוחחות באומן קרטון או מחומרה הקץ. הן ממוקמות בלהב השמה העבר ליפוי הג הפטיטה. שבת קלים דיאן עלילם השבטן של פיטיט אשורי-חירות אדר (או שבת טהרה ואראש-חירות אדר ומופא). שבת ההורש היא השבת שלפני פורם. שבת פרה היא השבת של אחריו פרום. שבת ההורש היא השבת שלפני פורם. צוין שאחיה עצמה יסין או שאחיה עצמה יסין לא להיא. שבת גוליל היא השבת שלפני סוף.

33 בשבותה ואשר-חירותים מיטספת על מערת השחרות פסקה "מעין המואה" (וחיה-הה). "עללה וובא" בברכת הגדול. גברותה הפטיט מוחלף נטוח הרכבה הרכעית כליל. וככמוקם חונט קרבני "ביבת נא": קאנט שבת' בא תושה. "אתה יצרת" של פטר מקומן. העולות זו אינה מטהינה. הרבה מהויר קומיס מבראש הפטיט, המכום היפני נהמאל, וראש-חירות. עין יט על קר עד בהפשן.

34 פלי מנגה המומו עניין לילן: לא פאר-פיטיטים בארבג הפטיט. המכום היפני נהמאל, מכקרים שדים חדים חול שברות קלים וההווש בראש-חירותים. בוגר שמאור בכל שבת הלאיליכם" ווא פיטו קער בדורותה שבעמיהת המוסך, בין הפטיט "איי לאלהיכם" לילין קער בדורותה ונילן. ע' טהרה עין: ע' פליישר, "שרה זקורש העברית בימי הביניים, ירושלים תשלה'ה לילן": פליישר, "שרה הקירוש", עמ' 448 ואילך. הסוף חדש בראה באיטליה; והונגה הקירושה בטור ממענו בא אלינו מעבונו של הפיטון האיטלקי (?

רי מאיר בר יצחק ש"ץ, פיטנה הגדול של וורמיישא, "ויבן אומן אומנות אבות" (ו. 205).

במהדור הפיווטים לפורים (פרק 51 ובו ואילך) באהה בריגיל קרובות הי"ח המפוארת של הקילורי "ויאבא אומן יתומת הגן" (ו. 197). עם הבטחה מותהכמת של בניית המחרוזות. נסח-הקביע של העמיה משלב גם כאן בקטשי השיר. בברכת "מכנייע דיטס" באותה כאן ההרבהות הרגולות: "אורחה בת חוץ" (פרק 171), "תמיימים כרשו אורץ" (פרק 172), "אורוח מכלהת" (פרק 173), "אספירה אל חוק" (פרק 174) ו"אמל ורבך" (פרק 175).

בראש המדור לפרשנה פרה בתוב שוב יוצער לפרשנה פרה מר' אלעוזר קליר" (פרק 202). גם כאן בדים ריק גוף היוצר "ואם אשר בר ובוקה" (פרק 203; דף 212) והחולות "אשרי כל חוסטי בר" (פרק 204). אין אופן. הקידושתא הקילוריות "אצולת אומן" (פרק 225; כתוב בראשה: "קדושתא") מועתקת מפרק 222 ואילך. הקומפוניציה מובאת בהרכבה המורחב, כפי שהיא מוציאה מבנאי האשכני המסתדר. הרכבל זה של לב קטע אחר ("אצולע עס"; דף 224) מתרחק הקידושתא הדשניתה של הקילורי לרשות פה, "אחת שלaltı פלאה חוץ".³² אף כאן אין שבעתה למוסך, אפק-על-פי שקצת קהילות אשכני שלבו כאן קומפוניציה של ר' מאיר ש"ץ ("אלחים אמרת אלחים חיטס"; א. 466).

המודור לשבת החודשה המבנאו למדור שבת שקליט. אף כאן בא גוף היוצר הריגל במנגנות אשכני "אות והחודש" (א. 2051; דף 262) והחולות "אל עשה נפלאות" (א. 3955; דף 227). אין אופן בגוף העמוד. אבל בגליין דף 227 העתקה הדספור, בוגרל עליל, את האופן "משרתוי עמוורים" לר' מאיר בר יצחק ש"ץ (פרק 2672) לשברת בראש-חודש; הפיטוט נועד להיתוך על פיזיט השבת אם אלה שבת החודשה בראש-חודש; בראשה קידושתא מפרק 228 מעתקת הקידושתא הקילוריית השגורה "אתיתית עת דודים" (פרק 8904; בראשה קידושתא בראשה: "קדושתא"). כדי לשורתה הפטוקים הבאות לאחר קידושתא בר' מאיר בר יצחק ש"ץ, על-פי המונוג המאוחר: "א"א" (א"ן אומרים);³³ מוסך מובאת השבעת הדינה "אשנון אימצטה" (פרק 236; דף 32) המויחשת לקילורי. קטע הפיוט משלבם שנຕבל המשתקע בנטיחת השבעתא לשקליט. על הכלבל שנຕבל המשתקע בסיור הקטע זהה כבר דיברט לעיל. בתוך נוסח הקידושה (פרק 323) מובא כאן, בוגרל לעיל, פיטוט קצר מסוג "אלחים", "אלחים זירוח שמשו" (א. 4581; חותום "יזהודה חזק") למקורה שבת החודשה כללה בראש-חודש ניסן.

מיד עד סוף השבעתא מובאים חיותים אשכני שבת הגROL. בראש רשם הפיטון בריי אדרומה (כעת דוחו לגמרא): "ויצער לשבת הגROL מר' בנימין". בפרק 334 מובא גוף דוחו ר' אתי מלון בן כליה" (א. 8891; ליל' בנימין בר וורה. ליל' פתיחת הפיוט, המוקשת בציור נאה, רשותה ד' מאוחרת: "א"א" (א"ן אומרים)). החולות השיר לגוף היוצר והה, "אוממת אמר מעשי למילן" (א. 1918). אף הוא ליל' בנימין בר וורה, מועתק בפרק 336. הקידושה המובאת לעמורתה השחרית היא הנוהגה בקהילות אשכני המערבית, "אונז פטר רחמתים" (א. 1921) לינוי.³⁴ הסופר פענעה את החתימה יינויי" במשלש (פרק 37) וויתר את האותיות המעציפות לתיבה וו' בסימנים מיהודיים, אבל בראש הפייט רשם: "קדושתא מר' ינא"ו". הריב הקידושה האם מקובל במחוזי ערמאכאנן. הטילוק, שפתחתו ברגיל הדיא "כי אין לפניך ללה" (ב. 181). פותח כאן ביזוכן אין לפניך ללה".

עמידת המוסך של שבת הגROL מורהות ברכבה הרבייה שלה (אחרי זכר מעשה בראשית") בפיוט האונמיי "אידיר דר מתחותים" (א. 1082; דף 393).

טרוסט ליאשונה ביר' אלעוזר לאנרטהוותה, עמוני הערברד, נוירוק תשכיה, עמי, 166, ומעם נטפת על-ידי עלי' פליישר, "יעוינות בשלבי עלייה והתקבלות של צורות המושך נשור האלוהי בשירה העברית של נוי הגונייה", מלאת, א. תל-אביב תשמג', עמי 194 ואילך.

הפייט הוא מן אהבותו הרוואסינ לחירות שיר האיזור לפיטנת האשכנית. אין מניין ביזוכן אין לפניך ללה".

עמידת המוסך של שבת הגROL מורהות ברכבה הרבייה שלה (אחרי זכר מעשה בראשית") בפיוט האונמיי "אידיר דר מתחותים" (א. 1082; דף 393).

סק שאמריה רשותה הפטוקים קידושתאות נגנטה גומ' גומ' וויהישא ווקודם חז'יסת. אבל דיר' וה ביראה לא העזיך עין, כי חוויט דעתו את אחותה הדרקושתאות שעוזה. עין: פלאים פלאומים ולא עקיבם טו' זה שיש רוחה מונזרו. עיר' שלער שם הוכנו לשלוחו על-ידי חוויט עט' מעזא, שנדמן להם לרדר לפען התיבה במנעד המועדים והכvents עסמס לאפקדים חרך ומורהות הם לא אונג, מבונן, עלי' יויסט ברבפלות הרטם של אונגרו להתקבל בכם. עין ט להלן, ביטח האבאמ'.

עין: פיטוי יוני, מורהות מי' ולאיר, בילין תורהץ, עמי פה. קידושה וזוחלה במנגהות מורה-ירמאניה בקדושתא "אלילים נצעך הובת פטרוש" לי' טוף טב עלם. קידושה "אונז

פטר רחמתים" היא היחידה מבין יצירות עינן שנקלטה במחוזי ערמאכאנן.

הפיוטים המוביים במחזר שלנו יודיעים כולם ממחוזי אשכני הממוסרים, והם תיאומים ב��ווים כללים את מה שנקבע לימי בספר התפללה הרגולים של קהילת הריגנס ואשכני המערבי. אפק-על-פיין יש בחומר הפייטני העומד לפניו ייחוד שראי להבליטם.

המודיעים שלפני פסח

שבת שקלים, שבנעינו פותח המחוור, מעוטרת בשלוש מערכות פיטוט. במקובל, אבל מיפויו היוצר באים כאן גוף היוצר "אל מתנשא" (ו. דירוזן, אוצער השירה וופיט, א. 3853; דף 21) והחולות "אתה אהבת עמר" (א. 8660; דף 33; כתוב בראשה: "וללה"). האופן הבא בין שני הפיוטים הללו במנגנות אשכני דממוודרים ("כברת יתרומים וויתנשא"; ב. 75; חסר. דרכ' זב מתירלה הקידושתא "או מוא זומתא" (א. כתוב בראשה: "קדושתא") לרי אלעוזר בירבי קילר, הרגילה במחוזי ערמאכאנן, כתוביה מדבאי, המכילה והמשלשת בשלוש החטיבות הראשונות של הקומפוניציה (המגן, המכילה והמשלשת) את שרשות הפטוקים הנאותות. ללו השמעתו מן הדפסים, אבל לעלם אין הן חסודות מכתבי-היד הקודומים.³² בסדר שלוש מהרווות-הסיטים הפיקטיביות שבסוף המשלשל³³ נשתבש הספר (פרק 24): הוא העתיק תחילת את השנויות ("תיפן באן פיר") ורק אחר-כך את הארץונה ("תמיון מאן" מאו כל עדות קדושים"). זו מאוחרת סימנה את הסדר הנכון בגלון, בצד המחרוזות, באותיות גודלות (ב. א. ב. ד. ד' חמץ רצף נסחינו גם בסוף המשלשל: "כיא אמר תיין". תמדו", בסוף והפסיקת שתחילתה "המוד' צוין גם ב: "כיא אמר תיין". העירה בעינין וזה נשמה גם בגלון הדין, אלא שהיה בתחוםם בשעת את הכרובות, ורקה לשחר את לשונה (כבראה: "תמיון" [מאן] עד [Caps] הקדושים), ואחר-כך [תיפן] באן עט תחאת נפשינו [זאתך] תזכיר). העתקת הקידושתא מלאה, הדיא מביאה את כל הדסמים המעניינים את מרכבי הקידושתאות הקילוריות: את המקראות ימלוך לעולם" וג' (טה) קומו (ו.) ויאתה קידוש ישוב התהילות "ישראל" (שם, כב: ד) ואת העירוק "אל נא" — אחרי המשלשל (פרק 24): את הפרומלה "זה ווי קיים טורא ומורום וקידוש" אחדרי ייטט ד' (פרק א), ואת התפללה "אל נא לעולם תערוץ" (שם) בסוף פיטוט ה. שתי מורות-הקדושים קידוש שארות אשכניים הטענין את הקטוע, בהבטחה, במקובל בחתוקות המרכז-איירופיות.³⁵ בראש הסילוק באה הנכותות צבן לך עללה קידושה כי אתה קידוש ישרא[אל] ומושיע," במקובל (פרק 25). קר' הו, במלואות או ברמיום, בכל קידושתאות המועתקות במחוזה הזה, ודומעב דומה בכתבי-היד האשכניים הקודומים. עמידת המוסך של רשות שקלים מעוטרת בשבעתא "אשכל אל עולם תעוז" (שם) כל נפש" (א. 8069; דף 27) המיחסת אף הוא לרי אלעוזר בירבי קילר. בראשה בתחום כאן יולמוסך שבעתא". הפיטוט מושלב בנטיחת הקידושע של העמידה, במקובל במנגנות אשכני.

בראש חטיבת ביר' כור בבחור דרייד דודומה "ויצער לפרשנה וכור מר' קליר".³⁶ בעמוד שלஅחרירין (פרק 9ב) מועתק היוצר "יברו את אשר עשה" (ו. 112) עם הבטחה גודלה של מלות-הקדוש. אחר-כך מועתק הולות "אתה מה לא רחמים" (א. 8821; דף 10ב) — הכל במקובל במחוזי ערמאכאנן. גם כאן אין אופן. קידושתא הקילוריית "אזכיר טלה זכורי מעתם" (א. 2249) מועתקת מפרק 111 ואילך (כתוב בראשה: "קדושתא"). עמידת המוסך אינה מוקשת בפיוט. בקצת קהילות אשכני עטורה הזאת בשבעתא של

על שורות הפטוקים ועל הפקין בחתוקות הדשניות של קידושתאות עין: פליישר, שירות הקידוש, עמי 144 ואילך.

על קיטס אללה, הביבאים פלעטם בקדושתאות קידושות מיטשיין קילורי, עין: פליישר, שירות הקידוש, שם.

על כל הפטוקים הללו עין: פליישר, שירות הקידוש, עמי 144 ואילך. והצירוף "אל נא" הבא סבוי הטענין מועתק עלי'ו סופר רבב המקרים במלואו. אבל לאטם, יש רווחה בין שתי המלים.

על ייטט ומוחה-הקדושה ("לאטומיטים") המשמשות אותן עין: פליישר, שם, עמי 147. לפי היגיון דקוטם ארוכות היו המהרות הוללו לבוא בתקון הפטוקים, בסופו המחרוזות, ולא באשן. אבל בבל תכתייהר האשכניים שלפו הפטוקים מנגי הפטוקים והוועקי בראשם. נבר' הו ס' אאנן.

הנתבנת בזוחאות ועטורה, מוקה כנה כמעט למורי. על ייטט וה עין לולן.

על רך עין: ש' אלצער, "אתה שלaltı" — קידושתא לשבת פרה לרבי אלעוזר בירבי קליר. קיבץ עיל' ר' י' (ב. תששיב), עמי 22.

פיטוי יפה זו, שעלי'ו ידוע עדם להלן, לא נתקבל בסידורים האשכניים הנדרסים,iao

בתורה אמן ואמן", בסוף החלק הראשון של הולות (דף 25ב) רשם הטעופר בזיו אודומה: "עד כאן יסיד ר' מודכי בן ריבנו שלמה, ושורה ונאה יסיד רבי שלמה".⁴⁸ גם בראש הקטע "על הרי בשמיים" (דף 25א) ציין הטעופר בכותרת את נוסחת החומרה כPsi שפנזה מראש הטוים והחיבות: "מודכי הנקן יודל בתורה, הגואלה ברוח דוד" מובאות בדף 25ב.

למושך יום ראשון של פסח מועתקת שבעתה הטל המפורשת של ר' אלעוז בירבי קילר, יבדחו אביעה הדות" (ב. דף 162; דף 254). בסוף הקטעים מועבקים צורות של פסוקים, כמו עלי' בכתיבייד קדומים. ליד המקראות שלאחר חזותם "אשתה אורש רחשן" (דף 254) ציינה יד מאוחרת "א"א" – אין ואמר. אין העזין לא לד שאר שרשות הפסוקים. הפסוקים מועתקים בשלהמאות גם ב"סדר" אלט ביום מחסן" (דף 25ב); גם מושמעים, במפורסט, בדפוסים.

החותמת הפחותה את מדור הימים השני (דף 16ב למיטה) מצינן ר' מלעוז שמי של פסח, אוקעל'י שם מחבר היוצר, ר' משפט בירבי קלונימוס, היה רודוע לספר: הוא צין אותו באקווסטיכון של הסילוק "צאנגה וריאנה" (דף 63) ובזולות "אודיך כי ענתני" (דף 65). והווער, אפיק רן ושירם" (א. דף 210), מועתק מדף 62 ואילך בהקשר ליטוגרי מלא, מוכבר לנו מהחומריא אשכנזי השכיחים. לעומת זאת השוריות מובהת (בלי פתיות נסחיה ר' מודכי) הדרשתה דקליליות" אסרים אמר בבורשישערעה" (א. דף 6937; דף 66). הרחשות "שור אשר מאן עליל עופר פסח", הבהיר בדור המוק祖ות אהורי פיטו ה-

שקל הדקדשה היזotta, לפני זוכן ואמרות זבח פסח" – חסר כאן.⁵⁰

פיוט שבח חול המודע פסח מתהילים ברוך סלה. בעמד שleftrightarrowן, למטה, אחרי הפתייה הליטורגית הגלילה של התפיליה, אין הטופר יציג להלו של מועד פסח מר' שמעון בר יצחק". מערכתו המפורשת של ר' שמעון בר יצחק, שהוא אהוב מישרים" (א. דף 1387), שהיה חוקי נמן לשני הירצחות שקובמים לה מבחוץ, מובהת מכאן ואילך בהרכבה המלא.⁵¹ בראש האופן "זרוי שליט בכל מפעל" (ד. דף 373) צין הספר את נוסחת החתימה המתגענחת בפותח: "אופן מר' שמעון בר יצחק בר אבגא ייכח" הנקן זוכה לה' עד אמן".

בדף 77א, לפני הפתייה הליטורגית של תפילה השחרית ליום שביעי של פסח, באה הכותרת יוציאר ליטים שי"י של פסח מר' שמעון בר יצחק צורל". ר' מאורתה תקנה בגליקון: "שביעי של פסח", אהרכך באים, בוה אחיך זה, וזה יוציאר זירושני פרח" (א. דף 245). והחולות "אי פתרוס" (א. דף 2628) לר' שמעון בר יצחק (דף 767א). האופן "ידועי שם" (י. דף 335), הבא כאן בדורותה מוחזרים אשכנזים – חסר.

בראש עמידת השחרית כתוב הספר "קדושתא", בדרכו כמה פעמים. בהמשך מועתקת הקربה המporaור לשבעי של פסח "אמות נראוותן" (א. דף 2979) לר' משה בר קלונימוס.⁵² אבל לוד מלהות הפתיחה של הקדושתא צין הספר בדיו אודומה (מחוקה כתעת): "קדובתה של חננאל בר קלונימוס" (דף 80א). ההערה מופלאה, שכן להן, דף 82, צין הספר

העוסק בדייני פסח. פיטו זה בא ברוב מחוזי אשכנז במעמדת השחרית, בתוספת לקדושתא של נני, לפני (או אחריו) דטילוק.

פיוט פסח

מדובר פיטו חד הפסח מתחילה בדף 41 בכותרת שורתה עם הזמן: "מעיריב ללול ראשון של פסח מר' מאיר שליח ציבור". בתוך נסחיה הקבע של ערבית החג מבוא כאן המעריב ואנונו "ליל שמורים אותו אל חצה", הקבוע ללול ראשון של פסח בכל קהילות אשכנז (ל. דף 226). פוט זה בא גם מהחומריא איטליה רומניה ואלג'יר, והוא מועתק בעקבות גס בקטורתה הנזיה; אין הוא ר' מאיר שר' ש. לבן, ונראה, לפחות, פיטון דודמן. היחס השמשת לה ר' מאיר בא במחוזותיו וודאי על שם היבוכו" אוכחה שנות עלולים" (א. דף 2302; דף 42) שמיינטס על המעריב בפספו בהתאם למנגג שנקבע באשכנז: הוא אמרת לי' מאיר.⁴¹ בראשו "אוכחה שנות עלולים" כתוב בmorphozor שלנו: "ליל שמורים לשומר ישראל".⁴² מיד עם תום המעריב הזה, ושוב בהקשר ליטוגרי מלא, בא "מעיריב ליל שני של פסח" שתחלתו "ליל שמורים או ר' ישען אל" (ל. דף 724). מעיריב זה הוא ל' מאיר בר יצחק ש"ץ. גם באן בא בסוף הקטע ביברו: "תהיילו אורי יום הנון" (א. דף 1958; דף 44). ואך הוא לא' מאיר. מיד אחריו בא הכותרת "מעיריב ליל שני של שביעי של פסח מר' אליעזר בר נתן", ולאחריה הפיטו "א/or לשביעי צער להלומה" (א. דף 1973) לר' אליעזר, הדעת לא נסחיה הקבע. אהרכך (דף 44) בא הכותרת "מעיריב ליל שישי של פסח מר' יעקב",⁴³ ולאחריה הפיטו "א/or ששי על חיים גנלה" (פיטון הווער א. דף 2026). הבוט מעתק עם טוב נסחיה הקבע. הבוכרו "מי אבא אראה" בא בסוף הפוטו (א. דף 2697; דף 47). סדר המעריבים לשני ימי הפסח האחרוניים הוא בliterיג'יל, ולהלן נון בו בפירוט.

בדף 48 מתחילה היזotta לפסח. לפני נסחיה הקבע של פתיחת החטיבה כתוב כאן, בכותרת שורתה עם הזמן: "א/or יוצר ליום ראשון של פסח מר' שלמה". גוף הפיטו "א/or יש מאושרים" לר' שלמה הבבלי (א. דף 1962). המשמש בתפקידו הוה ברוב המכريع של קהילות אשכנז מזבא בהרכבה מלא החל מדף 48. תחילת הסילוק "צאנגה וריאנה" מועתק מובלטים באותridge. אחרי הסילוק מועתק, כאמור, האות "א/or יש מאושרים" לר' שלמה הבבלי (א. דף 505) ומובלטים על היר בשמות (דף 55). נמקומיזציה האשכנזים: שני הקטעים מובאים לפניהם תפילה "זורה אבותינו".⁴⁵ מקומיזציה המפוארת של ר' שלמה הבבלי חתום, בידוע, לסיוגן בשני שמות: "שלמה" ו"ר' מודכי".⁴⁶ וכבר בטילוק של גוף היזotta באקורטיכון תחילת "מודכי הקטן ייגל חייזר" בתורה אמן ואמן סלה" ואחריכן "שלמה הקטן ייגל בתורה אמן ואמן לעדר שלה עצה חזק". החיממות מובלטות כאן אליעזר הרט בנקודות, אבל ללא שום צוין מיוחד. הולת "א/or נש' אליעזר ליאו באכירות, שעוזה חווים עיקן". הראשון חותם "מודכי הקטן יגדל בתורה בגונז'ושורה", ואילו חלקו השני, המתחל "שלמה" שחרורה ונואה", חותם: "שלמה ייזודה חוק ואמצ מאד

ירשלים השלג'ג'ולן: פליישר, שלמה הבבלי, עמ' 190 ו-191. על מבטו ומקודשו עיין שם מבוא. עמ' 50 ואילך; עיין על קר' נס: פליישר, היזotta, עמ' 259 ואילך.

על ביעין מוקטם של קטע יעל הר' בר שמיון: פליישר, היזotta, עמ' 692 ואילך. לעניין זה עיין: פליישר, שלמה הבבלי, עמ' 93 ואילך.

בר פאי פענאות הספר, שכח את האותיות המופיעות לחוויהם בדיו אודומה, וב' קיש אבן בקרתורה. אבל במאמת חותם איט'יל'ע. פליישר, שלמה הבבלי, עמ' 255, טורין 21-20.

גם בתורה זו מושעתש כתעת. על היזotta עיין להלן.

על היזotta של הנטהון מן הטעים על הדוי בששי' וברוח ודר' עין עד להלן. הקרבוה לקוריה במקומות הזה, ואפרשר השkeptן שיר אש מאן" הוא, והובא לאבן מוקבנה (אליטו) אודומה. לפ' המבגה התדאורה של הקדושתאות הקלי'ניות צער והוא לא באן כאן פיטו יושם בדור כל' מההוות לה' היזotta מיל'ת מהתהתקשרות ואת און שמיות. הקטע יושם אשיד מאן" עשו בתכנית אורה (במוציאעת עם צוותות מקריות רגונטה), אבל לטבונה כאה טהורת'יקון תליה באוורי" (יריצ'ה חזון / טופיק מון' / לושאן ולא ר' קווש').

המערתת פורסמה על ידי אם הברמן, פיטו רבי שמעון בר יצחק, בರל'ן תחרץ' (להלן):

גף היזotta והולת באים במחוזות הברמן, שמעון בר יצחק, עמ' יי' ואילך.

הקומפייזעה מובהת על ידי הברמן, שמעון בר יצחק, עמ' קהן ואילך.

העוברה, שיחס המעריב לר' מאיר יסודה בטעות, היזotta ייזונה בראשה המאה והי' בדורמישא. והיא מאנינה סבורה מוגהה ווועישא לר' לואו סירקיטים עני' על קר' להלן' בלחוזן זו: מעיריב ליל ראשון של פסח. ואמרום מעריב ליל שמורים אחר אל חצה נו' אולם'ן אפיל'ן בשבעת. ומעיריב הוה סייד'ו חסידי'ן ר' מאיר א'ובונה שונט ליטט'ן' בטל'ו. הביבר'ן מעיריב פסח' – בנט'ר'ב'ר'ב'ר'ב'ר' – שיר'ם' שינע' ר' מאיר שליח צבוד'ן מגירע'ן בר' חי' זיל חותם עם המהיר'ן באל'ר'ר'ן לא'ב'ר'ן. והוק' שגד' היה'ת ליטט'ן עלייר'ר'ר'ר' ליאו באכירות, שעוזה חווים עיקן'. מושעתה: נסח היזotta של פסח (מאיר בר יצחק).⁴⁷ אבל גם מעריב ווועיר'ב'ר'ב'ר' – פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).⁴⁸ מעריב ליל דראשן של פסח ר' מאיר שליח ציבור. ואילו האו עלי' המהיר'ן של'ן. לה' הבוכר'ה המהיר'ן בעיד'ת' אומיר'ן אשכוניז על היזotta האחרונית של תפילה העברית עין: פליישר, שירת'ה הקדושים, עמ' 463 ואילך. בדרכ' כל' נגנ'ת' המרב'יס' ר' מאיר עט'ה'ר'ב'ר'ב'ר' – אל'ר'ר'ר' – בנט'ר'ר' – שיר'ם' שינע' ר' מאיר צער' – קידם. שר'ה הווא לא'מ'ר'ר' – פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).

הכותרת (42) דורה בצעת: 'לשומר' שאלא' – הוא מנגה שמעין תספור את זיד'ר'ו' – עיין להלן. אבל לערוך' ליל' שמורים – אין מקס'ן כאנ' בשות אונן. המלים באות באיזו'ו' מיל'ת'ם בס' – פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).⁴⁹ פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).⁵⁰ פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).⁵¹ פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).⁵² פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).⁵³ פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).⁵⁴ פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).⁵⁵ פיטון קומפייזעה של פסח (מאיר בר יצחק).

במקורות „ירושלמי“, וכןחו קרוב. אבל לא זהה, לנוכח התרגומים הארץישראליים לtherapy, ולמשמעותו ליונתן בן עזיאל לנכאים. אבל בהקשר הלטוני פסקאות התרגום לא רק שנותן מן העמד לפניו ברפויו והמרקא, אלא גם מוחבות דרכבה ברוך הטסוטול. שכבה שנייה היא זו של ההרחבות הפיוטיות המשולבות בתרגומים. קטעים אלה הם קטעי שירה לכל דבר, ואין להם אופי של תרגום ממש. הם מעמידים אלוליטראציוות פוטוטות לפסקום מסויימים מתוך הקריואת. שכבה זו משולבת בקטעי הקרןיאה בלבד. שכבה שלישית הדיא זו של קטעי הפתייה והדרישה. „הדרישו“ של חטיבות התרגום. גראה שבתקופה קדומה מאד כבר נהוג היה, שמתרגםנים יפתחו את אמוריהם בהפתחה קצרה של פירותה. לimals, עדין כבראה התקופה קדמתה. המנהג הפתוחה הרבה, וועוצב באוצרות של דורות הרבה רשות. המנהג הפתוחה נושאנו ומתרוגמנם של סדרות קוצרות, תחילת בפרוזה ולומים בלשון מפתחת יותר, גם פורמלות-סיטום קוצרות, ובסדר הנרפס ובסדר מקורות מובאים כמו וכמה של שירה. במחזר ויטרי הנרפס ובסדר מקורות מובאים פוטים מסוגים אלה, מוחם קדרויים מאד, בלחתמורותם, ומהם פוטים מסוגים יורה, מעשייהם של פיטיגנים מרכז-איירופיים שונים, ואילקטים, ערפלמים ועקבניים.

ההרשויות הארכימיות להפטורות עצמהו, כאמור, מגערין קטן ופשוט שנאמר מנחסתם במוקומות הרבה הבהגה, שנקבע לדואמאל מימי כטוף של פוטי הרשות הארכימית.⁶³ פתחה קמאיית וזגללה הכרה על התחלת חמיבת התrowsers, כדי להוביל בינה בין ה„פנויי“ העברי של ההפטורה, נושא זה ("אמיר ואיתמר בנבואה על ידי פולון") נבייא [או נגידא או אמר]⁶⁴ מובא במחזר ויטרי פריש ואמיר⁶⁵ בסוף כל הרשויות המופיעות (לא פחות משתים-עשרה רשויות בסותח הנרפס!). הכרה צנעה וחורבה בלשון קצרה של נטילת רשות,vr:

איסב רשות מוכבן
מן רבניכין ומן ויריכין
בריכין תהוון קדם אל הכאן
ויריכין רגlibcין על פריקת צארוי טנאיכין
יי אלה דאבטכין יספיקעליכן כובבן
אלף זמנן יעבר יתכן כמו דמליל לבון.⁶⁶

נוסף זה, עם התוספת המתחלילה "אמיר ואיתמר" פותח את מדור הרשויות להפטורות במחזר ויטרי הנרפס (עמ' 158). לפי ההלכה הקדומה התחל תමורתה רגמן באמיריותו רך לאחר שהפטיר השם קרא ברגע שלישת פוטקים מן ההפטורה במקורה. אחורי פתיחתה זה של המקודם המתוירן את הרשות, והויסוף על זה את תרגום שלושת הפקוקים שכבר נקראו. ממש ואילך נקראו פוטקי הפטורה ותרוגם לסירוגין פסקוק.

במחזר שנפוצה מדור הקטועים הארץישראלים בשינוי פיטורי תחיה,⁶⁷ שניהם מחזרים מאחרים, ושניהם ידושים ממחזר ויטרי. ראשון מהם הוא "אתא ווגמא" (א'. 8610: דף 101ב; מ' 102א) ציין הסופר בריו אדונה "איסב מצטרוש charitres". בסופו (דף 102א) ציין הסופר בריו אדונה "איסב רשותה", שהוא צירוף הפתיחה של הרשות הקצרה שהובאה לעיל.

ומורחים אחר, באיסלה נשמר המנהג לתורה לארכימית את כל הפטורתה מעריר הפטות ואת הפטורית שמי עיר והשבונות דע לעת הארץחנה. בכינדי איטלקית מבאים גם את חוגנס החקיא של יום ראנון לשבעוני, סע הדרות פיטונית רבת. והוא חיבור בכתבים. שוואו הקודש עירית הקדשה בדורות, החודש גם שנח בתקופה כבורה. שוואו הגדולה מוגביה מכבורה, והוא מושתקפ מורה בהבטחה מרכז-איירופאה, והוא מתאר בפטרות רב בגנות הנדפס של מחזר ויטרי. המנהג תרגום את קדרויאת לארמות והוא, כמובן, גס בשבות הרגיליות. אבל בקהילות המורכבות עצטמעס המנהג לקיימות קהיליות במיוחה. אשר להודי אשכנזי, אין מי הפטוח והשבונות והקריאות בתורה של יום שביעי של פסקול בכבודו שירת היום) ויום טוב ראשון של שבועות (לכבוד עשרה הדיבורות).

החניה הארץארמית בסוגיות הנכירות עמודת על שלוש שנים. התרגום ממש, בין לפרש ובין להפרטה ובין להפרטה ובין להנאה. תרגום זה מתבנה

בהבלטה, בפיוט "מה מעיל רישע בעליך", את האקורוסטיכון העולה מן הקטע: "משה ברבי קלונמוס",⁶⁸ את האקורוסטיכון העולה מן

הదור ליום פסח מתחול דף 89 א בכותרת "ויזר ליום אהרון של פסח מרביבינו שמעון בר יzech". אהרי כתורת זו באהה הפתיחה היליטורגי של תפילה הרים. היוצר מתחל בעמודו של אחריי, ופתיחתו "אתה הארץ יומם ולילה" (א. 8745). פיות זה, והנגג באחרון של פסח של בירב קהילות אשכנו, אינן חתומות, ויתוחסו לר' שמעון מלומד בכתיב־היד שלו מוטעה. והוא ממש גם מהוחר רומי ורומיינאה, ואין לדעת מי חיבורו.⁶⁹ בשולי דף 89 א רשמה גם מהוחר רומי ורומיינאה, באהרן של פסח מארחות הערה זו: "הפרק עשרים ודפים בפשת בגירמאיזיא". אבל המלים "לאחרון של פסח של מנוחות" כהנזהן הושפעו מהשיר לאחרון של פסח בגירמאיזיא". לאחרון של פסח מנוחות, ובמסום זה בוגב למטהן מנוחה ים מאחרות: "אין השבועות". גם לעדר פתיחת הפטוט בדף 99 ב כבגה ים מאחרות: "אין אמרים זה בגידמיישא". ההערות רמותות למנגד קהילות ורומיישא לומר באחרון של פסח את הירוץ יושיע או ישראל איזומוטני (ו. 239) לר' מאיר בר יzech שי"ץ במקום "אתה הארץ". הפטוט האטלטראטיבי הוועתק על שני דפי קלף נפרדדים, מדרודים לפיו גודל ופי המחרוז: הם עומדים לפניו ברכיכה החודשה של הכרך בדפים 219-220.⁷⁰ ליד פתיחת הפטוט בדף 99 הילשון: "בשוש פעם אין מגען מלומר החוץ והויזר, כי אם"⁷¹ יארע [אחרון של פסח] בשות, וההערה רמותה למנגג האשכני להחלה והויזר בטל, ואומר א-הוביך". ההערה רמותה למנגג אשכני להחלה והול-המודע) לר' שמעון בר יzech, בשנים שבין אין שבת בחול-המודע. בזולת מובה בפניהם, בעתקה נספתח, פיטטו של ר' שמעון בר יzech "אי פתרוס בעבר" (91ב),⁷² ובקדושתא – הקומפויזיה הגודלה של אותו פינע עצמו "אתהותך זו ראיינו" (א. 55: דף 92 א-ב; בנותים המזומנים: "א-ווטו-ריך ראיינו א-ו"). הkompoizcha ומובאת בשילומודה, כולל פיסקה מן הסילוק שהושמעה כמעט מכל הדפים מפחור הענורה.⁷³ לעומת זאת אדרות: "ההערות הראשונות טדר ר' אללה מפארש דוקן"; את האוויות "אליל" השובעתה הקטן הבלט במדעתן ובציצי פרחים שעיר בראן. על האגדה הנרמות בחתורה הזאת נתעכט לחן.

במדור של אחריךן (דף 105 ו-106 ואילך) מובא ערד של טקסטים ארמיים, שנעדו לשמש את מנגג קהילת הטופר ללוות חלק מן הקריאות החגיגיות בתרבות ובנכאים, שביפוי של פסח ובוים טוב של שבות, בתרוגם ארמי. מנגג זה היה נפוץ בהיקפים שונים בקהילות מרכז-איירופאה, והוא משותקפ מהרבה מחוזרים איטלקים, דרפתיים ואשניניים. הא-Ματαιρ בפטרות רב בגנות הנדפס של מחזר ויטרי. המנהג תרגום את קדריאת לארמות והוא, כמובן, גס בשבות הרגיליות. אבל בקהילות המורכבות עצטמעס המנהג לקיימות קהיליות במיוחה. אשר להודי אשכנזי, אין ימי הפטוח והשבונות והקריאות בתורה של יום שביעי של פסקול בכבודו

ר' משה בר קלויומוס חתום בטטרופות-הדים היפוי-בתקביה שלахר התשיש (דף 106) אמרות שמי בז'ן-אנא-רקלונמוש. הטור עין את הקתינות האלה הבלתי. בז'ן-אנמה וכברישוטים. פונח אותם כאילן חן החימת היפוי. אין לדעת איך פירש את הכתובת "משה בר יzech" בלב פירוט.

היחום המטעעה לר' שמעון בר יzech בז'ן-אנם רב-ז'אן, ובז'ולת איי הרטוס. והוא אמריה והוא דודו הוא לא לר' שמעון רב-ז'אן, והוא חנותה של מהירותה בsharp-בשם ובשם אביו. הפטוט הרחול אפוא את חתימת היפוי שעמאך תלול על נוך היוצר האנומני. על תפוצה ולבך שעין מאמרו שבייעי של פסקול בכבודו

כלומר: אלא אם כן. ז'אן כב ואילך.⁷⁴
הרמן, שם, עט' מכ ואילך.⁷⁵
אה: בז'אן, ומ' כב ואילך.⁷⁶
וזיא בז'ולת דברים נזכרין בז'ונת אדרום. במחותרים שברertos הובאה הפטוקה פעם אחר כלבר. ר' רוא: דידיין, ואור השירה והפטוט. א. עט' 97: ר' רודרין העתיק או הקטע משרות נידוחה. הוא מובא על-ידי הברמן, שמעון בר יzech, עמ' פא, טורים קה-קיב (ונוד בבלל), מזרהה שהרובי, בז'אן לר' רודרין, עמ' 158-172, 325-344, 354-350, 309-305. על המנהג

זה והעל שפהורה שביבה עלי עין: מיח שלמר, פירוש אפלפיטין לר' בז'מן באנדרט. מאפק ר' רודרין והפטוט, נירירק שלול, שם מובאים תרומי הפטוט לבל מות. ר' הוא במחזר ויטרי במקומם שצווין עיל, שם מוכאים מהויר אשלג ר' ואילך. הפוט ולשע ימי השבעות. וכן הוא בכמה מהויר אשכניים קודמים. מערבים

דיבר (או על רוב הדיברוון) פיטח הילוד וההשבר בארכמיות, מחייב למנהג שכבר ראיינו מתחמש לעיל בקירתאות יום שביעי של פסח. המזרד נפתח כאן בפיוט היירוך של ר' מאיר בר יצחק ש"ץ, "אקדמות מילין" (א. 373). הוא רשות להרגוטים הפרשתיים. אחר הפיטח (פרק 147 ב) מבוא התרגוט הארכמי של קירתאות הרים, בשם יט א: ("בחודש השישי") ודר סוקן יא שם ("החיי בכוניות") ודר בכלל, התרגוט זהה למוכא בהקשר הליטורגי המקביל במחוור ויטרי (עמ' 335). אלא שהתרוגוט ממישך שם עד פסוק כה, הוא הפסוק שלאלו מגע המחוור שלטו בדרילוג, ככל לתת את הרגוט הפסוקים שביניהם. אחריו היכורתה המביאה את חתימת הפסוק הוה בעביבית ("יריד מרשה על עם") ויאמר אלחנן ("בא הפיטח הארכמי הדרום") וארכון יי' שמיא לסיגנ" (א. 7648). רקדו שמיא ומרו (פרק 148 ב) – הוא מן הפיטחים הדרומים מודע; והוא מובא במחזר ויטרי הנזכר בתפקורי זומחה (עמ' 336). לאחריו (פרק 49 ב) בא התרגוט הליטורגי של הדיבר הראשון, בנטוח והוא מלמוכא במחוור ויטרי (עמ' 637). והוא לשון הגות הקטנים ("הירושלמי"). בפניהן, הרגוט הדרום הדרירות מנוסח כאן בתגובה לריטוט דגדולה: בפני כל דבר בא נטוח – פתיחה קבועה, שהיה אמרו לדישמען עשר פעמים בוורח זה. ולשונו בתרגום עברי כך: "ההדריך הראשון" (או: השנון, החליש וכו') כשהיה רצא מפי הקורוש ברוך הוא ייא שמו מבורך לעולם, הנה כמו זיקם וכמו ברקם וכמו לפידרים של אש. לפחות של אש (הזה עמו) מימינו ולפיד של אש ממשמאלו: הזה היה עף וטס באוויר ורקיע השמים. וקר היה (ההדריך) צוחות ואומר: ישראל וחורנו ונחנק על שני לוחות הברית. וקר היה (ההדריך) צוחות ומורח עמי בית ישראל...". אחה-הך בא תרגום הדיבר עצמו, לעיטות מושךן, ובואהן, ובואהן. אך היה הדרה מטבחעת גם בהקשר הליטורגי שכחן, בשחרבות פיטיות מסבירות או גאגנות הדריב הנתנהן, לאחרין.⁸⁹ החרחה לדריך הראשון, אגנו אתקנית עלהם בתבונתי (א). דף 6237, דף 149 א), אינה במחזר ויטרי, והיא נרדה למוריים גם במקורת כתוביה ר' הקטן בלtrimorach ובלtrimiskol, ונואה קודם פואר; הוא בא לעעמיק ולהשלט את משמעות תיבת-הפתיחה של עשרה הדיברות "אנכי". במרקם מעיג הקביה את עצמו כמי שהוציא את עמו ממעירות; בהרחבה התרוגוט מונה הקביה את מעשו מבריה העולם עד גאות מצרים. בלא בשיר פותח במלת-הקביע "אנכי". עם סיום הקטן (פרק 149 ב) מציגת בורתה (הזהה בעת לנגור) את קייאת המקור עבורי של הדיבר הש夷 "אל ההיה לך". לאחריה – התרגוט של הריבר על שני חלקי, נגן הרשני, שנטען אליו בימייקם, השלם עלי-ידי ר' מאיר בר יצחק ש"ץ (תחילת התהשלה "מייש שדרך ועבד נג" דף 150 ב), בתבנית דומה אין אבל בתוספת חרויים. הפיטח ממחמי רבייש בז נברכאנער ובין שלושת הנערם בעיצובה דראמאטי גנוו וופותח בירור, בשורות המדריכים מצוינת לטרוגון בסוף דרביהם: "אמר חנניא", "אמר מישאל", "אמר עוזיה" – ונגד זה: "אמר לחון ננסא". "הננס" הוא בוכדראנער מלך כלב, לפי הагדרה.⁹⁰ ציון זהותו ניתן באמצעות דבריו, אהרי משפט דראשן של אמירותו. אין המחרחות ההלוגיטיות נעים לטרוגון שני טוים פרפרניים, שניהם מראים את דברי שלושת הדרקים; תרגומים בערבית כך: "יש לנו פטרון, לא ינום שמו, עזקו שלושתם", ואנחנו לא נכפר בלא היה לך צווחו שלושתם".

נתן (הרabi'). במורח-גרמניה אמרו את הפיטח "יריד אלחים על הר סיינ" (ו. 203). ליר' ר' יצחק בן משה, במחזר נירנברג מוכא מעריב והליד דראשן, ויריד אכדי יעקב' ליטסק נובע עלם לילדה שמי.

הוא פורסם בעמ' 336 (באוור החרחות פמי הרים הדיברות, נחקרות להט).
P. de Haas, *Ungedruckte Stücke aus den Breslauer deutschen Machzor-Handschriften*, Berlin 1906, p. 17; M. Ginsburger, *Revue des études juives*, LXXIII (1921), p. 17
השנה: פיטקוח ואכדי דראשן, יג' מהירות מורה, דף קרב ע"א (לטסה); פיטקוח רבתיה, לא. מחרחות אישישלום. דף קמו ע"א, ובහערת המהדרר שם.

הפייטן את הכותרת הבאה ברגול בראשי הסילוקים (ובכן ולך تعالיה קדרשה" וכו'); יד מאוחרת דשלימה את החסר,⁸⁶ לעיטור עמידת המוסך מובה, כריל, פיטח האוחרות הקדום "אתה הנחלתה תורה לעמך" (א. 8788; דף 125 ב). המונה את תר"ג המצאות שבторה. הכותרת א'זורהות" שורבה בחתימת העמוד שלפירין (פרק 24 ב). הסופר צין בהבלטה את האקרוסטיכונים האלפביתיים המתחלפים של חיבור בלתי-מוחrhoה זו, והשאייר ורוחים אחריו כל קבוצה של שני טוים. כירצא בה ראג להתחילה את האלבוריים המתחלפים של השיר באותיות גדרלות. את סופו האלפביתים העתיק השופר כאותיות גדרלות. בעודו שלஅחריר'ן העתיק יי' העתק יי' שטוטם גודלota את הקטן "או שמאו ושלש עשרה מנות" שרגיליט לטיסם בו את אמירת האזהרות, אاري הצעון "יתגדל את נסח-הקביע של העמידה עד תומו. בוכוף העמידה, אاري הצעון "יתגדל ויתקדש", רשם ברו אדרמה (הכחוב בלתי-קראה): "לזום שנן". הוא העתיק אחיריך (פרק 130 ב) את היוצר "איילת אהבים מתנת סוני" (א. 2960) המיחס לשמעון בר יצחק, ולאחריו את האופן האנגומי "אורהות' אורהות' אורהות'" (א. 2017; דף 131 ב). שני הפיטחים האלהות הותלו במנגה יוכבון ווירמיישא ביזכר לר' מאיר בר יצחק ש"ץ (א. 1092) ובזפון "יבבו אורהות' יכבודו אות' (ב. 66).⁸⁷ יוז' מאורהות ציניה זאת בגונת המחוור, עם תחלה ת'אלת אהבים", בלשון זו: "[אין] [אומרים] זה, ואומרים אדריך ואנה". דפי הקלח הרמוניים בזא כורדו אותן. הפרק לאחור כי דיפין המעכז אדריך ואנה. דפי הקלח הפיטחים מועתקים ביד מאוחרת, בונראה מן המאה השטית. גם לד' אורהות' אראלים" צוין באותיות קטנות "איין" [אומרים]. אונב ות, אונב, מובא ברוב מקורותיו בהשמטה הרבה טורים מאמצען (אותיות ב-ץ), אבל כאן הוא מועתק שלם. בדף 130 ב מועתק הזולת האנגומי "אנבי גודול בונעדים" (א. 6805). גם פיטח והרשמט בורמיישא. יוז' מאורהות ציניה זאת בגולוון: "איין" [אומרים]. בורמיישא לא אמרו זולת ביום שני של שבועות.

הקדושתא המובאת לעיטור עמידת השחרה היא הקומפוזיציה המפוארת "ארץ מטה רועשה" ליר' אליעזר ביבי קיליר (א). ליד הפיסקאות המדברות בזונוטם של אלפים שנגה נמתתקתי" (א. 133). ליד הפיסקאות המדברות בזונוטם של אבות העולם, ציינה יוז' מאורהות (החול מדריך ב-ב): "איין [אומרים]". עם השלמת הקורובה המונומנטלית הזאת, בדף 141 ב, שב הספר והעתיק את נסח-הקביע של העמידה, ערד סוף הרכבה הרבעית. בעמידת המסתף, שאף דיא מועתק בזונוטה בונסח הקביעה, שילב הסופר את הפיטח א'זורהות ראשית הנזכר כאן בכל המהגות אשבנו (א. 2186). קטע קדום זה אפשר שימוש פתיחה לאיזה פיטח קדום מסוג האזהרות, אבל בכל המהגות הוא נזכר בזונוטה. לדעת החוקרים וטל שם הסוג ("אורהות") מפתחות הדעת לעיל (דף 129 ב) בסוף "אתה הנחלתה". רק "או שמאו" שבדריך הקבע של עמידת המוסך ליום שני שי בא הכותרת עם תום נסח-הקביע של שבועות". המעריב מתחליל "אלחים ביתה מושיב יחרדים" (א. 4686; דף 144 ב), והוא ליר' אברהם בן יהודה הכהן. פייטן בונראה בן מגנעא, שפועל במחזית השניה של המאה ה-14. בזוב קהילות אשכנז אמרו בזונוד פיטח אחר.⁸⁸ נסח-הקביע של תחילת העברית אינם מועתקים כאן. להוציא את התחנות הליטורגיות ומולות-ההמבר אלה-הן; אף אלו מובאות ברכמו בלבד. סוף המעריב (פרק 145 ב) מbrates הכותרת "דברות של שבועות" המתייחסת לטעינת הפיטחים הארכמיים המועתקים החל מן העמוד שלஅחריר'ן.

המנגה לקראו את עשרה הדיברות ביום טוב ראשון של שבועות בלילה תרגום ארמי, להקדים להרגוט הארכמי של הקראייה רשות, ולהושף על כל

על אדר האמתה. הפיטק העשו בזא את הטופר. סדרי הדיברין מביאתי, לי' המסתורה, פיט' גומ' בגנד והפיטק זיבל העט רואים את הקולות, ורק כסומו. לאור הכותרת' זיבן ול' תעלה קדרשה' זיבן. בא-שוליקן ר' שענן אל פיטק תחנות וזה בירוק שוו, ותח' את היטלק בזיל-חעם רואים. השופר חשב שאין כאן אלא דשלמת סדר הריביזין, ולפיך צין נראש הקטן זיל-העם רואים. אבל באמתה זה סולקה של הקורשות. כפי שבזקען תיכון המתוקן בלילה.

שי' הפיטחים הללו נארוטים במנגות אשכנז בשבת שלאדור שבוצעה. רק מוגן כבר במנגה ר' איילק מסורא. מהירות שי' שפיר, ירושלים השלישי, עמי עג. וקר הוא במחזר ייברב. המעריב והמקובל במערבה של גרמניה הוא יאל אלחיטי דיברי' (א. 3423). ליר' אליעזר ב-ל

בשליש האחרון של העמוד הווה הועתקה תחילה הקינה המהוללה של ר' יהודה הלוי "צון הלא תשאיל לשלים אסיזור",¹²⁵ אבל עכשו אין לנו אלא המשך השיר בדף 179. גם מהמשך הקינה חסר חלק מוחמת קיטוע העמודו: סופה בא בדף 180.¹²⁶ לאarity מושעתקו דקינות "אצבערטי שפלו"¹²⁷ (א) לד' ברוך מונגען;¹²⁸ (ז) ואתאנן ואטנקון – (ואטנקון) מהה' (ז. 69; דף 181 א) על הריגת יי'ותר ממאה שבעים ושלש נפשות¹²⁹ בדורנבורט [=פראנקפורט] בשנת 1241; "למי אויר ולמי אבוי מדינס" (ל. 1086; דף 182 ב-1171);¹³⁰ קינותו המכזעת של ר' אפרים מבנוא על הרוגי בלוייש (Blois) בז'ילו;¹³¹ ויאלאי כי בא רוב אלמן ושבל" (א. 5154; דף 183 א); קינה זו היא היחידה במזוhor דמיוחסה במופרשות למלומדים בכוורת בראשה, לשונה;¹³² קינה מרבניו מנזד בר' יעקב מומוטיש איז'ל¹³³ ("הquina מנספרת בהרגו בלויש ב-1171 ובורברט (Boppard) ב-1179"). בסוף הפיוט, שבחין כשר אמרת' כמו בסיטים דוד ליל השעה באב (דף 157 א); והנש בכאן: "וותשוב לירושלים ברבים רוחמים". הפסוקים עצם אינם מובאים.

פרק התגנ'ג

אחרי השלמת המזוhor גופה באח בכור שlatentינו חטיבה של פרקי מקרא שהוו בשימוש ייטורי בקהלת המזעיק ובמנם. בירוד, אין מוקדם המקרו ואם לא דוקפם המקורי של הדפים הללו נזרו,¹³⁴ מה שעומד לפניו מכיל את מגלה קהילת החל בפרק אפסוק יעדן סוף המגילה (דפים 185–189; א), את כל ספר איוב (189–203; א), והשניים פרקים (ל-לה) מס' 210–204). בסופה של פיסקה ובא הקולופון הארוך של הטופר שמה ביר יהודה, עם ציון תאריך כתיבת דמוhor. מבחינת תוכן המזוhor וסידורו יש פליה באוגוסtocת השוכנות שאיתנו נפקח בדורקס כל, ומוצר שמי שרשות באן מגילות אסתה, שיר השרים ורשות ניאמות ככתבדייד מביא את פוטיהם. קטעי איזוב ורומייה, וכן הפסקה המובאת בספר ישעיה, נעדרו היאמר מהתשעה באב, והבאות, כאן בעכית. אין ספק שהחביבה איתה עומדת לפניו כהוורתה המקורית. פרקי המקרא מוואים, אממו, לפי סדרם ובמולואם (לבד מקצת חיטורים שתוקנו בಗלוין), בקטע המביא את ספר רימיה עין המזעיק, גיגלון, במלחה "הפטודה", את התחלותיהן של שלוש הפטורות: ביר' ז' (א"ב ע"לותיכם טפוי) את הפטורה פרשת צו (דף 208 א), ביר' ח' (ג' "אסק אסיפם") את הפטורה השעה באב (דף 209 א), וביר' ט' (ט' עז'ז ומעוי) את הפטורה בחוקותי (ו' דף 221). מופלא העדר צוין הפטורות ביר' א-א' רב' א' לשתי השבות הריאניות של עזון בין המצדדים.¹³⁵

בסדר זה,¹³⁶ גם מחרוזות המעבר שהו צמודות בסופי הקינות כדי להעבור מהן אל הקינות שלஅחריזן¹³⁷ נמצאות בשלבי אחדות מן הקינות, אס-רכי מרובן נשר. בצד הקינות נרשמו כיד מאוחרת המגינות שבין הנגו להשミニות הפוטיט בקהלות רומיישא.¹³⁸

בסוף הקינה החמשיעשרה ("הטה להיל אונר"), בדף 161, רשות בכתב מאוחר: "עד כאן אמרו חון", וזה רק מובאתה הקינה "הילילו וה לום" (ה. 553). על פיו זו, בראה של ייני, יבואו דברים להלן:¹³⁹ בגלילן הדר נרשה ר' מאוחר: "אמני אחר הצוינן". בסופה של הקינה נרשם: "עד אנה [...] כאן העדרה זו: "אמני אחר הצוינן". העדרה זו מוצעת להמה שרשום בראש בכ' כו' או בחתאיינו וכו'". העדרה זו מוצעת להמה שרשום בראש הפוטיט: "היילילו הה" נוער לסיטים את סדר קינות, ולהיאמר אחריו הצעוים,¹⁴⁰ לפני הקינה "או בחתאיינו",¹⁴¹ שכונה לסיטים את הסדר, כמו ביל השעה באב.

מכאן ואילך מובאות קינות מלוקטות של מחברים שונים, בסדר זה: "איך תנחמוני הבַּבָּל" (א. 2860; דף 171 א);¹⁴² המירוסך לר' אלעוז בירבי קיליר;¹⁴³ אבל עוזר קינות (נ"א: אנטנות) אגרר" (א. 288; דף 170 ב) לר' מנחם בר מיכר, על הירוי מסע-הצלב הראשון בשנת תחנ'ג-1096; א' אמרתי שעו מני אמרדי" (א. 5971; דף 172 א) לוי קלונימוס ר' יהודה, גם כן על המארע הנזכר;¹⁴⁴ א' או בהלוך רירמייז" (א. 2098; דף 173 א);¹⁴⁵ המירוסך ליליר' כתוב ברasha: "מה אעשה לבם בני / גוריה היא מלפני", שהוא אם אדם עברו ברית / אה' וכות בדורתי בירת" אני אנקן";¹⁴⁶ א' או במלאות טפק" (א. 2108; דף 173 ב), גם כן ליליר' כתוב ברasha: "עינוי עוני יורה ממי"; הברותה אינה באה' בנוסחים המקובל'ם;¹⁴⁷ י' יאנת נוי חטאתי השמימה" (ו. 78; דף 174 א), קינה המתארת את הסיפור התלמודי היודע על בן ובתו של ר' ישמעאל כהן גורל שנשבו בעת החורבן והוא להו עלי-ירוי אדוניהם (ישין נח ע"א);¹⁴⁸ א' אויל על שבר נחלתו ובבה מכה' (א. 1744; דף 174 ב) לר' יעקב ביר' יצחק דלו;¹⁴⁹ קינה המתארת את חורבן ורומיישא בימי מיטיפוס טפאלב הראשון; ¹⁵⁰ "שכורת לא מזין" (ש. 1158; דף 175 ב), קינה מיטיפוס טפאלב, המהוותה לר' שלמה בר יעקב גורני;¹⁵¹ אש ונזק קרבב" (א. 777; דף 176 א), פיטונגנומי הקלוט בסדר הקינות האשכנזי;¹⁵² "איכה ישבה בדד ענוגה" (א. 2900; דף 176 ב) לר' אפרים מכאנא, המזרירה גם כן את מאורעות תחנ'ג;¹⁵³ "שומון קול תנתן" (ש. 686; דף 177 ב), הקינה המפורשתה המירוסך לר' שלמה אבן בירוביל;¹⁵⁴ "מי יתן ראש מים" (מ. 1122; דף 178 א) לוי קלונימוס בר' יהודה; המספרת במוראות שנת תחנ'ג, וב郿רש על הירוי ששפראין וגונגען לקין'ה, וגם נספה בהרבה כבורייד פיסקה המודברת בהרוי ורומיישא, אבל דיא'ו סורה כתבתה הר' שלן;¹⁵⁵ י' יומ' אכפי הבודתני" (ו. 1605; דף 179 א), קינות המפורשתת של ר' יהודה הלו לע היריות ובריה הנבגא. המחייבת אתההונה של דוק' הוה נטלש.¹⁵⁶

¹⁰⁶ עיין גולדשטיינט, קינות: "שבת סורר" סימן ז: "איבאה עאת' ח; איבאה עד הו' ט; א'יכאה תפאהו"; א'יכאה שבת הצענעל'ה'ו; א'יכאה תפאהו טו; א'ס' תאלאפער'ה'ו; א'יבאל'ו י' א'אה אמרת' ט; ל'ר' יאנק'ה; ב' ר'תא בתה' י; א'יבאה את אשר' טו; א' א'יבאה את אשר' עשרה' י' א'אל' אשר בתה' י; א'יבאה את אשר' טו; א' א'יבאה אליט' אונר' א'ז;

¹⁰⁷ עיין לי נ-כ' – בילשא, שרירת הדרוש, נס' 204.

¹⁰⁸ הינגען' – צויניגט עלי-ירוי ר' יאנק'ה שמש בנטש הקער של וויבורו על מגניה ורומיישא עיין על היל' היל').

¹⁰⁹ פירט הנרטט גס הוא במחוזות גולדשטיינט, קוינט, נס' קפא, אבל אין הוא של הקילידי כמי שניות שם בטעות. על קורותה הגדתית, סיון, דס' ווישטט טשל'ה', עמן ז' ואילך.

¹¹⁰ חמץ' על משורות הגדתית, סיון, דס' ווישטט טשל'ה', עמן ז' ואילך.

¹¹¹ עיין א'ה ביר' הא, כו'ריא, מחרות הפתיחה של הקינה "או בחטאינו", המונתקת בשלמותה בסדר תל תשעה באב, דף 156.

¹¹² גולדשטיינט, קינות, סימן ל, עמי קפ.

¹¹³ עמי סג.

¹¹⁴ גולדשטיינט, קינות, סימן ל, עמי קו.

¹¹⁵ גולדשטיינט, טט, סימן כ, עמי צה.

¹¹⁶ שם. סימן כה, עמי קא.

¹¹⁷ שם. סימן דב, נס' ח' גולדשטיינט מירחס את הפוטיט, על-פי כתבי-יד, לפיטן בשם יהайл.

¹¹⁸ פודסם ביז' זה-הא-א-ס (עליל, העלה 19), עמי ז' מ-32. מושוח הפוטיט הוה חסרות במחרונו (ה. 570).

¹¹⁹ גולדשטיינט, טט, סימן ז' ח' א'ס' הר' המון, גוירות אשכוניזציה; ו' ווישטט טשל'ה'.

¹²⁰ עין ז'ון בגשא זה ובמאחרו של ביר' איזוב (עליל, העלה 19), עמי ז'ב.

¹²¹ כלומר, שב' שבעה עשר בתמונה לתשעה באב. דס' פוטיט לא צוין להפטורה הלה' או שירון מתודרגם בורומיישא, בראשית הדעתה. א' א'פער שבקנינו ובענומ לא נגנו הפטורה א'ו, שירון מתודרגם בורומיישא, בראשית הדעתה הי'ו, בספרי המהאגה של ר' יהוא קרכרים ור' יהופה שם.

mobوات לטיפולות המוסף של שכנות שלדים והוחדש, ושבעתה הטל המפוארת של מופלאה שלו, מורהו היפותית של יום ראשון של פסח. קרובת־יה מופלאה שלו, מורהו היפותית בכמה טקסי־ביבנים, מעדתת את תפלות יום הפורים, וקרובה אחרת של, מופלאה אף הוא בינויה, מקשעת את עמידת יום תשעה באב. גם שאר חלקי התכנית היפותית של תשעה באב עונים על קינות של קיליר: קינות אל־הו במקוון חולים מקרבות השונות שჩיבר היפותין ליום הזה, דוגמת טküו הרוחבה של הקורבה לפורים; העובה שהן באות בהקשר זהה תלויות מקומפייצות־האם, הוא פרי התפוחות מאוחרות.¹³⁵ וכבר רישמה זו מלטה ייחוץ או מרכזיותו של דקליליי במחוזו שלנו, קליזומר אם נספיק על זה את היקף של היפותים ואת רמותם. אבל אפסר שעלה הרshima רק כתעים הייחסים לקילרי ו/or, עליינו לשוטף את מערכת הדור, וגבי המשריך השולחן; שותים מותן, העמוכה לשכנת זכר וו של שבשת פרה, מושחות לוaban במושרש (דפס 6, 20ב): אם ייחסותה ונכון, הרי עמדות התכניות הליטוגריות של אבב הפרשיות באופן ביערי על צירות קיליריות.

משקלם חרומינאנטי של הפוטיים הקיליריים במחוזרים האשכניים תוכם את משקלם במחוז האיטלקו הקדום, ואין ספק שהתקעים הקיליריים הגיעו לאשכנז איטליה. הם מייצגים אואה את השלב הראשוני של דחליך גיבושים במושרו מרוכז־ארוכז. נתן למור שעת התהווות של יהודות מרכז־ארוכז בהיותו נתונה בסימן שלטונו הדומולט כמעט של הקילירי בעולמה של היצוריה הפיטינאי.

ר' אלעדר ברבי קלילר הו, כירען, נציגה הנדרול של הפיטינאות הקלאסית, שהוא ארצישראליות מבוקר וושאיתיה במאה הר' לערך. תקופת הפיטינאות הקלאסית נשבה עד סוף המאה הח', והזיהה היפותית ידעה בה פריחת עצומה.¹³⁶ אבל מכל מה שנוצר בעת הזואת בארץ־ישראל לא הגיעו למחוז האשכני כלום, מלבד קדושותה אהת של ימי, הדיא הקדושה אונט־טורי והמתחים, המושרש במחוזו שלנו את מערצת השorth שבח הדגול. נווי נזיגה הרואה של התקופת הפיטינאות הקלסית, ולפי המקובל — ואשן פיטינינו שהשתמשו באופן מוחץ וב欽ה. בגיןה נהרו לנו מאות כתעים מיצירתו, בין השאר שרדים מסידרה שלימה של למלعلا מהאה החמשים קירושטות שסיד על סדרם השבעיים של התורה, שנראה בשבותה, במקומו בזמננו, לפי שיטת החלוקה התלת־שנתית של בני ארץ־ישראל.¹³⁷ גם הקדושותה שלפנינו היתה במקורו חלק מן המחוור הגורל הזה, והוא נועדה במקורה לא לשכת שלפנינו פסח אלא לשכת "הייה בחוץ הלילה" (שם' ב:כט). הקדושותה הגיעה למוכז־ארוכזה דרך איטליה, אלא שהיאה השיטה האטלטליק עצמה, יותר אם כל הקדושותה הייתה בה, פרט לקדושותה שלות־כיפוז. גם בקהלות אשכנז לא שפר גורלה של הקומפוזיציה: בקהילות אשכנז המוריה היה האחולפה בקדושותה אחרת (אללים בעצער), מעשה וייזר של הפיטין הארץ־פיטין הקדום ר' יוסוף טבר לעם. בנדז זה כה קטעה מהר הקדושותה האותא, ולהגיעו הרהיט און רוב נסום הפלאתה ליליליה, להיקלט בהגדה לליל פסח, ולהגיע בדרך זו לתפרעה עצומה. והמהקר המורוני השקיע עמל רב בזיהוי.¹³⁸

שם המחבר, והמהקר המורוני שפיה להתורה אמר בזיהוי:¹³⁹
נואה שנייני מייצג "אנקוננטו" בקסע ספרה במחוזר לנון: "הזהנה לפיטון הדילו שורה לה ליונם" (דף ס'בו) הכלול עצמוני בחטיבת הקנגורו להשעה באב. בהרכבת שבה באה והקינה האותה בכל המקורות הזה מורה מואד: האקורוטיכון האלפביתו שלה רץ מאות סמן' ואילך בכלר, ומשמע מותה

ליד המקרה ביר' ט: כד (ף' 209ב), מוקם שם מסתiemת הפטורת תשעה באב, ציירה זד מאוחרת שתו ידים עם עבב פשטעה ורשמה בגלון: "בְּאֵין מתיחילין בורומיישא בתשעה באב אחרי חיקנות ואומרין עד ה' צדקו נייר' בגו: דף 272א] פוק בחליפין פסק, ואוח' ב' אמרים קרבו גוים [יש' לד: א; דף 272א] שבתוב אחר [=אחר בץ], הקהלו וחונן ביהוו". על המנחה זהה דיבור להן בנפרד.

לסוף המחוור, כפי שתוא מכורך לפניו, צרפו פבים המכילים פיותם שנערכו להחליף, לפי מנגוג וומיישא, כמו פיותם שהובאו בגלון: "לַפִּי מִנְהָג וּמִיֶּשָׁא, כַּמָּה פִוּתִים שֶׁהָבְאָוֹ בַּגַּם הַמָּחוֹר לְפִי שָׁבָר צִין לְעֵיל, מִזְרָח 21א מועתק הפטיט" יוושע או ר' ישראל יאטור" לר' מאיר בר יצחק ט"ז (239): הוא נעד לאחרון של פסה, במקום הפטיט זאטור "אדר' וגאה, דמגא בא בפחים בדף 28ב. מדף 221א מובא הפטיט זאטור "אדר' וגאה", אך הוא לא' מאיר שע' ז' ליום שני של שבועות: הוא נעד להחליף את הקטען "אילית אהבים מתנתן סניין", הבא בפחים בדף 131ב. ליד פתיחת "אדר' וגאה" תחוב בד' מאוחרת: "ו' זנער ליום שני של שבועות, גם אומרי' האופן בבד' אוות", האופן הזה מועתק בהמשך (ף' 223ב זאליך). הוא בא להחליף את האופן "אורחות אראליט'", שההתקע בפחים בדף 131א. "בבבון אוות" (ב' 66) הוא פיטוט מיטפס ספידי, שkol במקול במוות (עם קצת סטייה) ובוני בטווים מרובעים. אכן הוא חתום,¹⁴⁰ אבל מסורת אשכנית קדומה מייחסת אותו לר' מאיר בר יצחק ש"ג.¹⁴¹ עדaban מערחת הפטיטים במחוזר.

ד. פיטוטנו מחוזר וומיישא

המוחור האשכני, ובתווך והמוחור וומיישא, עשיי — מעד מקורות החומר הפטיטני שבו — שכבות שכבות. עיון מבנה המחוור שלן, אוק־על־לי' שהוא, כאמור, עני יחסית מבחינת סך הפטיטים המובאים בו, מלמדנו פרק מלא בכתולות גובש סדר התפללה האשכני. פיטוט המחוור מלקיים מכל פוניה עלמה של היצוריה הפיטינאי, וכן כמעט תקופה או מרכז־צירזה או אסכולות שאנים מזיצים בו. גם אבחזה כבוגלותינו קיף המתוור את מלאו כובלותה של היצוריה הפיטינאי: הקטעים הקדומים ביותר ששכו נחכמרו בזמינים הקדמי־היסטוריה של השירה הפיטינאי, ואילו המאוחרים שבו נכחנו עשרה שנים מעותה שעירך גונתולגה יוצגת של השירה הפיטינאי האשכני לא נתחנו לעירך גונתולגה יוצגת של השירה הפיטינאי לדורותיה. שיטת חברויה שעיל־פיטה העמידו תחוב נובנת בשום אופן בל' התויהות להtolלות המרכז־ארוכז ומערכת זיקותיה אל מקורות הדיניקה הקדומים שלה במריה, ובუקר באורך־ישראל.

געינו המוחץ של המחוור המרכז־ארוכז נתגש, ב罽ביה, באיטליה, אישם בסוף המאה הח' ואשית המאה הד', והוא חונן בעיר על יצירותו של גדול פיטינינו הקדום ר' אלעדר בירבי קלילר. ר' אלעדר בירבי קלילר, פיטון ארץ־ישראלî בראשית המאה זו,¹⁴² הוא הדמות הרואה גם של המחוור שלנו. שם פיטון, קדום או מאוחר, איינו נוכח כאן יותר ממנה, לא פון הצר הכרותית האיטלטולית, ולא — וזה מבון העיקר — מעד דרישות ה"השח'" הנחפס על־ידי פיטוני. במחוזר שלנו, וכן הוא בכל מחוזרי אשכנז, שלט הקילרי בעדיפויות מכרעת בمعרכת הקורות: ארבע קדושותאות נספחים שללו מעמידות את רוכין של התבוניות הפטיטיות של אבב והשבות המיוחדת שלפני פשת, וקדושותאות נספחות שלו מעדרת את מערצת זיקותיה הפיטיטים של יום שני של פשת¹⁴³ ויום שני של שביעות. שני שבעות של

תגרילה שהיתה צפיה להאלמר במוסף, רק במכגעא — לפי מה שנסמר במקורות קדומים

— נחנו למינו קדושותא ביום ראשון של חג. עיין על בר עד להלן. 135 בענין והיינו: פטלשה, שירות קדרוש, עם 204 ואילך: י' פלישר, קומפקציות קליריות לחשעה כאבב; Hebrew Union College Annual, מס' 1974, חלך עבר, עמ' א וויל.

136 עיין על קר' נס להלן, בסעיף שעלה בה. תנודז זה כה קטעה מהר הקדושותה האותא, על הרוואראזאעה לתולות הפטיט עין: פלישר, שירות קדרוש, עמ' 15 ואילך. על הפיטינאות ובקלאסית עין עין, סמ' 117 ואילך.

137 פלישר, ימי לוחטו מן הגירהו ברויז זולאי לעיל, והעריך עמ' 40. על הפיטין על שאר פיטוטי עין: פלישר, הדורותה, עמ' 8 ואילך.

138 על תולותה המקבר בפיוטינו עוי עין: מ' זולאי, מחקרי ימי, ידיעות המבחן, ב, ברלין חצאי,

עמ' רמו ואילך.

139 אונן, תלותה הפיטון, עמ' 50, פענה מתחילה הפיטוט את החותמה "אברט" ויחס אותו לפיטון ששמו כן. אבל צרף ואוותית בוחדי מקרים.

140 עיין ערך להלן. מסורת הויהוט סמכה על אונורה על־ירורי ר' אלעדר בעיל הrokerה בשינויים שפיטורי ספר הקבמה והבש, ל' עז: טורי רואו טו, כב' שציאן איא ארךן, רשותה הדבש, א. ר' שלשיט טריצ, עמ' 197. הדעה, 18. גם ר' אראתם ביר עייזאל געלאה נעיל הנגות הבשbes (חיבוט בעסמן לשונא) פותחה את פירושו לפיטוט (מההדורות וארכן, טט) בהערת יויחוט מפורה: און ר' מאיר שע' סמן [=חתתמן] קללה זיאו שואה פיטוט.

141 על פיטון זה עין: ים אלבון, התפללה בשושן, תל־אביב תשכ'ב, עמ' 223; י' פלישר, "יעיינוט קילרייט", תרביין (תשמ' א), עמ' 282 ואילך; חניל, הדר העוזרת, עמ' 29 ואילך, 91.

142 ברוב הקהילות אשכנים לא אמר קדרושה בשהריה ירט' ראשון של פשת, מפני שבעתה הטל

שכבות הפייטנים הקורובות ביותרו בזמן לשכבה הקלאסית ושיש לה ויזואו בולט במחוזותנו היה אל פיטני אוטיליה הקורומיים. בראש אלה צויר ר' שלמה הכהבלי, איש מגע המאה ה'י וכורואה בן עפונה של אוטיליה, שמערכת הוויזיר הדוליה שלו "אור ישע מאושים" מקששת במחוזינו את תפילת השחריות של יום ראשון של פסח.¹⁴⁶ פיטז זה הוא מן הקבאים והגופים במחוזרי מרכז-איופה, והוא אחת היצירות החשובות של האסכולה הפיטנית הזאת. על-פיו נקבע דפוס חדש לוגון היוצר במכוון אירופי; עשורות פיטנים קיימו אותה. חוקיו מודיעים שלו הוא הוויזיר אפיק רין ושירטם למל שלום בר קלונינוס, הבא במחוזותינו ליום ששי של פסח. מסורת אשכנזית קדומות היהודים של מושсадת זוז נכתבה, בתנופה וירטואוזית, תוך יומם אחד, בעקבות "אור ישע".¹⁴⁷ לפי מושלים בר קלונינוס כרונולוגית זו ממחינה לתלמיד לר' שלמה הכהבלי, דבר סביר הן מכחינה כרונולוגית זו ממחינה ייאוגראפית. מושלים בר קלונינוס היה מומצא איטלי, אבל שהה שם ארוכות באשכנז. הוא מן "האחראים" להעברת המסורת הפייטנית האיטלקית לגילדות הריטנס.¹⁴⁸ אפיק רין הוא יצירה מרשים בשגבתו, ואך-על-פי שהוא עשויה לפ' הדוגם של שלמה הכהבלי, אין היא טירה פרטית תכניות וצורה מוקריום.

הפייטן האיטלקי והשלישי המוציא במחוזותנו הוא ר' משה בירבי קלונינוס,¹⁴⁹ שעלה בכרואה אף הוא בסוף המאה ה'י וראשית המאה ה'א. הקדושתא שבעל בכרואה אמרה ואווארן"ר מקששת במחוזר שלן את עמדת השחרית הנדרלה גראן, קומפוזיציה זו, שוכנה בשעה לשבחים מפני יומם שביעי של פסח. צונץ¹⁵⁰ היה כמעט כל מה שstrand לו מזיארתו של משורר השוב זה. לבך ממה יש בידינו ולת שלן, סמ' בן לשבעי של פסח, שבו הוא מעין ברום את התאריך שהוא עומר בו. הקדושתא, שבה מוכיר הפייטן ב'קドושאות שני' בניו קלונינוס והנגן, עשויה לפ' הדוגם הקלאסיס של קדושאות הקילורי; הוא משותה גם מעד ופיפה וחנות מחלכה עם ההישגים הנדרלים של הפייטן הקדום.

לחדרו דורות אירופה יותר אין ייצוג במחוזר ורומיישא. לחדרו מבניינים המופויע בכאן הוא ר' בנימן ברורה, שנינו קטיע יוצר שלן, גוף היוצר "אור מלון כליה והולת" אמרת' אובי משעי למיל',¹⁵¹ משביצים בתפילה השכנתה הנדרלה. בנימן בר רוח פעיל באיטליה או ביבאנץ בכרואה באמצעות המאה ה'יא.¹⁵² משורר זה חדר חרידה עמוקה למחוזרי מרכז-איופה, והוא נזכר בין הסלחים.

מקום נזכר במחוזר, והוא הדין, כמובן, במחוזר אשכנז, ראש פיטני שמעון בר יצחק איש מגנצא, ראש פיטני אשכנז המוכחהיקים ואילו גם הנדרל שברם.¹⁵³ ר' שמעון בר רוח פעיל באיטליה או ביבאנץ בכרואה אמרם מאנש (Le Mans) שכחת, אליל'יטו מורה בשמה של מסורת פייטנית איטלקית מובהקת, ויש ללמד מכאן שבworth הזאת לא היהתה במרוכז-איופה שום מסורת פיטנית אחרת. יוצאו המרכזים במחוזר גורל ופורה, ורך יצירתיות שגתוו לדרכנו נזכר. מורה הירא אשכנז היה חראה משולבת של קדושות ושל הרמה המרשימה של יצירתו. מורהו של ר' שמעון בר יצחק מובאות כאן שער קדושותאות גדולות, אחות מהן, "אוותוניך או אויאני", לאחרון של פסח, ושניהם, "אורות חיים מוסר תוכחת", ליום ראשון של שבועות. שתי הקומפוזיציות מוקפות ביחס ועשויות לפוי מטיב חוקי הסוג, שתיהן על-פי דוגמאות קילוריות. מלבד קדושותא נספה, בראש השנה, אלו הן צירויות העקריות של ר' שמעון בר יצחק, אבל ר'

הפייטנים העדינים עומדים בדור מה ספרהית גזהה, ומוחלכם ורמאטי לנוו בשיעור שאין הגיעו בפייטנות הדמותה.

146 אמם שלמה הכהבלי אנו ואשכנז פיטני איטליה: קדרמלו כמה מהרחות של מושרים שבעל ברורים, נזיר אורפליה. אבל לאלה אין יצוג במחוזר. על שלמה הכהבלי ופעולו עין: פלישת, שלמה הכהבלי, וכו'. עין: פלישת, והמתה. עין: אורה. ערוגת הגשם. ד. עין: המסתור מובאות מפי ר' ברוך, אבל ר' מאיר מרטינובוג עין גס: פלישת, שלמה הכהבלי, עין: 28 ואילך.

148 על ר' מושלים בר קלונינוס ועל פועלו איטליה ובאשכני עין: רוסטמן, חכמי אשכנז, עמי: ואילך. עין: אפיק רין. עין: פלישת, שלמה הכהבלי, עמי: 41 ואילך. שם: עמן מזוקק בעקבות הכרונוגיות הבסוכות שענור פעלתו הפיטין ובשוחחו באשכנז.

150 עין: צווך, תולדות הפיטין, עמי: 70. הברמן, שמעון בר יעק, עמי: קנג. עין: על-פי צווך, תולדות הפיטין, הלמר שער 980 לערך. עין: הברמן, שמעון בר יעק, עמי: עין: עלי: צווך, תולדות הפיטין, עמי: 120 ואילך. עין: 239 ואילך. עין: גס: פלישת,

152 על האיש ועל פעולו עין: גוזמן, חכמי אשכנז, עמי: 86 ואילך.

153 עין פליישר, בשני המאמרים המוכרים לעיל, הערגה 109. אין שום ספק במשמעות החתימה "וינו חון" והאו בדרכן, תלמידה הפיטין השויה, א. רטמן 1970, עמי: 40.

141 אין בדורינו עיון הורה מודית שלף א/or מנקטעים דילול על האזרחות בכלל עין:

פלישת, שרota הוקשעת. עט. 3. והמ' לפני הפסחנות עין: עי' פליישר, "אוורה ר' ננטון (בר שמואל פיטן)", קובץ על ר' יא, א' (א), ירושלים תשס"א (בג'ז), שלושת הפסחים

142 האבאים במחוזותם הם לאו ספק הדומאנאות הקדומות יותר לש הסוג. עין: עי' פליישר, "על שיטת השקילה של הפיטנית הקדומה, הכלת'יח'וחות", עין: עי' פליישר, "עיטות

143 בדרוי השקלת' של שרota הקדומה, צפיפות, 24, (אנדרה 1977), עמי: 70 ואילך. על הטורים הרכובים עין גס: פלישת, שרota הקושא, עט. 62 ועמ' 62.

144 בין האשרא הווא מיחס, במכורית אשכניית מתחיה, לר' שמעון בר יצחק מגאנצע לאביו וונר ר' דבון. עין: א' (גוטמן), כמי אשכני הרואה-בון. וירושלים תשס"א (לולין): גוטמן, חכמי אשכן, עט. 67 ואילך. היחס מוטעה במקובן. הפיטן נכתב מאות שנים קדם לתפקיד פיעילות של ר' שמעון.

145 לשטם של פיטוטים אלה נרכקה עלי-יר א' לט, בגבורת-האגר של' הפסחים האומאים לשנתו – בוחנות הדיאלקטית ותורתם של מלון ואוראי, ירושלים תשע"ג.

146 בגיןו זה עין: י' הילמן, "סדרדים מזרחים הפיטוט של המוגובנים הקדומים", הספרות, ד (תש"ג), עמי: 362 ואילך (=עינוי הפליה, ירושלים תשס"א, 148 ואילך). וזה

שאין הוא אלא קטע מיפוי שתחילה נגדעה. במה שלפנינו מונה הפיטוט בוה' אחר זה, לפחות הסדר, את כ"ד משמרות הכהונה ששרתו בימי קדם ביבת' המקדש, אבל גם אלה ניכרים רק למן המשמר החמייש' עשר. כפי שהוברר במחקר, ועוד הקטע במקורו להשלים את אקרוסטיכון את התכניות הקבאים של קרובות י"ד להשעה זאב. קרובות זו נתגלתה בגנואה, והיא אכן ספק שמדובר בינו הדרמן; גם אופי הקטע ומוקומו מודיעים בו שהוא לפחות פיטין הקדום.¹⁴⁰

אפיק-על-פי שרוב שטחו של המחוור המרכז-איופי מכוסה בפייטים קילריים, קלאטיים, יש בו יציגו גם לתקופת הפיטנות הקדום-קלאסית, וזה שאינה מכירה עדין את תקופה קבוצה והכחדה, ושניציגו אינם יירועים בשמותיהם. החומר הקדום הילט בקשרו והכחדה, והוא מוקם, מבחינה ליטורטית, בשוליים. בראש מונח תורה לעמך" ו"אהורת ואישת", פיטוי האזרחות הקדומות "אהורה מונתת תורה לשני ימות האسبوع", ואת קטע-הסיטים שלם" או שמש מאות ושלש עשרה.¹⁴¹ שני הפיטוטים הנודלים הם טיפוסים לתקופתם: הם גתויים בטורים ארכיטים, בלתי-מיוחרים, המחוקים לנארבים קדומים, באירועים, בימי קדומים – מתרבויות קדומות.¹⁴²

שניהם קדומים מואוד, ושלשי מושמעו שיחסם ארכ'ישראלי. הפיטוט שנקה בנהלת", חמונה באיסטר מבר את תריז' המצופת הבאה לפני המשוררת בטוראה, הוא אחת הייצירות הנפוצות ביותר בעלה של תפילה היורה. יצירות מזוחאות, משוכלהו ומודיקות, ופיטתו הצליחו להוציאו אותו מילל. בכתיביד קדום קדומים הוא מכינה "אהורת זרבנן", "אהורת דרבנן" ו"אהורת דרבנן", האפשר במליצה נשגבת, אפשר שהוא קדום עד יותר. הדקיזב המרובע, האפניי לתקופת הפיטנות הקדום-קלאסית, איין נזכר בו, והוא מופיע באופן קבוע בפרקtekה הילירונית של כל הדורות בסופו בשלבי האזהרות, גם המאוחרות בהדרגה מ"אהורה מ'אהורה מ'אהורה".

התקופה הקדום-קלאסית שייכת גם הקיינה הנמרטפת "או בחטאנו הרוב מקדרש", אך היא מן הייצירות הנפוצות מואוד בספריו התפילה של כל התקופות. זו ציריה קדום-קלאסית מובהקת. הן מצד צורתה הן מטעם קאטאטרטורה קוסמית. התימאי: חורבן בית-המקדש והווארה בה מען ארכ'ישראלי. כל איטני חטב משתחפים באבלט של ישראל וקושרים מסדר על ירושלים.

הפרין הנע בשיר, "עד אננה בכיה בעזון ומספר בירושלים", מתחלף בשונה ממשוקף הקטע, כדי לאפשר, עם סיום הפיטוט, תפילה לעתיד טוב יותר, בפרקטיקה של קהילות מלחמות שונאים – אין מחרבו ידו.¹⁴³

פישתיות הפיטוטים של מלחמות שונאים באהר, גם עבריות גם בשחרה. צරור של קטעים קדומים ביוותה, אולי קדרם-פיטניים, גובא במחוזר שלנו בחטיבה הארמית, המעודת את הקריוטות מאר בספריו התפילה של כל הפסחה והשביעות. הייצירות הארמית הקדומות הכלולות במחוזר הן מן היפות בסוגן. הן כתובות בארכמיות מטוארטית, וותנרטית, לפני הנבז הדרדי ד'הצורך ארכ'ישראלי.¹⁴⁴ אופייהם הספרותי של קטעים הללו רוטם הדרדי הדרמי במחקר: אפיק-על-פי שמצעד שיטת שקולתם הם קדומים אל פיטונו הקדרם-קלאסים, הנה הורה השיר השיר המתממש בהם שונה באומן לאבון דבשורה יפה וויה. בסוף בפרקטיקה של קהילות מלחמות שונאים – אין מחרבו ידו.¹⁴⁵

140 עין פליישר, בשני המאמרים המוכרים לעיל, הערגה 109. אין שום ספק במשמעות החתימה "וינו חון" והאו בדרכן, תלמידה הפיטין השויה, א. רטמן 1970, עמי: 40.

141 אין בדורינו עיון הורה מודית שלף א/or מנקטעים דילול על האזרחות בכלל עין: פלישת, שרota הוקשעת. עט. 3. והמ' לפני הפסחנות עין: עי' פליישר, "אוורה ר' ננטון (בר שמואל פיטן)", קובץ על ר' יא, א' (א), ירושלים תשס"א (בג'ז), שלושת הפסחים

142 האבאים במחוזותם הם לאו ספק הדומאנאות הקדומות יותר לש הסוג. עין: עי' פליישר, "על שיטת השקילה של הפיטנית הקדומה, הכלת'יח'וחות", עין: עי' פליישר, "עיטות

143 בין האשרא הווא מיחס, במכורית אשכניית מתחיה, לר' שמעון בר יצחק מגאנצע לאביו וונר ר' דבון. עין: א' (גוטמן), כמי אשכני הרואה-בון. וירושלים תשס"א (לולין): גוטמן, חכמי אשכן, עט. 67 ואילך. היחס מוטעה במקובן. הפיטן נכתב מאות שנים קדם לתפקיד פיעילות של ר' שמעון.

144 לשטם של פיטוטים אלה נרכקה עלי-יר א' לט, בגבורת-האגר של' הפסחים האומאים לשנתו – בוחנות הדיאלקטית ותורתם של מלון ואוראי, ירושלים תשע"ג.

145 בגיןו זה עין: י' הילמן, "סדרדים מזרחים הפיטוט של המוגובנים הקדומים", הספרות, ד (תש"ג), עמי: 362 ואילך (=עינוי הפליה, ירושלים תשס"א, 148 ואילך). וזה

לא מין¹⁸⁴; היא מיוحتה לשלהמה בן יענק גירונדי, תלמיד הרומבו¹⁸⁵, שפעל בין השנים 1250–1270. הופעת הקינה במתוותנו נראית מעוררת את הייחסות ההיא. הפוט חותם שלמה¹⁸⁶ בלבד, ואפשר שהוא לפחות פליפון קדם וטור.

סקירה כולה של הפיטנים המאכליים את מהווים ורומיישא מוחזקת את הרועה המקובלת במחקר על דרך עיצובו של המחוור האשכנזי. ברור ממנה שהפיטנים נתפסו בקהילות אשכנז מלכיה-קלען, ויקראיטים יותר, והם נקלטו בחזריהם יחד עם עליות שיזולפו באחריהם, ויקראיטים יותר, וזה מוכיחים יותר לטעם המקומי, תפיסתו זו הייתה,obar שבר אשיותה, וההיפך הגמור מתאפיין של כל קהילות ישראל בעניין זה.¹⁸⁷ בהתאם לתפיסה זואות נשארו במחוור האשכנזי בקביעות גמורה כל הקטעים הקלטאים שהרינו מאוחר-ישראל לאיליה עם ואשית כינון של קהילות ישאל מרבד אדרפה. הפיטנים מאכליים נדרשו רק להשלמים את החסר, ככלומר, ליצור פוטים לעיטורם של אוטם ימות גג ובשותות מציננות אשר לעיטורם לא הגיעו פיטנים מן המורה הקלאסי. גם מקומות אלה נתמלאו עד מהרה: לא נתר עוד מקום לפיטנים המאוחרים יותר, ובתוכם מושרים מעולים, אך "תפיסים" להגדירבו. במחוורו של פיטן, כמו בכל מקום אחר אשכנז, אכן המשורדים המאוחרים דוחקים לשולטים.

אמות, החמונה המוקבלת במחוור ורומיישא אינה מלאה, מפני שאין בו ייעוג אלא להזם גודלים, פיטנים מאוחרים, עיניין יכול לבתוב ביצירותם אל תכניות התפקיד של המועדים העיקריים. עייןין יכול לבתוב פיטים לשבותות מציאותו, לשבותות וחותמה למלמות העזם והתשובה. כל החומר הזה איינו בא במחוורו, ועל כן חלקת החומר הפיטני בו בין המרכז לשולטים בולטת בחופיות יתר. אבל מבחינת חקר עיצובו של המחוור האשכנזי אין החמונה הכלכלית שנה בהרכבה ממשתקף, בזעיר אנפין, מן המחוור שלו. גזירות וחשיפין, כמובן, השפעה עצה על אופי התרבות והתפתחותה של הפיטנות האשכנזית והמרוכזיאירופית בכלל, אבל סוגיה זו חורגת מסגרת דינין.¹⁸⁸

ה. ר' שמחה הטופר והמסורת הפיטונית

ר' שמחה מעתיק מהויר ורומיישא היה קליגראף אמן ובוחדי ספר מקצוע. אין ספק שהייתה לו הבנה בטקסטים השערתיים, וגם אם אין לנו לפניו מחותרים בתובי ר' שמחה העתיק, העתקתו לא היתה אוטומטית. מעירות על קרמה וכמה העורות-שולטים שצירוף לנוסח היפותים וشكחה להעלות על הדעת שאות כולם העתיק מן המכירות שלפניו¹⁸⁹ הייתה לא מתייחסות לעתים קרובות לנוסחי היפותים ומටיאות אפשריות-ונוסח

וכבר נתחלק רוב רובו של החומר הפיטני הבא במחוזרנו,ῆ במה שנדרת מתחלקים כמה פיטנים אשכנזים קדומים, שעיקר יציגום בדורו הקיינית. ביפויו הולוגים הותמים עוד ר' אברם בר יונה, ביל שמי של שבאותו, ר' אליעזר בר נתן ("הראבן") בעל במעריך או'ר לשבייש גש צר להלחמה" לשבייש של פסה, ומונחים בר יעקב (בן שלמה בן מחם) מורה מישא, שכבת את המעריך או'ר וושע על הדם גולח, המוגב אצלו ליל' שיל' טפח. ר' ברברה הוה בנו של ר' יהודה הכהן איש מגנצא, תלמיד ר' גרשס מאור הגולן ובטל טפר הדיניט, שיכרו נשתרו בכתבייהם של חכמי אשכנז הקדומים. ר' אברם פעיל גם הוא במגנצא, בסביבות שנת 1060, ואין בדינו פיטים ממען נזכר מן המעריך הנוגר.¹⁹⁰ אברין ור' נחם בר יעקב מגנום אשכנז המאוחרים יותר; הראבן ר' אה בילדותו את פרעות מסעיה-על הראבון בשנת תנ"ז 1096.¹⁹¹ אבל הארין ימוס נפטר במחצית השנייה של המאה ה-12.¹⁹² ר' מנחם בן יעקב בדורו השני, ר' בדינו פיטים ממען נזכר מן המעריך הנוגר, בוצ'ר נספה, היא דקינה אללי כי בוא רוב אלמן ושובל, המסתה בפרענות נטהחולו בבלויש (Böllösy) ובובורד (Boppard) בשנות 1117 ו-1171. בכותרת שבראש קינה זו מובא שם של הפיטן במלואו: "מנחם בר יעקב מורה מישא".

במזרד הנקנות מובאות יצירות של כמה פיטנים אשכנזים חשובים: ר' מהם בן מכיר, בכר אחיו של ר' גרשס מאור הגולן, שבעל ברגאנטוגורה פיטן פורה וחשוב, מיוצג בקינה בודדת ("אבל עזרור"),¹⁹³ בכמהו גם ר' יעקב, בן של ר' יצחק הלווי, רבו של רשי, שבעל באשפריא; קינותו אוילו על שבר¹⁹⁴ מניחה את זכר הרוגי משע'צלב הראבון.¹⁹⁵ וכבר מאורעות הדמים של תנ"ג¹⁹⁶ עליה גם משתק קינותיו של ר' קלונימוס בר יהודה איש מגנצא;¹⁹⁷ אמוראי עשו מני"ו רמי דין ראשיו מוס. מזכיר דיטני אשכנז במאה ה-12¹⁹⁸ במכה י"ב מבואות בסרך הכהן שתי קינות, איכה ישון ולמי אוילו למי אבר"ר ל' אפרים מבונא, מגדור פיטני אשכנז בכל הזרוע (גולד) בשנת 1133, מות אחורי דינין,¹⁹⁹ וקטע אחד, אבעזר שפלר,²⁰⁰ ל' ברוך ממנצע (מות בת שנות 1221).²⁰¹ פיטני אשכנז האוחדרם ביתר המינאים במחוורו הם ר' אלעוז מורה מישא בעל והרוקח, שאין לנו ממו במחוורו אלא תוספת קינה האנגונית בבליל זה יכין²⁰², למקה שליל תשעה באב חל במרוצאי-שבת ("בליל זה סר").²⁰³ ר' יהודה הכהן בר משה, שהזכיר את קינותו "זאתאנן ואתקון" לזכר הרונו פראנקפורט בשנת 1241.²⁰⁴

יעציג מעט שבוחורנו גם בפייטנות הספרדיות, גם ואות. במודרן, במודרן הקינות. כאן צעדת בראש הקינה הנפוצה "שומרון קול תחת", המיחסת לר' יהודה הלוי (1075 בערך – 1141) מירג בשתי קינות מהוללות יומ' אכפי הברות²⁰⁵ וצ'זון לא תשלמי, שתהן ותשבי-קבוע בבדרי הקינות ואשכנזים מימים ימימה. קינה נוספת בדורו הראבון בר משה, שהזכיר את

¹⁷⁴ עיין עלי: צוין, תולדות הפיטן, עמ' 152, 111 ואילך; גרשסן, חכמי אשכנז, עמ' 178 ואילך.

¹⁷⁵ על הראבן, שעתק הרדה בגבערשו פולות ופוייטין, עין': עמי 185 ואילך; ארבך, תולדות הפיטן, עמ' 255 והgel, בעל התסתות² א', ירושלים תשס"ז, עמ' 170 ואילך. ימי אשכנז סטס קכבר.

¹⁷⁶ עין עלי: צוין, תולדות הפיטן, עמ' 299. גם פיטו ר' מנחם דיס ומכה ר' יהודה מורה.

¹⁷⁷ על ר' מנחם בר מכיר ראה: ג'וסטן, חכמי אשכנז, עמ' 361 ואילך. ר' מנחם פועל בוגלוות ההיינט ושהקע לילים ברובנבורג, על חוויה, שרוט לקסה, עין': צוין, תולדות הפיטן, עמ' 158, 159.

¹⁷⁸ על ר' יעקב בר יצחק הלווי עין: גרשסן, חכמי אשכנז, עמ' 272 ואילך. פיטן זה שמשוינו גאנץ, בנהה בנטה, מפזרו הניל, אבל הוא נזכר בספר אחר של: הדרשות בירושאל²⁰⁶, מהדורות ר' אלבק, ירושלים תש"ד, עמ' 498, הערה 17. השם נשפט שם מונח.

¹⁷⁹ על פיטן זה עיין: צוין, תולדות הפיטן, עמ' 164.

¹⁸⁰ ר' ארמס ביבאנ, ליל' יהודה ייינש השם, ניל' רובי גם תחומי פרשנות הפיטן. והרבה טסרוות קדמאות וחוונות בשרות הקדרות והאייש לדרכו מפע ומכורו, פיטון ששדרו פורטנו, באנז, ביד' המרמן (לעל', העלה ו-12), עמ' 217 ואילך. על מוחלט של ר' ארמס בירשות פיטון עין: רמי רוכבר, עיגות השם, ד, עמ' 39 ואילך.

¹⁸¹ פיטריך בריך מגנצע לאוקטן, כאמורה, ביד' המרמן (לעל', העלה ו-12), עמ' 607 ואילך.

¹⁸² שם, באנז, בדרכם על הפיטן.

¹⁸³ פיטון ר' אלעוז מורה מישא לא פורטנו עירין. ר' שמשתפא ראה: צוין, תולדות הפיטן, עמ' 173.

¹⁸⁴ ואילך. ר' אלעוז מגנה מונח היסור של מתנית חסידי אשכנז הקדומים ותקבנה בם כונשי ההפיטה וכפרשתה הפיטה. עין עלי: אורבר, ערוגת הכם, ד, עמ' 33 ואילך.

לורי את הפיוטים לא בשמותיהם המסורתיים, אלא לפי המקומות שבהם היו ייעודים לששתלב בתפילה.vr במשל בניו את המאותות "לאור חדש", את האהבות להבhor בעמו ישראל, את פיוטי המי מכמה לשירה חדשה" ואת האותות – "לגאל ישראל".¹⁹⁶ המונה "לשומר ישראל" לא צין עודין במקור.

עד שני מונחים המצינים כתיעמשנה בקומפוזיציות גדולות באים בבחוץ. אחד מהם שכח: "אהורות", הוא בא לציין יום ראשון של שבועות את הפוטו "אתה החנולות" (דף 124). אבל השמי דיר במחוזים האנתרופולוגיים, והוא המונה "סדר", הבा אצלן בראש הדיברין בקדושותם האתניופיים, ואכן כצלען בראש הדיברין בקדושותם החזירוף "סדר ודבירון",¹⁹⁷ המכzieין את סידרת הפיוט עשרת הדיברות הקדרותאות של שבועות בכתבי־היד העתיקים. בראש הדיברין שבקדושותא "אץ משה ועשה" ליום שני של שבועות (דף 116) אין כוורת. מיוחדת למדרי במינה היא גם הכותרת "דברות של שבועות", הבאה בדף 145 בפניה הפיוט "ארוח חיים מסור תוכחות" (הבא בדף 45 בפניה הנזנוף). בחטיבה זאת בא פעם אתם גם המונה "רשויות" (להperfורה; דף 104). בມזרע הפיוטים להשאבה בא גם המונה השגור "קינה". באךראן, בראש שני פיוטים (דפים 183, 183).

ר' שמחה הכהן יפה את מבנה הגובלות והעתקים וסידר את מריכיביהן בטוב טעם ובהבנה, אבל לא צין אף לא אחד מרוכיביהן בשם מיוחדת. מערכת המונחים, שהביבה לממי בכתבי־היד בziejון מרוכבי הקדרותאות העיקריים – מגן, מהיה, מששל, רחיט, והשבה מכולם: טילוק¹⁹⁸ – חסרה מן המהו ר' שמחה בקביעות לכל הקדרותאות שבמחזר אות הרשות הקדרומא "מסור חכמים ונבונים".²⁰⁰ והוא עיר למכנה החטיבות הראשונות של הקדרותאות: הוא סדר את גוני החטיבות להזר, ואת טטרופות־הדים שלחן להזר. ביפוי המשלשים הביאו, בזינבר לעיל, את הפטוקים "עמלין שי עלעלס" גוני ויזאתה קדוש ושב' וו', והסיף בסופם את ציורוף "אל נא".²⁰¹ הפטומולה "חי וקיים טרא ומרום וקדוש" אינה סורה לעללים מסוף פיטוי ד', ובסוף פיטוי ה בא תמיד, בראוי, הקטע "אל נא לעללים תערוץ".²⁰² גם בראש הטילוקים העתיק קפבדות את הפתיחה המקבלת ייבנן ולק תעה קדשה" וכו', אסרכי בכמה מקומות קיצר את המשפט במידה זו או זו.²⁰³

מודעותו של ר' שמחה היטOPER לבניה הפיוטים בולטות יפה גםמן הרוך שבצד ער את הפיוטים ודוגש את תבונתיותה. הוא הרבלתי תכופות את מלותיק־הבקע שמצו בתקעים, צין את אלפביתאות בczęות אמוניות שנות. סימן את סופי המחרוזות בדרכיהם שנינים, הבדיל בין־צורה מפורשת בין שנות, והקע והDIG שיטו־קיושטו־מרבנה, לעתים סמוים או בלתי־בולטים, בוגלים משנתנים של תבניות קבוצות אבל יש בהם עליונות קרובות פיקאות מעתן מדරשות שורות במלות־הבקע, הבליט את התען הבלטה בתשומת־לב לניטים לפלאה. במקומות שבחם חיבבה הקalgoראפיה הتعلמות מבנה הפיוטים (בנין בקטיע המילואים של הקורה לפורים; דף 21 ואילך) סימן

אחרות. באחדות מהן מזכיר ר' שמחה הסופר לטובה גירסה זו או זו, עם שהוא מנזה לפרש את הגירסאות ולקול אליו מהן עדיפה. הר' בידי ר' שמחה גם מסורות שנג庾 באופייה ובਮחותה של השירה הפייטונית, ולפי שמדובר בעותק קדור, טיכום ייעוטיו בסוגה זו איינו נטול חשיבות. ר' שמחה הכיר את השמות המוקבלים של רוב סוג הפיוט שככל במחזר, ואסרכי לא דאג לעזין את כלום, בעקבות, בשם¹⁸⁸ הנה הכותרות שהקדמים אCKERי לא לפקיטם או לא בקביעות פוטים עדיפות על התמצאות יפה בעניין זה. ועתים קרובות למידי הוא מכנה את קדרותאותו "קדושתא"; בכותרות בלבדן זו, ובאותם בקבוע בראש הקדושים לאירוע הפירוש ולשבה הגדי (דפים 33, 31, 31, 32, 28, 28, 28, 28). וכלהם המשמר שקי רקובות־חול המועתקות במחזר, זיאהוב אומן¹⁸⁹ לפורים ו"אבאך ביום מבר"¹⁹⁰ לתשעה הקדרותאות "איימת נראותך" (לשבעי של סוף); וזה והא מקללה ארימות למונה הקודם "קדובה" ש"ר שמחה אימן משתמש בו בקדסל והלעומ. ספק אם יש אוח למונח בכתבי־היד היורדים,¹⁹¹ שקי רקובות־חול המועתקות במחזר, זיאהוב אומן¹⁹² לפורים ו"אבאך ביום מבר"¹⁹³ לתשעה באב, אין מצעינות בשמות.¹⁹⁴ בקשר זה יש עמידה בכוורת הבא בראש טSTRUCTIONS־הקבע של המונס לשבת וחול־המודר (דף 76): הכוורת שהקדמים הסופרים בכאן לעמידה יואר ארמיית, ולשונה צולחות וקדושא של מוסך.¹⁹⁵ אין לדעת מה טעם והקדמים כוורת זו ולפיסקה זו אוח ומטה טעם ניט ניטות מוצביה באנפיה (מעורבת בעבורה).

ר' שמחה הכהן גם את המונה "שבעתא" והוא צין בה את קדמת הקiliary לשקלים אשבול אויזו¹⁹⁶: יילומסוק שבעעתא (דף 22). אין כוורת דומה לה בראש השבעתא להחויר ולא בראש שבעתת הטל. בראש שתי קדיבותה של גון ר' שמחה הללו צין ר' למוסך¹⁹⁷ (דפים 33, 33). לעתים קרובות יותר צין ר' שמחה את חיורות בתשען שהקדמים הסופרים בשם: ציונים מסוג זה באב בראש המערבות שבמחזר. אבל לפג הנראה היהיחס כל מרכיבי המשובח, עלן לא ר' קדgmt כוורת זיאהוב להוב שר־חלקי המערבות. המונח "אופן"¹⁹⁸ בא במחזר רק פטומים (דפים 73, 131, 131), וכן גם המונח "ולות"¹⁹⁹ (דפים 3, 3, 131, 131). כמו צין פוטי המעריב שבמחזר מצוינים בשם זה בכוורתיהם.

רב המעריבים אים במחזרנו מורהנו בחתיבתם האחרונית, המכוננת לברכת פOTOS סוכת שלום²⁰⁰ וכור. את המנגה האשכני להרחבת את המעריב במקום זה כבר הזרכנו לעיל. החידוש הזה, שהוא מיוחד לפיטנות האשכנית, הוא פעול יוודא לאזהה הגדולה שבהתיחסו אשבנו לסוג המעריב בכלל. בשום מרכז מרכבי היציחה הפייטניים בימי־הברניים לא דרישו שרויים ווחרות יצראה גודלים ורבבים ובORTH הסוג הזה מאשר באשכנז.²⁰¹ ספרד לא הカリו את הסוג כל, וגם פיטני איטליה הטעם גודלו מקיים באזון מוחלט. לקטע העצמאי שששלבו בסוף המעריבים קראו האשכנים, כפי שכבר צוין לעיל, בברבו²⁰²: מונח זה אינו מופיע במחזר; וכך צהיר פליי הביבר שายיבר במלשורם אותו אל גנד זה הצב הסופר לפני הביבר ברשותו;²⁰³ און ספק שחזירוף בא לא צין את חזירוף את הוכחה המתמשת בו, שנתחה הביבר במונה שהופק נראיה מלשון הביבר המתמשת בו, (בימים־החול) הוא: "לשומר [עמו] ישראל [לעוז]²⁰⁴". המונה משונה למדרי מצד לשונו,²⁰⁵ אבל לא מ cedar שיטת עיזוב: בקהלות אשכנו בינו לעתים קרובות

188. חסר עיקומים של מעיקום, בקדומים ממשורדים. בעניין זה, הוא בן המפרסמת, ור' שמה אשו ורודה בוה.

189. בדף 92, לאפנ' "אטוריך איגאנן", ובדף 13, לבני יארוחיים מוסך הוכחתי.

190. בפירות קדומים באח מeval בודי בגורחת העברתי. גם המונח "קדושתא" סוג פיטוס מופיעים במקורה הקדום של הגויה כנוראות עבריות. גם המונח "קדושתא" נזכר בכתבי־היד קדומים של גוניה, וזה שבבוקטוב בגורחת העברתי. און גון יהודים מהונג הדמיה מושעתה, יברלה להן, מושעי גוניה בגורחת העברתי. און גון יהודים אשכניים. אבל הגויה "קדובתא" לא אלה לה.

191. בקדושים קדומים של גוניה, קדובות מוגה והקויה עשרה" סטם. המיריבים גם מודריך ער, ונן פאולו למאן, ור' ייר באשכנז, והקויה שטענו זו מזו בסדר אמריחת הרמה יטור מאשר בכל שאר טוני הפטוט. עין על נך עד להלן, בפרק המפאר. בקטע מקומת פצלה אשכנו קדובתא קדובתא גוניה בגורחת העברתי. מעריבי שטפי עירובין: שורות מוהורת עיגן גונאות לבך בקדושים הדוטוטים שבסוף מחזור ווועי, גען וואילר; שעם בפנס. עיגן 56 ואילך, חונפה זו, שם האוּהירה על האזהה הגדולה לסתן.

192. על הביבר עין: פלישער, שרית הקדר, עיגן. קטע נכא לא ר' שונגה עשרה" סטם. ביבר או יונטערת סטם. אין לעת מילוק לחק המתוך יי'ר, און גרכינר קדום לשנות שיטפל בקס האבאת הביברים. לא־ביבר יישם פוטם גוטס. לא ר' שונגה עשרה" סטם. כה שואן גם בחומרו רומיישא השעהיער ר' יעב אופנתה לשמות הקהיל והוכחה ארחת.

193. קד הוא גם בחומרו רומיישא השעהיער ר' יעב אופנתה לשמות הקהיל והוכחה ארחת.

194. קד הוא גם בחומרו רומיישא השעהיער ר' יעב אופנתה לשמות הקהיל והוכחה ארחת.

195. אונראה שנות שלגיטי.

195. העיבוב והאזהון של גונין של גונין יפה גם מן הרוך שבצד ער את הפיוטים ודוגש את תבונתיותה. הוא הרבלתי תכופות את

196. עיין: פלישער, שרית הקדר, עיגן 681 ואילך. בתבידר פיטנים (גט בגוניה) מצוינן קטעי הדרונה גולן ותליעם קרבוטה לממי תחתם שמון, הבדיל בין־צורה מפורשת בין

197. ערך יותר, בגין: יונטער־ברוֹן יצר־ברון יונטער־ברוֹן און יילר־ברוֹן און יילר־פַּטְקָוִין, עיגן אלון: פלישער, שרית הקדר, עיגן 310: פלישער על בדורות.

198. על המונחים הללו עין: פלישער, שרית הקדר, עיגן הדפסה.

199. הרבעה קלטש פיטן בעי טב הגויהם שבטה הגויהם וטלש וטלש וטלש וטלס לחוץ, ראש־עטנים חזירוף פיטר־ברוחו, הדוא מושיע באנטן קבע נמרד בראש קדרותאות ואשכניא. כטילוק שונע ברוך־ברוחו צירוף אונטוציאו, או־רבו, קהען גראואה קדום מאה. אונטיער־פיטר־ברוחו און יילר־ברוֹן און יילר־פַּטְקָוִין, עיגן 199/H; אונטיפודר 101/1, 2741).

200. בדר־כילד במלואו, פעם אתת לדבד, קדרותאות ליום א של שבועות, עיגן לפליה במלות־ההזהה כגדת. הווא האיה התקע בקדושותאות לשני הדימוי האוניגאנט של פשתן, בתרהאמ למתנג אשכני קדום. שעילו ורבור להלן.

201. עט פיטש בגדת אליל גונרבר־הדרל, עיגן: פלישער, שרית הקדר, עיגן 38 ואילך.

202. במלות־ההזהה כגדת. הווא האיה התקע בקדושותאות לשני הדימוי האוניגאנט של פשתן, בתרהאמ למתנג אשכני קדום. שעילו ורבור להלן.

203.

תינקה את הטעה.

תא

שהמעתיק לא ידע את כינויו של הפייטן. במערכת זו התומים, שנוצר לעיל,²⁰⁸ במשמעותיהם מסולים ומוציאעים, שני שמות, שלמה ומרדיין,²⁰⁹ בעיתות הויקה בין שני השמות בעיה קромה היא במחקר: היא נוגעת לא רק בהוותו של "מרדיין", אלא גם בשאלת אם נכתבת המערכת כדי שני פייניגים ר' שלמה ור' מרדיין או רק בידי פיבין אחד (ר' טבמן). השותם מפני איוֹ סיבָה השׂהָא שם ווסף בפייטן, בדור שנהגו הרבה פייטנים לפני שונג זלְהָן, סיורים מתחזקמים מסוג זה, והמעדים על תושמת לילרבכה למבוגה הפיטאים. עולים כמעט מכל דף של מהורנו.

גם בעניין מhabbi'im – הוא הבולט בדרכם גראפיטים מתוויות הפיטאים כמי שמצאן משוקעת בפייטיהם, כולל חתימות נסתורתיות, שען רגילה אינה מבחיה בהן בשגרת הקראאה. לעתים קרובות ציין גם בראשם מעכבות הפיטאים את שמות הפיטאים.²¹⁰ צוינו יהיחס של ר' שמה ציריכים לימוד גם כמה מהם מכילים וגם במה שחרר מהם. בהבלטה רבה יש לצין את ייחוסם של הייצרות לשכת זכרו ולשבת פרה לר' אלעזר בירבי קילר. הייצרות הללו אינם חתומים, כמוופסם, וכיון שם מhabbi'im בא במחזרנו בשתי דרישות שונות: "מר' קלר" בראש היזור לשבת צבור (ך' 9) ו"מר' אלעזר קליר" בראש היזור לפטרוף (ך' 22). ייחסס ב晦ות ר' שמה של שני הזיצרות הננספים, לשקלים ולהחותם, נון הרבה מהחקר ולא הוכרע עדין.²¹¹ אין ספק שאבע המערבות, חזות זו לו במעט לגמרי, נכתבו בידי מhabbi' אחד, וההשערה שזון נכתבו בידי הקילרי בבר הועלה עליידי שדי', לפ' בוגראה על-פי שיר המערבות למחבר הקראאות של אלחוריון; הקראאות לארבע הפרשות הנקראות, בז'ור, קליריות. האם היהה ביר' ר' שמה מסורת מפורשת בעניין ויחסו הייצרות לקילרי, או שמא גם הוא קרא עליהם את שם בעל הקראאות של אלחוריון? קשה להכريع בשלהה זאת. קשה להבין גם מה טעם לא צין את הייחס גם בראש היזורות לשקלים והחווש. אבל ציריך לומר שהיחסים לkiliriyot בא פעמים גם בכתיידיד אשכנזים אחרים, ואין זה רוחק לומר שהרים בוגרנו. כבר צין לעיל שגורו היזור והזול של הדגל הבהיר במחזרו שלנו הם לר' בנימין בר זורה. בראש היזור (ך' 34) לא צין הsofar אל, ייזער לשבת הגודל מר' בנימין, גם בוגר הפיטוי, וכן גם בז'ור, לא בז'ור, את אותיות החתימה "בנימין"; בהמשר מטיב החותם, "בר זורה", לא רוגש. מצאנו זה מלמדנו באיזו מידה היה ר' שמחה תלוי במקורותיו בסוגיה זאת. מסתבר שר' בנימין בר זורה לא היה מזכיר במקום מסורתו של המעתק, ומהו מתחזקת השערתו של צוען שהפייטן, אך-על-פי שהרבה מפייטיו נקלטו במחזרי הצפן, פעיל באחת מארכות דרום-איירופה.

הפתעה מזומה והיא הוכרת שמו של "נימין" (קדושתא מרי' נאיין)²¹² בראש הקראאה "אונט רטורי חממותים" לשבת הגודל. שמו של ני' צורה דתבב יהודי-איירופי המאהirs, ואיכורו במקורות היטוטרים, לא פיטניים, עורר השותממות רבה במחקר בראשית תקופת הכתיב המשווה של שתי צורות הכתיב "נימין" בראש הפייטו הוא צירוף משונה של נימין בר זורה הביבלי השגורו נימין. הכתיב הארץ-ישראלי המקורי "נימין" והכתיב הביבלי השגורו נימין. הsofar ידע את שם הפייטן (גמ) על-פי חתימתו במשלש: את אותיות החתימה "נימין" כתוב בדיו והבליט אותו בזקנות מצצעעות.

טעות משנה טעה ר' שמחה, כפי שכבר צוין לעיל, בכותרת הייחס שהקרים לקדושתא "אמית נראותך" לר' משה בר קלונימוס. אמנים בראש העמידה המקשחת בקומפוזיציה הזאת, מקום שם באיטם בדרק-כל עיוני הייחס של ר' שמחה, לא בתב אלא "קדושתא" בלבד (ך' 80), אבל בצד שתיחת הקדושתא ראשם בידו אודומה (אולי לאחר השלמת המחוור):

- 212 אמנים כבר לפניך, בחלק הראשון של הסליק של אחר נוף הוגה, החום "מרדיין הקפן
עליה בתרומה אמן ואמן שלה", אבל זה לא עיר העממית.
- 213 אך שיעוריהם נאי בהדרות פיטוי שלמה הבהיר שליל, עמ' 94, אבל שידעת את המבו
בומוורו.
- 214 המוסיפה עליה ימ' מרדיין החורים בא' אור יש' משארוטם. עם בוט של שלמה הבהיר היה
דרוה בדורותיהם ובראשית הדרה וה' והוא מוגאות לעיר ר' לואו ר' קרבנדייס ביבורו
מנוגאות ווועמייש כ' שליל, רק עיל בע' געל מקורה וה' עיל להלן). וכך, על השם: "זולת האבון
בשע' ער' זונין כי הטעט דס' ר' מרדיין צו' ר' בירבון נא ר' בירבון נא ר' מרדיין שלומוי". קרב
לטמ' שאוגא לע' דז'ההו ר' שלם העה מנאה תלות בדורות שבוחוונן.
215 אך הה, אבא, גס דורך צלא: אף כאן יין בראש האות יי' ר' שטיט בבל פטעל' את מה
שנעהען לו מהחitemה השיר: "אונט ר' שטיטו בר יצחק בר אבונא נק' (זוכה) הקפן ייכה
לחוי דע און. אן מל' ייבר' העתק בטוען לראשונה שלא במקומה ותקן, והשיה אינה
שגרה בכחוות ייחוץ.
- 216 על העיון הנטיבות הקשורת בפעטה האקויסיטיביים בשני הקטעים הללו עיין: פליישר,
שלמה הבהיר, עמ' 190.
- 217 עיין: פליישר, שם, עמ' 223.
- 218 על הפיטונים שוכו לתואר הדוח עיין: צצ'ן, תולדות הפייט, עמ' 601–600.

באותן קבוצות מענין ר' שמהה מכוחותיו ייחוס במדור הפיטוטים הארמיים ליום שבביני של פטה יום ראשון של שביעות, וכן גם במדור הקינות. על חובב המכערע לא ציין את שמות מוחבריהם. אין שום ذרך להסביר למזה הוציאו מן הכלל, באשר לפיטוטים הארמיים, את התקטע י"ציב פתגמ" אשר בראשה כתוב "רשות להפטורה מריבו יעקב" (פרק 108א) ביל' שהעתיק את נוסח החתימה ("יעקב בר מאיר") בשלימותה, ובאשר לקינותו – שני פיטוטים: את הקינה "אייכא ישבה ברדר ענוגה" (פרק 176ב), שבראש החרוי בכתורתה (שאינה עוד בענוג) את שם מוחברה ר' אפרים (מבנה), ואת הקינה "אליל' כי בא רבו אלמן ושובל" (פרק 183א), שבראש כתוב "קינה מריבו מונחים בר יעקב מורה מישוא צ'צ'". שמו של ר' מונחים בר יעקב צ'צ' בכו"ם, והוא באש מערבי של לל' של פטה יעקב [ע] של פסה (פרק 446א), אבל שם עיר לא עזין שם.

ר' שמהה הסופר היה אכן בעל הרכה עצמית מופרשת, ומוחיתו המכערעת לא העטיפה במונתו הקאליגראפית. בקאוון בחוקי היצירה הפיטוטית עלה, כפי שרואינו, בזרה ברורה מדור טפלו בחרוש השහטי. אבל לעיתים מעאנחו מעיר בשולי הפיטוטים העורות קערות, שנראתה מתחדי עזותיו חרגו לא מעת אל מעבר למה נשטייע לו להוכחי בכך המחוור. אמנים, העורות אלו אין בטחן בכולן שهن שלל; הן אין רכוות באפומן בלט בחתחולת הקדרוקס.²²⁵ רוב אלה כוללות אינומן לנוטחות פיטוטים העורות קערות, שנראתה מתחדי עזותיו. כך למשל בפרק 121א, במחיה של הדרושים הקלורייט השבת וכור, מענוגת. כך בפרק 121א, במחיה של הדרושים הקלורייט השבת וכור, כדי הטור "ברפק עמר [עמלק]" מטור נישולים" נרשם: "ס"א" – [=ספרים אחרים] של שלול" [כלומר: "שלול נישולים"], כמו בפרק צ'צ'ן, כמו בפרק צ'צ'ן, הפסנום: "מסור פ"י כמו המנין והמסורות", לבוטף נרמו גנות נטף שלא צוין כלל: "אבל מסדר לא ידעת פירושו".

באוטו דף ממש, ליד סטרופות-הסיטים של המחה, שנוטח-הפנס שלו הוא בעטוח עתרת ערו תלבושת", ציין הסופר בהערה שנוחתכה בשעת בירכה: "ס"א עשרה" [כלומר, "עשרה תלבשת"] מושר בעשרה לבושים של הקב"ה, מלך בעשרה לבושים". המשפט 'מלך בעשרה לבושים' הדוא מבאה מין דודו גבורות גבורה" לארש השנה, שאף הוא מוחט לקילירוב.²²⁶ תוך הערה,بعد שורתה הראשונה, העיר מושחה: "זה עירker". בпродוטים שלנו מקרים נונחה-הנפנס עטרת", אבל הנחס עשרה" עשרה" ופירושו מתודעים בפרשנות הפטוט לדורותיה. כך גם בסילוק לקידושת לפרשנות וכור (פרק 14א). בפסק שנות-ההנפנס שלו הוא "ויהיר ארכם בפנ' בנות" נמעא מוער: "ס"א בנות", פ"י מרחץ", נסח זה ורומו לאגדה ירושה המובאת בפסוקת דרב כהנא פרשת בוכר (מהדורות בוכר, דף ב' ע"א) שלפיה היה ישראלי במוחץ הרטות בשצעיו ממעיים עד שכא עמלך והקר ארכם עניין נסחות-ההנפנסים סדר באביבה ונשב למוחר": העדרה בשולאים אמרות: "ס"א למוז, כמו לזר".

העדרה פרשנות ארוכה הוסיף הסופר בשולי קטע מן היזכר "אור ישע מאושרים" לשלהמה הבבלי (פרק 52c), ליד הטורים לשושם בפנס קר: "ברוח דרי עיר פיפה קץ מהוה / חיש נטו העצלים מהה". ראשיתה של העדרה, המתיחסת אל מטבח-החיתום העולה מן המחוירות הזאת, בכור הובאה לעיל לאחריה מפרש המעתק את לשון הטורים קר: "יש פיפת" – ישב, דכ[תב]ן ופח לךן לא יכוב [חכ' ב': ישב ופח קץ הבואה]. "חיש" – מהה", נסוח העצלים מוה – יבטל הגלויות", העדרה גמצעת ממעט מלח במלח במלח בפרשנות המובא בכ"י המבורג 152 (פרק 55 ע"ב).

פעם אמרה את מצענין העדרה, בראה מידי ר' שמהה עצמו, המציגעה נסח שמה מהובא בר פנסים, אלא לסתהמרק על ספרים אחרים". בפתיחה הסילוק הקלורייא הארוך לפרשת שקלים ("או ראיית וופרטה"; דף 52, במקום שבוי היסיטה בפנס היה ואשקלהה ואמרתה עצורה", מעיר המעתיק בגלילן קר: "לען" [נראה]: זאמדת. וסוף החרווה יוכיח על זה, כי אין דרך הפיטוט לתפוש תיבה אחת בחורווה אחת ב' פעם[יס]". מלה "זאמרתה" אכן חזרות

"קרובתא של ר' חניאל בר קלונימוס". כוורתה זו וראינו סומכת על שום מסורת, אין היא אלא פוניה (מוועה) של החתימה הباءה מחזרותה – הסיום הפיקטיביות של אחר המשלש, שבין חרטם ר' משא את שמות שני בניו "חניאל" ו"קלונימוס". את התיבת "בר" הפיק מצוין שתי אותיות אלו במלח "דבורה" המשיממת את טרנספרת-הסיטים האשונה (פרק 18ב). חתימתו האמיתית של הפיטוט "משה ברבו קלונימוס" (כל אות פנימית) באה, כריל. בפייט ה, והסופר אכן ציין אותה כדרכו (פרק 82א), אבל לא עזין את הייחוס בשום כוורתה. מן הדרך הבלתי-רגילה שבה צין את הייחוס בראש הדרשתה משתמע אולי שבתחילה נבר ר' שמהה מרוב החתימות שעלו לנו מן הפיטוט, ולפיו שלא להמתה בידו מסורת ייחוס מהימנה – הבריעתohn על-פי עתנו.

בכותרת ייחוס משונה מעין זו באה גם בתוך הקדרותא "אותותיך או ראיינו" לר' שמעון בר יצחק, בראש הקטע "אליל' מעדיק יודיעים" (פרק 96ב). כאן רשם המהיק, שובי, בצד פתיחת הפוט, בדיו אדרמה (שהתבה עט הנקן): "החרחות האשונות יסד ר' אליל'" ואות האות "הא" מללת "העדק", כדי להבליט את החתימה. את האותיות "אליל' ה" גם צין בקישוט מיותר לעזוך זה. ר' אליל' מפרש הוקן" המכון באן הוא בלא ספק הפיטוט ר' אליל' הוקן (בר מונח) ממנש, בעל האחותות "אמית יהגה חבי"²¹⁹ שבעל בראות סבסבות מעץ המאהה היא, והו בין דורי ואיל' אף חברו של ר' יוסף טוב עלם, הפיטוט העברתי בסיסו, כאמור, היה אינו המזאה ר' שמהה, ובבר אנג'ען ר' רות ציין²²⁰ שידיעה זו מובאת, בנסיבות שונה גם בבר ר' האמברוג'ה, במנגנותו ומרישתו של ר' ליאו קרכוביט, ושידייא נברת גם בכ"י האמברוג'ה (פרק 39 ע"ב). כפי ר' אפרים מובגן,²²¹ בגין הפירוש שכח בפייט ההא מצין ר' אפרים כך: "אומ[רים] שר' אליל', רב אחד, היה בא במקום שהיה ר' שמעון מוסיד²²² סדר זה, והוא הוארה ר' אליל' וה' ד' הצעדק' הר' אליל'". מסורת זו, שהיא בראה מהימנה יותר מזו הباءה במקצת, שלנן,²²³ מדברת כי אליל' סטם; היא גם נתנת טעם להיזכרותה של שאר קטעי הדרושים שתוממים בשם אחר. מכל-מקום, העודבדה שוואגודה פותחה בכוון המיזוג במוחוזין, כלומר, שר' אליל', רב אחר" והה עט "אליל' העדיף הוקן", אינה נטולת-ענין: היא מכובידה שר' אליל' הוקן דיה וידע באשכנז עת הז'זק. העודבדה שר' אליל' מכונה באן "מפריש" גם היא אינה שומרת-חישובו. אפשר שהיא סומכת על ר' יוסי'ה בדור פיעלותו של ר' אליל' בעיר הזאת. דבר שלא שמענו עלי ממקור אחר.²²⁴

לעתים קרובות למור מצין ר' שמהה את שמות המחוירות בראש פיות המעייב. כך פנוי ליל' של ר' פסח מר' אליעזר בדור נון²²⁵: "מעירוב ליל' ר' אשון של פסה מר' אליעזר בדור נון" (פרק 44ב): לפניו "או ר' לשביין גש" – מעירוב ליל' לשביין²²⁶ של פסה מר' אליעזר בדור נון. בנכבר גללה²²⁷ ר' יוסוף בדור נון ח' ליל' של שמורים או ר' ירושל' – ליל' שני שאין בורות לשילוי בראש המעריב ליל' של שמורים או ר' ירושל' – ליל' שני של פסה שהוא באמת ר' מאיר בר יצחק, הואיל ושייל המעריבים באיט בכתביהיר בוה אחר זה, אפשר שר' שמהה חihil את הכותרת שהקדימים (בטעות) במעירוב הראשו בם על הדני. גם בראש המעריב יוסר אברור ינקב נרא עללה²²⁸ (פרק 109ב) ליל' בראשון של שבעות, מר' יוסוף ווב עעל', אין בורות לש' ייחוס, אקי-על-Psi ההפיטוט בסופו בשמו המפורש "יוסוף פלישיש לעליל', וורה (פרק 141).²²⁹

ען: הו' ליל', וורה (פרק 2 ע"ב).²²⁴

ערוגת הבשש, ד', עמי 41, עין עט: גורסמן, חבמו אשבון, עמי 94.²²⁵

צל': לירסן, כלומר: מחבר. ר' אליל' פעיל בדור ו/or.²²⁶

הדרישה הנמרשת במחזרו שלנו אינה אפשרית מחייבה ר' שמעון בדור עזוק.²²⁷

וחצי אחריו של ר' שמעון בדור עזוק.²²⁸

קהומה שליפתיה היה ר' שמעון בר יצחק בר' סגולו של רבינו אליל' והקן שישר אברור
בorthot.²²⁹

אמית יהגה (ע"ב) חבי". יהודיה באה בשווית מהרשיל, סיון כת. עין: גורסמן, חכמי אשבון,

עמ' 87. עמי הערוך בירג'ן גאלתורי אידם מיבורת, בראה ר' שמהה השב תחילה להעיר העדרה נסח מהחוור, אבל אליל' מוסו לפסוד את הרכך למי שbamgozo (כשה שנחפה בכתיבותה), ושוב לא הדת טעם ברו' להשלים את מה שבפסק.

ענין: ג' גולדשטיידט, מוחור ליטאים הנראים, א', ירושלים תשיל, עמ' 44: "מלך בעשרה לבושים / התאזר קרכוביט".²²⁶

בוניה" הוא הנשען המהפרוש בכ"י המבורג 152 (פרק 55 ע"ב), והורשתה נרמות שם.²²⁷

פיטוט זה צוא' או עס פירוש מקיף עלי-ידי ר' מודבי סלאצקי, וארשא 1955. עין עלוי:

פלישיש לעליל', וורה (פרק 141).

ען: הו' ליל', וורה (פרק 2 ע"ב).²²⁴

ערוגת הבשש, ד', עמי 41, עין עט: גורסמן, חבמו אשבון, עמי 94.

צל': לירסן, כלומר: מחבר. ר' אליל' פעיל בדור ו/or.²²⁶

הדרישה הנמרשת במחזרו שלנו אינה אפשרית מחייבה ר' שמעון בדור עזוק.²²⁷

וחצי אחריו של ר' שמעון בדור עזוק.²²⁸

קהומה שליפתיה היה ר' שמעון בר יצחק בר' סגולו של רבינו אליל' והקן שישר אברור
בorthot.²²⁹

בהערה שהופיע ר' שמחה בגלויין הרך שילב כמה עניינות, מהם הנוגעים בכתיב מלת "תערץ" ומהם הנוגעים בתוכן הפסיקה ובתפקידה. למקרה הצער נקבעו סופי השורות של הערה בתהילין הרכיכה של המחוור, וקצת מילים אינן ניתנות אלא להשלמה משוערת. כך היא לשונה של הערה זו (המלים בסוגרים מרובעים הן הצעות השלמה; הניקוד בא [בפניהם]):

- ר' אברהム הוּהוּ (cotan)
כספרו שיש לומן
לגולם תערץ (לאן)
תערץ של עול[...]²³⁴
להרחיב בפניו (עין)
בכwo יאנטן וכן
לאלאhim יירטן (וכן)
מנדרן מרבכבה
דאחאב. ושיד (ת[...])
יש בו קדרה (ו[...])
ואלפא בטה כלו[ה]
תיקון אלא מן מ[...]
ואילך לילכו[ה] נ[...]
מנני טורה ציב[ר]
ונגהו לאומרו [בכוב]
ראש מפני שע[רtha]
מלאכים היא

בראשית הערה בא המעתיק להציג את כתיב מלת "תערץ" כפי שהוא בא בפנים. הופיע על עמוד באן בכנינו הפעל, וראוי היה שיתനך "תערץ" (אל נבן: **תערץ**) לפי מה שכותב בספריו ר' אברהם הוהז. יש לשער שר' ברברחים חזה המכון כאן הוא ר' אברהם אכן עוזא: הוא מתבנה בכינוי והפעים מספר בכתביהם על תוריין אשכוןם של קדומים²³⁵. אמנם לא מענו שרביעי אין בפירוש בניקוד המלה הזאת ("ספריו"), אבל מצאנו אותו במאמר בענין פועל פ"ע בחפה. פיסכות הדנות אובלעו בעניין והבאות בספר זה²³⁶ ובספר מאונינים²³⁷, וכן הוא אין בפירושו לו"ז טז:;. אבל מקורו הקרב ביותר של ר' שמחה הוא בספר שפה ברורה שלושו בו²³⁸.

ובכן הנבדק שקראוו תוכמי כל הדקדוק הפעיל אם יהי' האות הראשון שהוא שורש ע"ז, יריחיב אשר לפניו כמו היה קעקר במרקבה (מל"אabb:לה); הרי או, ליל' או הגורן, להיזו על משלקל משלך משקב. וככה בבןין שלא נקרו שם פועלו: בקסטר חוי זי' טז:. ובכן נעלש הוא כמו נשמר, אמרו אל גערץ (תוה' פט:ח), וכל עשוה במרחשת (ז' ט:ג) ניגש הוא עננה (יש' גג:). היה ראוי להזכיר על משקל יש נסفة בלא משפט [מש' גג:].

תלוות של ר' שמחה בפסקה הזאת ניכרת יפה מן הדוגמאות המובאות לעניין. המונח "הרחב" בא תכופות בשימושו של ר' אברהם אכן עזר לאיצן:

בסוף הפסקה. בטוחנו של הסופר בכר שהפניין לא ישמש פעמים באותה מלהחררו באותה ה"הרואה" מעיד על מומחיותו בעניין הוה. כאמור, גם הדפוסים, וכן גם רב כתיבתיד המתווקנים, גוססים כאן "יאמדת".²²⁸ כאמור, אין כאן הרבה חומר: שלו' מחוזר ורומיישא נקיים למדי ביחס למזה שמעאננו בכתיביד קדומים מסווג זה.²²⁹

רק שתי העותות של הסופר ארכות קצת יותר, וishop בדק איזו העה "תיאוריית". שתיין מופעות באש המחוור; אחת בשולי דף 3 ואשנית בשולי דף 5. א' לצד העהתקה רוחהosa של הנוטש המקוצר של פיסקת "אמת וציב", אשר זה חולף בקהלות אשכנו את הנוטש הרגיל שלחפילה בימים שבהם נאמר וולת.²³⁰ צין המעתיק שבר ארכוה היסית, שאלקה נחרך בבריבכה, אבל שווין להשלמה בדיקנות. כך לשון ההערה:

למה קיצרו [אמות] ויציב א[ג] פ[ג] פ[ג] ש[טיט] מטבע שטבע[ע]
חכמים? מפני ט[רחה] ציבור עשו כן [כדי] למכיר פoit וולת[ת], שהרי
בכמה [ביברים] חיש על ט[רחה] ציבור, ובן ק[יצרין] בברכת מ[...]²³¹
ונראה זולת על ש[ט] שאמרו אצל איזן אלוד עוז וולת[ת] ותקנו
ליין [שבח] על כל נס מעין[ה] המאורע ולה[זובי] יציאת מערם שהוא
מען הברכות[ה].

הערה זו הועתקה כמעט מלאה במללה ואות באות מדרבי ר' אפרים מבונה המובאים בכ"י המבורג 152, דף 44 ע"ב, בלשון זו: מה שקייזרו באמת ויבב ע"ט שינו מטבע שטבעו חכמים, מפני טורה ציבור עשו כן, שיש לממן[ה] פoit וולת, שהרי בכמה דבריהם חזו חכמי' על טורה ציבור, וכן קייזרו בברכת מגן כמו שנפרש. וכן זולת על שם שאמרן אצל אין אלדים עוז ולון. והיקדחו להין שבב על כל נס מעין המאורע, ולהזיר יציאת מערם שהוא מען הברכות.²³² אין כאן אפוא מקוריות הרבה, ובכך קשה היה להעתה על הדעת שספר, אפלו אין בר' שמחה, ימציא טעם מוסוג זה מדרעת עצמו. אבל וראי שיש כאן עדות על בקיאותו של הספר ב"ספרות המאקרית" של תקופתו.

עדות כיוצא זהה עליה גם מן הערה השניה (דף 5). היא באח לאיד ההעהתקה הראונה של פיסקת "אל נא לנעלם תעוז" בקדושתא הקלילית לשבת שקלים. פיסקת "אל נא לנעלם" מלוחה, כידוע, את פיטוי הבקדושאות הקלאסיות, ומיצאתה בהקשר היה היא אחת החידות שהסתומות של חקר הסוג. התפללה מרכבת בעליל משני קטעים בלתי-קשורים זה בזה. אחד מהם כתוב בלשון של שחב גול, ושב בו ירמו לעניין הקדרשה, ואילו השני מביא אקרטיטיכון אלפליטיק כתופע (מאות מים עד טוף האלבכית) והוא כולל, לאחר פתיחה של הלל, מעין חומנה הקלה להשתתק באמירית הפיניות. נסח הפסקה במחוזר שלו נוא כבדלהן:

אל נא לעולם תערץ פולעולם תוקדש ולעלמי עולם תמלוך
ותתנשא. האל מלך מדורנו נורא וקודש
כי אתה הוא מלך מלכי המלכים מלכוונו נצח ונוראותיו שיחו ספרו
עווע פארוזו צבאינו, קרשווו רוממוו רון שיר שב תהוק מודלות
תפארתו.

בר' יאנדרה, בא בפירוש קדום למלוק הוה שההדריך א"א ארכון, ספר שרמן, יוישלים חישיל, עמ' 3. צוין שם לנאמר במחוזר. העודת ביציא באהות גס דבב: גלי נלהת: דרכ' נזכר במקומות: "ארליך בפיטם", ובר' ווב. ועוד: "צ'ט רישים ארביד", ו בשלילו: "ילברוואן": ליקוב. במקורה היה צ'טראן-בלונטיק (או לבגיא) להקן על-פי לשון הפסוף (מש' ז): ציטאט שבעלט על המקרה בששות פסוקים: עיטה עיטה בדרכ' צ'טראן על-פי ליטטן מלטט שנחת גונול "אייריך ור' רור מוטטס". פיינן בן שבט בלחכת אפיקי מוצת, ומציין את סוג המלים היכשרם לאפיקי. הגיטים גוט: "יזחמן חמץ פסלה / ובמים גוטס נמל' לון, והוא יומס למל מה שטואן בבלטן פסחים כבב עיא": ואהא בלוש בוגה. ולא חביר המה, להא בבים גורפין מן המולויל רישי' רשי' : אל' בחומרה: לפ' הווע המשמש חממות, יילא בחמי חמזה: מיטוס שטומם חממות. הגדיר וכור: ריד גודל של נוראות וליל' על אדרו-הא-א-אל' כל שפה...). ואפלו' צחאן טש אוד מיט בששלו מיטס או פטשן, נטחה חמזה, וכן מיט גוטס, פטולס. גולין עירר: ריד' ליל' מאהה: לא נכלו': מיט גוטס נוּג' לאן פירושן שאין לשון נטחס הנרטופיס. הערה הוהומה שושן. לאכורה צ'ל שההדריך היה של ביל חותתימא, אבל אין כביך לומד ר' א' אפוש הדרושות ותולען בין עשרה כבוי שמאיה ללבון (ברכל הצוון ליל' בראה) שטוקהה זה מוטב על ביל העדרה. אין לדעת מידי ישושן החחות על הערה. אבל חכם בש' ר' שמעיה השושוני "סידר פירוש המחרורי מוכן וראשו פירוש היחסיט באצטנו, ולדעת אורבך (ערוגה הטעם, ד. עמ' 11) אפשר שההדריך ר' שמעיה ר' שמעיד, תלמידו וטופר של ר' שמי. והוא מן המגע שההדריך מובהת משמו. עיין נס אינץ' רות, במכוא של מיהוזה האפקטסילית של כי' האמברגר, 152, רישות תש'ם, עמי' ז.

של קריית שמע, הקדים לו את המלים "אמן אל מלך נאמן", ציין את ראייה-הڌיווהו "אל מלך נאמן" בנסיבות ר'ית: אמן; דפים 3, 3ב). פעמיים ציין "אם אל מלך נאמן" בלשונם שלם (דף 65, 79). בקרים אחרים ציין לאמרית קריית שמעה הערכה: "ז'ורין [או: ז'וריין] קריית [או: קריית] שמע" (דפים סוב, 22, 22, 23, 113). פעמיים (דפים 22, 91) הצדיד את הPhilipת "אמית וציב" לברכת האהבה, بلا שום צין כל.

ברכת הכהנים מובאת במחזור בשתי שיטות שונות. במשמעות שבן על הכהנים לדוכן מובלטת ברכת הכהנים במלטה גראית גדרלה. פסקת הפתיחה הקובעה "אל ה'ינו ואל-ה' אבותינו ברכנו ברכנה" אינה מובאת כלל. מלת הקרייה "כהנים" מובאת הפסוקים שהקהל נהג עצמה מועתקות באותיות גדרלה. ולinden מובאים הפסוקים שהברכה לומר אוחז הגימית מלות הברכה מהפ' הכהנים. כך הוא בפרק 61 (לטמיף של יום א' על פסח): "בְּלִי כָּהֲנִים".²⁶⁰ בפרק 123 (יום ראשון של שבועות; שם "כהנים").²⁶¹ בפרק 144 (יום שני של שבועות; שם "כהנים").²⁶² בעמידות שב้น לא עלו הכהנים לזרון העתיק הטספור את פסקת ברכת הכהנים בהעלם אחר, מן "אל ה'ינו ואל-ה' אבותינו ברכנו ברכנה" ואילך, בנוסחה. כך הוא במושף של שבת שקלים (פרק 9), ובקרובות הי"ח לפורים (פרק 2), בשחרות של שבת החודש (פרק 31) ובמושף של שבת זו (פרק 34).

נסח-הקבע של התחפויות שגורים בפי כל אחד מישראל בדיקום, ואין מי שעשו לטעת בהעתקתם טיעות ממשערתיות. ר' שמחה, סופר של מחזור ורמיישא, בואוי ה'ברכה בior תחפיפות על פה. מופלא הוא הפלג ולא שהעתקתו נושא ה'ברכה ב'קבוע' שחרורת ונשנות בקורסוק זהה כמה פעים בוגדר לעיל, אין יותר לחולטן. ואובי' קצת מן השינויים הבאים מודעתקה להעתקה אפשר לשפר כבשושם של ה'יחס'ה דעת או כפליות קולמוס, כמו מהם אי-אפשר לשפר לкриיאת שמע, המסתתקת במחזור, כאמור לעיל, לא התחפויות שמסביב לкриיאת שמע. כאן, למשל, בפתחת תפילת השבת, בפסקת פחות משולש-שבעה פעים. דבר זה בולט ביותר בחטבתה של ה'ירח' אשר שבת' העתיק הסופר ברוב המקרים את ה'ירשתה המקבילה גם בימיינו זהה שבת של יום שביעי,/²⁶³ במאורר (פרק 22, 2ב) העתיק "שבה של אל ה'ינו עלה נושא ה'ירח' העתיק ברוב המקומות "יום השבעה meshesach ואמור", במקובל, אבל בפרק 22 העתיק:

"יום שביעי", ופרק 50 העתיק: "ב'יום השבעה meshesach ואמר".²⁶⁴ בלבול גדול באבחן ה'ברכה' בתפilities השבת גרסה המתחוו, בדרך כלל, בנוסח השגור גם בימיינו: "תתברך מושענו על שבח מעשה י'יך" (דפים 10, 27, 22, 35, 28). אבל בפתחת המזהoor (פרק 2ב) בא, אויל בטיעות, "תתברך יי אלהינו על שבח מעשה י'יך".²⁶⁵ באש ה'פיסטקה בא מקומות "תתברך מושענו" — "תתברך צרכנו גואלנו" (דפים 90, 21, 22, 27, 28). כן הוא במקומות הזה בכל יוצרות ה'חול' (דפים 31, 64, 21, 22, 27, 29, 90, 112). אבל בתפilities השבת בא במקומות זה פעמיים י'תברך צרכנו גואלנו" (דפים 2ב, 27ב). גם בפרק 22²⁶⁶, באש ה'פיסטקה שנשורתה במקומה, מועתק "תתברך"; בהעתקה שנייה, במקום הנכון, מועתק "תתברך".

המזכبة בעניין והמושפעת בכראה מן הלשון הבא בעקבות בתפilities החול של המזהoor בסוף פיסקה "ה'מאיר לא-א'רץ". כאן, בטון "אל ברוך גודל ר'דה", במקומם השיסדיורים שלן נודים "תמים מספרים כבוד אל קדשו". תחברך יי אלהינו" וכור גורס מהוחר ורומיישא באופן קבוע "תמים מספרים לבך אל בקדשו". תחברך יי אלהינו" וכור' ר' ראייה-ה'דר'ות "מספרים", "ב'בור", "בקודשו", "תתברך" מושבטים כל פעם בשלוש נקודות אל-לבשנות. כדי לעזין את המלה "מוכבי" (= "מי מכבה באלים יי") המעתropa מהם. בכל המקומות שהסימן בא בהם המזהoor, סימנה יי מאורתה (כגראה של נקודה) המעתיק ציין לאמירתה בודדים שונים. פעמיים העתיק את ה'פיסטוק' הראשון

ההפסקה ואילך עד "וכל קרבו את שם קדשו". שכן המלים שבן הפהו את אהדריך "ה'אל בתעכוות עוזר", שכן המלים שבן הפהו את תפילה הדר'ת הדר'ת הדר'ת השבאות בקדילות אשכנז המערביות. مكانן ואילך העתיק את הכל בפראר רב, כמו בשאר הדר'ת: "כפי ישרים" וכו', "אל ה'דר'ת הדר'ת" עד סוף הברכה ונוסח הקדריש במלואו. ל'ברכו" לא נותר לו עד מוקם והסתפק ביציר ה'פומולה' במלת פינחתה. בדומה לה, אף ז'וקרב' קדושים ההתחלה עד "עגלא ובומן קרב' ואמר אמן".²⁶⁷

אן במחזור נסח-הקבע אחרים. אבל בסופי העמידות ציין הסופר לאמרית קריש ("תណל ותתקש"), עחים אאותות גודלו'ת ובוטם בנטנות, ככל שהסתפיק לו דמקום ברך. פעם אחת בלבד, בסוף העמידה ליום שני של ח' (פרק 13). אבל פה לא

פסח (פרק 48) העתיק את הקדריש השלם ("קידיש תפלבל") בשל'מו'תו.

מנגן משונה נדוג דסופר בעניין אמרית ההلال בחגיגים, וכבר צין עין זה לעיל, במודר ליום ראשון של פסח לא העתיק את עמידת השחרית לפני שלא הדוג לומר בה קדושתא, ואילוי מיפויו גם לא צין שם צין לא אמרית ההلال. ביום שני של פסח (פרק 56), מיר עם השלמת העתקת מידת השחרית, הביאו מן ההلال את הפסוקים "ה'דר'ו לי כי טוב" וג' עיר' עיר' יי' ואיר' יי' וג' ר'אנ' יי' הוישעה נא" עד "אנ' יי' הצליח'ה נא", ולא יי' יותר. כך בדיקון הנהג בפרק המדור לשבעי של פסח, בסוף העמידה ליום אחרון של פסח לא צין לאמרית ההلال כלל, וכך, בהתעלמות גמורה מן ההلال, נdag בשני ימאות חג השבאות (דפים 124, 142). בנדר זה העתק את ההلال השלם (ו) במודר לשבת חול'ה-המודע פסח (75) וצין בראש הטקסט, בעהרת ארכוה, את הימים שבם גומרים את ההلال, וכן את נסח הברכה שאומרים בשג'אומרין את ההلال²⁶⁸ ונתמך הברכה שאומרים "בשאין גומרי". על

שרה של חופהו ונזהה להלן.

בדרך העתקת טוחיה-הקבע במחזור ורומיישא ואורי שנצעין במא עניינים יוצאי דופן. כבר צין לעיל שבהעתקה פיסקאות-ה'טסום' של תפילת "נסחת כל ח' ר'ילג'ה-המעתיק באופן קבוע על ה'פיסטוק' ז'ומק'ה'ל'ות ר'ב'ב'ע'ם" וועל פתיחת פיסקת "ישתבח שמן" עד "אל ה'דר'ות". בסמור לה, בנוסח ה'פיסטוק' שלפני "ברכו", חסלה באופן קבוע, בכל המקום, נסח העניינה "יהא שםיה ר'בא" וכו'. תחת זאת את פתיחת המשך הדר'ש בעתקה מובלעת של תיבותו "לילט וילעט עילמיא".²⁶⁹ מילוט לו מותתקות תמי' נפדי, בפעמיים באותיות איזומור, נודלו'ת, אמצעה של שורה רקה. לין העירה יד מאורה ר'עם (פרק 48): "י'ש [ג'ורסן] לעלטן לעלמי'א", ועם נספח (פרק 61): "י'ש [ג'ורסן] לעלמי'ו". בפרק 50 לא אפשר שהמנך התעלם מן ה'ירח' של "לעלט'ו" ולא נקדרה;²⁷⁰ בפרק 27 לא אפשר שיש זו מהיקה לעלי'ה זו. גם בפרק 22²⁷¹, הדר' שנו סוף על המזהoor לשם החלפת היוצר לאחרון של פסח, מובלעת שלוש המלים הנזכורות, אבל כאן הנוסח מפושט מלบทילה "לעלט לעלט'ו עילמיא", בלא וכו'.

כיווץ בחסרון שתי ה'פיסטוק'אות מסוף תפילה י'שחת כל ח' ח' ח' סורן מופלא בנוסח-הקבע שמסביב ל'ברכה' שמע בשחרית של שבתות. בסוף כל גוףו לירא' לשבתות, או ל'ימין טבון' שחול' בשבתות. ר'מוון הצוין הוא באופן עקיב' "ז'וכ'ל התפילה ה'ירוחה" "ה'כל י'וד'ר", אבל שונך הצוין הוא באופן עקיב' "ז'וכ'ל י'וד'ר":²⁷² אבל מה שモעתק מיד בסמוך א'ינה תפילה "ה'כל י'וד'ר" הדיא א'ינה מועתקת במזהoor אפילו פעם אחת. במוון חסלה מן המזהoor גם ה'פיסטוק' של אחר התפילה זו, "אל אדרון על כל המעשיות".²⁷³ בכל המקרים מותחילה תפילה השבת במקום הוה במלים "שבח נורוגים ל'", שכן ר'מקאנן ואילך מועתקת בתשל'מו'ון, למ' "ה'מאיר לא-א'רץ" ואילך.

גם קריית שמע אינה מועתקת במחזור בשל'מו'ון אף'לו' פעם אחת. אבל המעתיק ציין לאמירתה בודדים שונים. פעמיים העתיק את ה'פיסטוק' הראשון

²⁵⁵ החותפה קיימת במדורי ה'תיג'יס' כלבר, שכן מדורי ארבע הפרשות אין ה'פיסטוק' ז'יברכ' מועתק אטלו' פעם אחת.

²⁵⁶ אפשר ש'אף סמין את האות, בעיגול קטן, למחיקה. אבל יש שור ברויז של י'עלט'ו' בפרק 68.

²⁵⁷ אבל בפרק הנוטף בגיל בסוף המזהoor (פרק 22): "ה'כל י'וד'ר" בלא וכו'. אך לפערם, כדי מאוחרת. גם במקומות שבם לא צין הסופר את ה'נשח האלטראטיביו' ל'ימין טבון' שחול' לחיות שבת': בשתת היל י'וד'ר' (בלא וכו').

²⁵⁸ בר' ג' בפרק ה'טסוק', ב'גיל' מל' שב'ח' בתחילת ה'פיסטוק' מובלעת במעט תמיד באות גודלה יי'וֹרַן.

כיצוע בוהה המצביע בחופיות הערבית המופיעות: גם כהן משתנים נושאוי הקבע שלפני הפסוקים "מי מכחה באלים יי' ווי מלך עלום ודר", בחשורים פוטיטים, מ"בשמה רבה ואמרו قولם" ל"בגילה ברינה בשמה רכה ואמרו כולם ומייה אליל ענו ואמרו ליה צור ישען פכו מה ואמרו". שי השינויים מקרים במוזרנו. במנగ אשבנו המורי שיין בהקשר פיטרי ואפילו את נוסח ברכת גואלה מיאל ישאל' (הבלל) "מלך צור שישראל וגואלו" (הארץישראל). אבל שינוי זה לא והנוג בערברגמאניה, ואין הוא כאם במחזרו.

מנוג קדום האבקהילות אשכנז, בעמידות המוסך של ימות החג שבזון נגן ההונס לשעת פירות, לשוכב בוסת'הקבע של ברכת העבדה (אהורי "עבדת שראל עמר") פיסקת הפילה מיהודית שמתחליה במליט' "ווערב לפניך עתרתינו בעולה וכקרבן". אל פיסקה זו, ש愧ן היה ממקור ארץישראל,²⁸⁴ העמץיו גם את החתימה הארץישראלית של ברכת תבונה²⁸⁵ "דרון... שאטור לבך ביראה נעדור", והחליפו בה את החתימה השגורו, הביבלית, של הברכה: "המיהיר מינון לדיין". גם מנגוג והכליל החולות החתיימות המודרנית, מקרים במוזרנו בכל עליות הבוגרים. נראים הדברים שהשור בין שלוב פיסקה זו ובנות העמידה ובזון כל עליות הבוגרים לדורן לא היה ברור מושפכון: כפי שנראה להלן, לפי מנהג בעל המהווער על הוועה לדורך בחוגים גם בשחרית, אבל הפסקה "ווערב" וכוי'

באה במוסיפים בלבד, ואין לה זכר כלל בעמידות השחרית.
כל הפרטים הללו²⁸⁶ מקומיים כאמור במנגוג אשכנז מימי ומיאן בהם חידוש באן,uber מן החירוש של קדמאות התיעוד. אבל יש מחזר בקשר זה פרט נוסף,uber מן חירוש של נתקאים במנוגות המאוחרות, והוא נגע בנסיבות פתיחת העמידות המשניות בדורותאות. בעמידות הללו בא אונון קבוע, במקומות גנטשי'הקבע השגור של פתיחה הממן – הנושא הארץישראלי המקובל: "דרון... האל גדרון הנבונו והנורא אל עליון ברהמומי שמעיט ווארץ".²⁸⁷ מנגוג זה, שהיה נפוץ גם במוזרנו,²⁸⁸ גם בספרד וגם באיטליה,²⁸⁹ מיציג בכמיה כתבייד אשכנזים²⁹⁰ אבל הוא שתקע ענדיה עד מהרה ואין הוא בא בכתבייד המאוחררים יותר.²⁹¹ מלבד מה שהוא בא בפניהם המחווער בכל המקומות, הוא נזכר גם בהערת המעתק בשולי דרכן, באמוק שואה מסכרי שם את הנושא ה"קער" (=הארץישראל) של פtileת אמרת ציבר: "זין קערלן בברכת מגן". אין ספק שהמנוג היה נפוץ בקהילות אשכנזים, קרוב לזרם שהמנוג נתקבב על-יפסך של ר' אפיקים מבוגן, המבווע בא"י האמברוגן, דף 44 ע"ב, בוהה הלשון:²⁹²

נסוד הכהנים: כשהוחן מתחיל הקروبא או אל עליון קונה ברהמיזן שמים וארכץ, מסוד חכמי' ובוי' [=נסוד חכמים ונבויים] וכו'. אבל לי

מחוזר ורמיישא הוא, כאמור לעיל, מוחזר אשכני טיפוסי, והמנוג המועצג בו הוא המנגוג הידוע של ערבי-אשכני. דבר זה אינו טעון שום הוכחה כי הוא מוכח מכל דף שב庫רקס, הן באשר לנוטרי'הקבע דין באשר לפירותם. וכבר אין לעיל שאמונתו של המהווער לקביעו למוקובל במנוג האשכני מעידה על קדמאות מיסודה של מנגוג זה ועל הביבות שבחבאו הכהילות על עיקרי טסרוותיו למן ימי'הביבנים הקדומים ועד לעת החזרה.

בין הדרברים הטיפוסיים למוחזר ורמיישא יש למונתו את מערכה השינויים המותלבים בנטרי'הקבע של התפללות השונות בהשפעת הפירות המשולבים בהם. נשא והוא עניין חשוב לענות בו מפני שהוא מלמדנו על ויקתם של יהודים מרכז-איירופה. בשלב הראשון של קורותיהם, לארכץ'ישראל, ועל דרכם ראיתם את מערכות הפירות שהגעו אליהם ממנה.²⁷⁷ בידר, נוטרי'הקבע של קהילות מוכויאירופה נתענבו בשלושה שהוא הרבה יותר אל הייעוד לנו בנותם של נזירים לבני נוטרי'הקבע הרבה יותר אל בומן האחרון בגניות קהיר. אבל פלאוטי' מנגוגות מרכז-איירופה לארכץ'ישראלם הם ברובם. הם הגיעו מן המורה לאיטליה, ומשם לעפנון, וכן באישר בשלב שבו גם גנטשי'הקבע של קהילות אל-ירן ארישראליים.²⁷⁸ וכן מנהר מרכיבת הפירות באנו מארכץ'ישראלו את קורתפו אונון, לא שינו מנק, לא מן הפירות תפaso את העמוכות הללו במקשה אחת; הן לא שינו מנק, לא מן הפירות ולא מנוטרי'הקבע שמטביכים ושותוכם. מאומה, גם לאחר שנטרי'הקבע הרוילום שלם כבר נטהנגו, במעמידים שבהם לא אמרו פירוטים, לפי הנוסח הכלילי. עקב תחיליך וזה, כמו פיסקות של פלה וופעות במוחזר אשכנז בנסוח כפוי, נטח חדר שגר, בבלי, לימות החול ולשבות לחינט שאן במסרים בהם פיטרים, גנטשי'ה קורטיאלי' ארכץ'ישראל, על מנת שתהם נאמרים פירוטים. פיסקות כפולות אלו מוכיחות גם אשכנז שבלו גוף היוצר הכלולים בתפללות האשכניות פותחות באונון קבוע בטור הפיטרי "אור עלים באוצר חיים ווואר ושרפים פפאו וברוכים פפאו ורונט" וכו'. גנטשי'הקבע של פתיחה ברכבת המאורות של בני ארכץ'ישראל. אין הפסיקה נאמרת באשכנז²⁸⁰ אלא ביוםים שאומרם בהם גוף יציר. בסופו אונונים אמרים בקהילות אשכנז, במקומות "הוואפנין והזיות הקודש" ובו הרגיל, את הפסיקה המיחודה "ויהי יושרו וברוכים פפאו ורונט" וכו'. בראשו הוללות נאמר נטח אחר. ארכץ'ישראל, עקי יור, של הפסיקה אמרת וציבר,²⁸¹ ובוטפי' האגאולות, מעבר מהן אל ברכבת הגאולה, נאמרת פיסקתו-מעבר קערה (שהיא היהודית שאולי אינה ארץישראל) אלא איטלקית): ביגל אבות תושיע בנים ותובי גאללה לנבי ננחים.²⁸² כל השינויים הללו מקומים במוחזר שלנו בדיקנות גמורה. ולפי שאן בו גנטשי'הקבע אלא למעטדים שכוללים פירוטים, אין בו, דרך משל, נטח רגיל של אמרת וציבר" בלאן.²⁸³

²⁸⁷ בכתבייד של גניזה כאה הפתיחה הזאת לעתים קרובות למדי בראשי קורות (כיוון, אין גנטשי'הקבע מותתקים בדור-ככל בכתבייד היפיטים שבגניזה), אסרכ' בדור המוקדם אי אפשר לקבע בדוראות לא רק העשוי ששמש מתרמיטס ורוצ'ישראליים או בלילה. אבל עני' בסידור רשי, עמי' קפער, שיש שם אזכור הדריה והארשאלאת הירושאית באנון הזרה והזרה על-ידי האון בבדיר. במלת והרשוע זירץ' פוחחות כמה קרובות של משורות המוחקים בלילה. כגון, כגון למלודם גאנזאואר ורוצ'ישראלי. אין בסבירותה זו.

²⁸⁸ המכונת ליטים הפסיק נונגה של הדריה והזרה אונון דבילהה הדרישו צירץ', שפירוחן ננגה והנבור של אונון אונון גאנזאואר. וכן אונון אונון. וכן פיטרים פוטאננסאלסאלים מארזריטים וווער. עני' דיז'ון, אונון, ואו. ו. סימונס (הדריה הארץישראלית סמוכה בשאר כל קורטיארי' קורות, ד"ה, בעשרות קורות) הבהיר את ר' Schechter, *Studies in Jewish Liturgy*, י"ז, 1930, pp. 97 ff.

²⁸⁹ הדריה הארץישראלית בא בראש הקודשא הדריה דושטער שנטקיה במנוג הזה, דיא הדרישא ליט' ציפר.

²⁹⁰ בדור זה גם כ"א אוקספורד 1042, דפים 23 ו-38 ע"ב, וכי המווען הדריש, דף 37 ע"ב.

²⁹¹ הוא ינגן גם בכרך C של מחוזר ורמיישא, וזה הוכח חותכת לאי-תולות של שני הרכבים והזה ולשורה שמת מייצגים מנגוגים שונים. אין להעלות על הרעת (נדעת) וווער, לעיל, העלה (286) שבאותן קל עגנו בזון שעיני'היגנים שונים. הדריה היבריגן, באח בכרך B גם בראש הקורתאות לזרות.

²⁹² הקטע מועתק בידי אורבר בערוגת השם, ד. עמי' 41.

²⁷⁷ עניין זה עיין: פליישר, הזרות, עמ' 154 ואילך.

²⁷⁸ על אופי, הביבלי בסוד, על כל גנטשי'הקבע אשכניים, כולל המרכז-איירופים, עיין: גולדשטייט, מוחזר ליטים הנוראים, א. עמי' ט. על התאמת המשוערת שבן מנהיג איסלמי' קדומים וכן נונג ארכץ'ישראל, עמי' פליישר, אונון ארכץ'ישראל, עמי' כבירם – ראשון ליטוני' אונלהי', אוניל'ה. ב. (תומאס'), חיל' עברי, עמי' וכבר שארם –

²⁷⁹ גנטשי'הקדום של טהור היה זאנונג הייט' בלא דירין, טור דה, שוואו מוקחת הפייס האונוני' ווועס שאן זאנוך ליטוי בן יוסי וכן אף נבל במחזרות פיטוי ווילן יוסי של א' מירסקי, רושלים תש"ל, עמי' 213.

²⁸⁰ אונון במנוג אשכני' היה פתיחה של ברכת המאורות בשכט ובוגדים, גם בהפילות שאן בון פיטוי.

²⁸¹ הסבר לתפעעה הזאת ניתן כבודו עליידי ר' שמחה בגלוון דף זא, על-פי האמורות האשכניות.

²⁸² הפייסה נאמרת במקום הזה באופן קבוע בקהילות איטליה, גם שלם במקום פיט. אמנם היא עצמה מחותמת בבר מבור, במי' רס'ז' זאנוך סי' עט' (ל'מעירב של שבת), וכבר דבר זה כבר ציינו ד' נולשפטן, מחקרי תפילת פיט, עמ' 24.

²⁸³ אונון במנוגות הקודשא הדריה והדריה וווער מן המשפט השמי' יאנונג וחום ביהמץ הריבים וכו'; עניין זה עיין: פליישר, הדריה (געל, העלה 1049), עמ' 261.

²⁸⁴ להעיאו או חהלה ברכבת האגאולה במנוגות המפריטים מיאל ישאל' לימל' צור שאול גונאל' דרעל.

²⁸⁵ שתיהו או מוקי'ה במנוגות אונון ברכבת אוחה מטי' שב' (ימן אוירן) והאגמלה בלבו נטח העמידה במנוג בבל הדרמן, סיינ', עט' אונל'ז, עמי' צג ואילך. ווועס בעיר עמי' קון ואילך. מוקטני'ו שם שנותן מן המבווע בערברג, עמי' וווער, שם.

במיער אשבנש נהוג היה שהחון יתחיל את תפילת השחרית בשבחות בסוף תפילה "נסחת כל חי", בפסקה שתחילה "שוכן עד מרים וקדוש שמו". בימיים טובים שינו מן המנהג הזה כדי לציין את אופיים המזוהה של המעודדים השונים: בפסה התחליו "bihagbor לנצח", בשכונות בי"האל בתענומות עוזר", בימיים דורותאים ב"המלך (ה)אזור" וכוסכות בי"הגדל בכבוד שמן". מנהג קדום ובבר גמעא תחואר בסדר התשבח לר' ששמן ב"צדוק", תלמידו של ר' מאיר מדורנוברג²⁹⁹, באנע המזרחי של מגן אשכנז ובמנגаг המאהר לאנתקים מודה אלא לשל פתיחת התפללה החוזנית בי"האל³⁰⁰, בשלוש גלגולים וב"חמלר" בימיים הנוראים. אבל במחוזותם הקדרניים, וכן הוא גם במחוור שלן, מקומות הколо נוכנ' עליל. המנהג נתקיים בוורמיישא כל הימים, אבל אין זה מנהג יהורי לקהילה האתא.

כמה מן המנהגים המייגרים במחוזו וורמיישא יודיעו חותות. בtruth זה עומדת לפניו בקבוץ כמה תופעות ליטורגיות סותרות שאין דרך לפרש או רון מגוף, ואלמלא יכולות להיעיר בספרות העניפה – המאורות בהרכבת – המכארת את מנהגות התפילה של יהורי אשכנז בימי הביניים, לא יכלו להיבין בשום אופן. מרובה המלודריה התפללה של קהילות אשכנז, ובפרט של קהילות הניסוי, רשומים לפניו, עם מילים ולבושים בדרכם ולבושים בורמיישא, היכורים אלה מסיעים בידונן להיבין את העומר פנויו במכמה פינות במהלך השנה, ואך מלמדים על תפוצתם ושיעור קדומים של המנהגים הנוראים. אין מוקורת אלה מעזים גם מה היכורים קדומים למרי שמתארים את מנהגות של וורמיישא בפרט את העניינים המבדילים בין מנהג זה למנהג שאר קהילות אשכנז המערביים³⁰¹, והם ספרי המנהגים של ר' ליאו (ר' יהודה ליאו בר' יוסף משה) קירכחים (קירכום) ור' יופא (ר' יפה יוסף בר' נפתלי מנצף) שם. שני הספרים הללו הגשו אלינו בכתביהם. ר' ליאו התחליל כתובות את חיבורו ("מנגנים של קול")³⁰² נשמה 1625 והמשיך בה עד מותו בשנת 1632. הוא הסתמן בחיבורו על קובץ מנגנים של וורמיישא שנוטש על ידי המקומות קדום לימי. חיבורו של ר' ליאו התגעו באשעתקתו ובעירתו של ר' סיני ביר' יצחק ועקלין לאאנץ, איש וורמיישא ומורטסו הראשון בשנת 1646. כתבירד זה היה בכቤות ספרייה של ביתה מדורש לרביבים בברסלאו, והוא שמר כתעתם במקצת להיסטוריה יהודית בוארשה. צילום מנגן מעכון להצלמי כתבירד ערביהם של חיבר בשני נסחים, אחד ארוך ואחד קצר³⁰³, בנסוח הארוך, המשגנונה של חיבר בשני נסחים, אחד ארוך ואחד קצר³⁰⁴. את ספר (סרט 111602), ר' יופא שמש נולד בשנת 1604 ונפטר ב-1678. את ספר המשגנונה של חיבר בשני נסחים, אחד ארוך ואחד קצר³⁰⁵, בנסוח הארוך, שכתב ב-1648³⁰⁶, רשם את מנהנות וורמיישא בהרחה, כולל מנגנים משופטים לה ולשר קהילות העזרה והתשובה שנוגע עד אזותה וסדר נסחים. על נסוח זה העיר בשוליים העזרה והתשובה שנוגע עד שנת 1656. "האגות" אלו יניחסו את החיבור ובלבולו את סדרו הפנימי עד שלפעמים קשה לעמוד בו על רצף הרבirs. נסוח זה נשמר בעצם כתבירדיו של ר' יופא כתבירדי השמור בערך בספריה עיל-שם בזאקספורט, סימן 909. את הננסח הקצר חיבר ר' יופא על-פי הוסוח האורך כדי להשליט בו סדר מדורך ולעמעם את היוקפו הרחוב מודר. גם נסוח שני זה הגיע אלינו בכתיבת ידו של המחבר. המקור שמו כעת בורמיישא עצמה: צילום מנגן מבון במכון לתוכומי כתבירדי בירושלים, סרט 31234. עירכה נשפט של הננסח האורך באנו כתובות אחוריו מפישך לעירקה. הוא התרקן את נסוחו עוד בחיי, כאשר יופא עצמו עndo מפישך להעיר על הננסח האורך של חיבורו. מן הנוטח הזה, שהיה בתקופה מסוימת

גרא(ה) לסייע את הברכה כך: אל על[וין] גומל[ן] חס[דים] טtab[ים] וקונ[ה] הכל[ן] ווונ[ה] חס[דים] אכ[ה]ן ומכ[ה] נוגא[ה] לב[ה]ן[ה] [...] ובן ש[ב]ה[ה] למ[ע]ן שמו ואהבה. מסוד כב[מ]ל[ס] וגב[ו]ן[ה] כי [...] ובן ש[ב]ה[ה] מקרובי א'ב'ן ישראל³⁰⁷ שהיה מטיים כל הרכבה של מן עד חתימתה אחר כך הוא אמר[ה] מס[ע]ן[ה] חכ[מ]ים[ה] וגב[ו]ן[ה] כי [...] ובן עיקר. שלא לשנות מן המטיב שטב[ע]ן חכ[מ]ים[ה], כי אפיקלו מה שטפ[ס]קין את הרכבל[ן] ואומ[ר]ו[ן] פיט[ל]ם הרכה קשה כאשר בתב[ת]ן למל[ה], ואך כי מקראיotta. ואיתו דומה לבכאת מטה ויציב שקי[צ]רין אותן[ה] בשכיב הולת, שהרי אין דומה שארכבות לי'ח ברכות של תפילה [...] וודר שהרי לא קי[צ]רו בברכת[ה] מהיה המתים בשבי הפיוט. וכן ראייתי את ר' שמואל הפרנס ואת ר' ייחיאל בנו שהי גומין הרכבה. שכן קיבלו מן חזקינו וכון מנגה בורמיישא.

מן הphysיקה אנו לומדים שבמי ר' אפרים, שמשמו מובאים הדברים, המנהג ה"קער" בברכת המגן היה כל[י] באשכנז, ורק מנהג תלמודי-חכמים בודדים דוחה שנה מוה. ר' שמואל הטרנס ור' ייחיאל נבו أيام יודיעים מקרים אחרים שמשפט זה, וכן מה שבא אחריו על המנהג שנהוגים בורמיישא, היא תססת יידי ערך הקובץ שהוכרים מובאים בו או של מעתיקו³⁰⁸, ואסן כן אפשר, שהוא שנאמר כאן בעניין מנהג וורמיישא מכובן לתקופה מאוחרת יותר, שבה נתקבלה, גם בורמיישא וגם בשאר קהילות, רעתם של ר' אפרים מבונו ושל הרabiין. באמצעותם גם במחוזינו מועתק הנוסח הרגיל, הבלתי, של פתיחת הברכה בכל מקום בשוליים, בז' מאוחרת. אמן אין לקבוע בכמה מהוות אפוא יי'וישו את הקו במקומות שהמחוז והירה היה בשימוש בו לפני הפקה הנוגר; בכל אופן אין ההנחה ראות קדומות.

ראואה לעין העובדה שהחלפת הנוסח הרגיל בנוסח הארץישראלי בעמידות קשושתו בקרובות לא באך אלא בעמידות של שחרית שבתות ווים טובים: עמידות של מוסף המקשות בתשיבות ותפלות י'ח המקוסות בקרובות מובאות במחוזינו עם פתיחת העמירה השגורה. התופעה מלמדת שהמנג היה מעיקרו "קפוא" ושמילידיו לא תפסו את הדגין הפמי שבו³⁰⁹.

ענין נסח שבו ניכרת כנראה השפעת הפייטים על נסוחה הקבע העמודים אלהם נוגע בלשון תפיחת הברכה הראושה שלפני קריית שמע שבתות, לפי מנהג המזר ש滥[ל]ה עבר ל"הבל דרין", ובימיות החול, ככלומר בימים טובים שחל לו ליום בחול, לה'מאיר ארך³¹⁰, והנוסף המלא של "הבל דרין" אינו מובא במחוזו עלולים, כפי שכבר צוין לעיל, אבל בשופי גומי היזכרות מצוין תמיין, בעקבות גמורה, "ז'הבל ידרין", ולא "הבל דרין". נסוח זה לא צוין מדרימה מעולם במחקר, ואינו מופיע למלעם, עד מה שחייב רלאוט, בנוסחה הקבע האשכויים הריאלים. אבל הוא בא לעתים קרובות למרי במחוזים אשכויים קדומים, צוין לאמירת הפייטה, בשולי גופי יצירות, נראת שמנהג הרבה קהילות אשכויים קדומים היה להחתייל בסוף גופי יצירות ב"הבל ידרין", אליו צוין לכלל את נסח היוצר בחרפילה הרגילה, ככלומר כדי להבליט שנסוחה הקבע הוא מעין המשן רצוף לפירות. אפשר שהמנג נזכר בבורא נסוחה של ר' יוסוף בר' שלמה מקרקשגה (ראשית המאה ה"א לערך) שתחולתו³¹¹ אדר' כי אנט' ב', שטורו האחרון הוא "משבי הדורות והבל ידרין". לימים ניששש כנראה המנג, והבל שבו אל הנסוחה dred[ל]ן של פתיחת התפללה הקבועה.

293 הוא ר' אליעזר בר נתן (הרabiין).

294 עין העותא אוכבר לטעין זה, שם.

295 קרוב לוודאי קר' שאר חורי שהברכה ראייה מן הרabiין ז'הבל קשה לומר שר' אפרים ח' צויך להזכיר למשיחם של אומנות. כי האזכור בגז' והעתק בשנת 1613 (עין ארכון, שם, עמ' 59). קרוב לחומשיים שנא או רוח העתקת מחוזנו.

296 אפילו עקיב רראש כל סיאן הקראנה. שיטות באוות, כאמור, היפותז הארכישראליות

297 בגעין זו זו כבה הגדנ'יס מוחלטם בקהלות אשכוי הדרמות, כפי שעולה מלשנות;

298 הסיטון של נסח הורור המבו' אירופים. דיו נזהה ע"י פליישר, והיעדרות ע' 622 ואילך.

299 קר' הוא באכן עקיב בכ"י אוקספורד 1033 (משנת 1258) שוואן וושן הקומ[ה] בך[ה] כל[י] אשר בפישורו, וכו' איקספורד 1035 (משנת 1265) בסוף הדריך ללבוכו, וכו' היוצר פארמה 555 בסוף א'ריך ונאה (אכן לשבתה שלActor קומ[ה]): אבל בהמשך, בסוף היוצר לשבתה שלActor שאלActor פפח: "הבל ידרין". מזור זה נזכר בדרישת שנות ובומבו שווין. כן הוא גם בכבר בשל מחוז וורמיישא, דף צ'. בסוף היוצר לראש השם: אם שבת ארכון ההבל ידרין והויר הארשאנה מחוקה בעהברת קלמוס מאורה. בן בלזון: "הבל ידרין

(אך באנ' מהזקה היוו הראשונה) הכהל, בначות, ומוחלט בינו[ן] (ו[ן]) (כפ[ה]) שבתתני לוי וכו', שם, שם, ז'ב' 74-א: "אמ' שבח אומי' והבל ידרין ואסן לאו אמרו חון המתן לא'ץ, ובכ' מינגן, 69, כב[מ] נסח נסוח הוויה: "הבל ידרין". אבל שלשות פעמים: "הבל ידרין". וכו' בכ' אוקספורד 1025. דף מב' ע'יא, בסוף הוויה לשבח הנגיד: "הבל ידרין". וכן שם, דף' דע' ע'יא, בסוף הורר לשבח ולירמתה פפח: "הבל ידרין", ועוד שם ברכוף ע'יא קרי ע'יא. אבל גם בכתביהם זה אין הדבר עקי' לבמר.

300 ספר השרשך, הרצאות ואושעה ר'יא. סימן מהה. ע'ם 55.

A. Eppstein, "Die: Druck und Verbreitung der handschriftlichen Erinnerungen an David Kaufmann, Wormser Minhagbücher", *Gedenkbuch zur Erinnerung an David Kaufmann, Wormser Minhagbücher*, Breslau 1900, pp. 288 ff.

301 החומר המבואר במאמר זה. או הוויסות בבן הנוטח שורחו בירון מספר המנגנים על ר' יופא שמש לעין יצחק זימר, במאמרו: "מנג' נישואין בורמיישא", סי' פו (תש"ט), ע'ם ז' ואילך. הבתונות שבפניהם מובאים על-פי מאמר זה.

הקהל, שהיה משמעין במקלה, ובמקומות מסוימים – בקריה אנטיפונית. מנגה זה היה נהוג בשנותה הקיץ בלבד, ורוב המקומות היו מתחילים בו בשבת הנורוּם בלבד, אבל במגניע ובו רומיישא היו מתחילים בוה למן שבת שקלים ואילך.³⁰⁹ בכל השבותות שבדין היה נהוג בך היה החון פתוח ב"שבה נתנות לוי" ומושיר משם ואילך, הכל כמו צי' במנוחה רומיישא שלו. המנהג מתואר גם אצל ר' לויוא מהתדריל בקונלן (בצ' בלאוֹן [אנטן] ה') שקלים (קבב ע"א): "זהחון מהתדריל בקונלן [בצ' בלאוֹן [אנטן] ה'] אל חילין מלך [הועלט] זיך אוּר ע"ד אמר ויהי [...] ומוחלין לומר הכל יודרי בארכית, במשר ניגן, ואמרם כן כל מי הקץ עד שבת בראשית ות[ן]ן [מתוחיל] שבח נתנות לוי"³¹⁰; מעין זה הוא מצינו גם בראשית החיבור עם היואר תפילות השבת בכלל (פרק ע"ב): "יאומר ברברובניון ואומרים הכל יודרי בניגן, אבל הכל לפי ומנו, כי יש זמן שאינן [אומרים] אותו בזינון, כאשר אין.Ac. אכתוב במקומו אמריה, ואומרים גם [בצ' אל אדרן בניגן]. וליקוטים ישלוט בסטוקס' בכהריהך (פרק ע"ב) ומיר' ר' ליליאו: "זמניהם שאומרים יוצר – אז מתהיל החון שבח נתנות לוי [בקולן רטמן]. ואם החון אומר הכל יודרי אדרן [אנטן] אמריו' ב' פנימיות' שבח נתנות לוי".

גם מנגה זו אין לדעתי כדי לסייע לנו ומה טעם נתמטס. ואפשר שבננו הקרים מיטים תפסו את שחי היפיסאות במניין פיטיטים, ככלומר, בגיפוי יצירה, ויריצו אותן כתשיט שירה. ואפשר שאין כאן אלא רצין למסח הלכה למשהה את הרשותה מהתהילה הפיסקה: הכל יודר והכל ישבחך" וכ"ר, שלא יזהר חבלן מיזוג בקהל השמטת הפיסקה ("במקלהות").

אללו אנו מתייחסים בורוקנות אל מה שנאמר בספר המנהגות בחילוקים שהיו מנגה זו ובן קהילות מגניע ורומיישא לבן שאור קהילות, שאללו התחילה אומרים "הכל יודר" בogenous שבשת שקלים ואילך בבלב, בכבר אנו קיימים לומר מושמץ' שמי' יעציג או את מנגה מגניע או את מנגה מיטא בהברה, כי פיסקת "הכל יודר" ואל אדרן" שמוטטה בו למן שכח שקלים ואילך. אבל ספק גודל אם התהירות וו מוצדקת לגביה עדות קרומה כזו. וביעין וזה עד דון בפרוטות לטלן.

דרך אגב ראוי לעזין, שנין מנגהיגים שהפיחות במלת "שבה" והחובע מפתחה יקר להבנת התהורות של שנין סוג' פיטוט חדרשניים באשכון, ה' אל ההודאות' וה' שב'". שנין הסוגים כבר צוינו במחקר;³¹² אך מהם מעמיד קטיע שירה קצרים המعتبرים בסופם לפיסקת "אל ההודאות" שบทפלית "ישתבה", והשני מעמיד קטיע שירה שהפיחות במלת "שבה" והחובע מהען" אוורי' במלת "קודש" : "שרוים אלה מושמץ' פתייה לפיסקת" שבח נתנות לוי". והנה סיבת התהוות שנין הסוגים נשרהה בלתרומנות. אבל המהאג שתואר זה עתה הוא ברור כללו של החון להישמע לאחר הפסקה ובשכח נתנות לוי" צפוי היה ושמעו בהרבה פיטוטית קערת. הקשו שיכין מנגהות התפילה והחיזיה הפינינית מוכח במרקחה הזה שוב; והוא שב ומוכח פעמים רבות בקורות דושירא הפינינית.

דבר נסף שהכח לנין הממציא הנדרן, ואז עט פעם נספה, הוא שההוור אכן נעד לחון, ולא למתקפל יחויר. אילו ללח הסופר בחשbon את האפשות שהספרינוין בדי מתקפל יחיד, לא היה ממשיט בשום אופן את היפיסאות

בבעלותו של א' עפיטין, שמר צילום במכון שוקן לחקר היהדות, בירושלים.³¹³ המחוור שלנו גדור בלא שיעור, עומד לפניינו מחזר נסף, אולם אף הוא מאוחר, של מתהיג ורומיישא, בכתביה. מחוור זה הוועתק בדי ר' יעקב אונפהיים בשנת 1623³¹⁴ והוא שמר בעת כספירה על'שם בודלי באויספודר, ליטמן 153. ר' יעקב אונפהיים הכיר את מוחזר ורומיישא שלנו, וכמוון גם הרשענו ממו.

הפיוטים והמניגים המיוודים של קהילת ורומיישא הופיעו פעמיים גם בדרוס. פעם אחת בשנת תע"ד/1714 ביזמותו של ר' סייני ביר' יצחק עקלין לאונץ הנזכר, שהתקין גם את חיבור המניגים של ר' לויוא קירובאים ("מערכות יוצאות טליתות עם הפסוקים ומנהיגים דיק' ורומיישא"), פראנקפורט ע"ג מאין תע"ד ופעם נוספת בשנת תע"ה/1737 בידי הרץ אהרון הלוי מורה מיזא ("סדר סlichtות עם טסוקים ומיעבות וויארין ווילטן וטם כפור קען ע"ב סדר ומנגה ק'ק' ורומייזא"). הוואצעה זו נדפסה בזולצברג.³¹⁵ בשני הדפוסים מוגאים רק הקטעים והענינים נשנהו מנהוג שני היבורים מוגאים מדור של מנהיגים, וו סיכום של המניגים היהודים של קהילת ורומיישא.

נכוא בעת לדודק את מנגה מוחזר, בפירות, על'פי נסחיה הקבע. כבר צינו לעיל את המנהג המשונה שנגה הتسويיר בכל המקום שבו העתיק את פיסקטה-הסיט של תפילה נישמתה ב"ח'", והוא שהשמיט אחורי "וברב קדושים תתקדש" את פיסקת "אל ההודאות" עד "אל ההודאות", והטסה, ומשה, ואמר, עקייבר למג'י והזורה על עצמה מוחזר עטמים, ממנה הראהו הרים מניהו שנגהו בקהילות אשכון הקומות וביער בנהרא שמנעה מהר רם, אלא מפי הריוויס בחגים: שני פיסקות אלו לא נאמר מפי החון בקהל רם, אלא מפי העזיר. החון היה משניע לוילו ב"אל ההודאות" בלאר תפיהות הברוכה. משס ואילך היה מושך ואומר עד והתימה, ואומר קדיש. אין לדעת מה טעם הנהוג כך, אויל כדי לקיים מה שנאמר בפיסקה הראשונה ("ובמקלהות... יתפאר שמר מלכנו") הלהה לעמיה. בכל אופן, המנחה, הממחש במנוחה שלו בטליל,³¹⁶ נכו' גם במניגי מהר'ל, שם מעין בתיאור פתריהם הפלית החון בזינון, באfonן קבע, "חוור אל ההודאות".³¹⁷ בפירותו יפה מוחזר המנחה, כפי שהויר נהוג בזומיריא ערד פמאנאה הריא, בחיבורו של ר' לויוא קירובאים. סדר פטייה השחרית של שבתותה הוא מצוין (פרק ע"ב): "חוון מוחץ בזינון [שוכן עד מרט' ואומר עד עז'וקרב קירושיט] תתקדש [...] קולן [אנטן] במקלהות [...] חילין [אנטן] חצין [קדיש] ואומר ברבו ניגנו". אבל בתיאור תפילה השחרית בפח'ן (פרק קל' ע"ב) הוא אומר: "ומוחץ החון יגבור לנצח" וכו' [...] ואומר יאל ההודאות". וכן בשרותה של שבותות (פרק קמץ ע"ב): "זהחון מוחץ האל בתעומות עורך [...] ואומר יאל ההודאות" וכו'.³¹⁸

לענין וזה ליצקה מה שכבר חוכר לעיל בהשמטה "הכל יודר" ואל אדרן" עד שבח נתנות לוי" בבל העתקות תפילות הדשבת שבמוחרנו. גם השמטה זו שוריה במניג שהייה נפוץ בקהילות הרינויס לשם פיסקות אלו בפי

³⁰² מספר המניגנים של ר' לויוא לא פורסם עד מהזאתה, אך מקצת כתפיעיטים והיסטרוים שטרסם עפיטין ליעיל. דעתה (3:300) ורב הוחמן חמברין והליריך אל אביתה בו הצעירוניות. ר' יוספא תאורה הרכז בזק' היל'ת הירוי חמי' והקהל ורומיישא. לבסוף ספרותי ניכר, אם כי' בלשון עילגת קצת. בדף האשכנזים בעית ח'יא מיחיברנו של ר' יוספא שם נדפסו מבב סקיעס: עין-שי' אס' מקירות לילדהו הנגר בשאל' א. דרש'לים ריב'ה, עמן ק'זיאוילך: תניל', מנגהיג רושש אויר עירן ברבר מנגהיג דראמי' ר' קוף יופא שענ' ז אילך: אס' ניגנו, מנגהיג רושש אויר עירן ברבר מנגהיג דראמי' ר' קוף יופא שענ' ששי', סט' סוף חוויל (ששי'ה). עם' חב' אוילך, ניגנו, מנגהיג ברמאנ'ו, ירושלים תשיריך (ר' רוטס מירוחן): דניל', מנגהיג הקהיל'ת בוזו'רומייזא, בית ח'יא ר' יוספא, עט' תשליל'. ליעיל', הדר'הו שטפוני עז' עז' כל הרטטס והדיאל', לר' ברבר מיטסן של יעקוב זעיר, ר' רימר הנשען הקוצר של החיבור. זעיר פרסם כתע'מן נטשאנ' הארך. בכל הקטעים הנכרים מעטים העניינים והגונעים בדור הדתבילה.

³⁰³ על זה וענ' עפיטין (טליל, העתקה הפלית פוטו, נס' 29).

³⁰⁴ עין: גולדשטיין, מוקרי הפלית פוטו, נס' 9.

³⁰⁵ המנהגים ודום בעניט בשער המהדורות. חיבור אונטס ר' סייני לאונץ. שער לדפוס את החרזאה הראשונה (תע"ד) של הטיסור זבנהיג ורומיישא. הוה זהה בקי' במנוחי דמקומן על'פי בעדורה על חיבורו של ר' לויוא קירובאים שערק עיר. נבסר לעיל.

³⁰⁶ בר' הוא בסכתה מוחזרים אשכנזים דרום. מבוגר מאוחר יותר חור החון אל פתיחת הברכה (ברוך אתה יי' אל מלך גו' וו' בתשובה אל ההודאות' וכו'). אבל גם במנוחה המביבאים מ dredג' והוועתק להניג'ה צעריך 'אל ההודאות' באחותה גודלה. זבר לשלאן הקודם יוירר של המהאג ניך' למשל, כי' אוקטובר 1042, פטם 219 ע'ב, ע"א). וכי' פארמה 555, שהוועתק, כובור, בכמה קולטסיט. מיזוניג שנ המהאג בערביות. אבל

³⁰⁷ עין: פליישר, שירות הקדש, עמ' 462, 460.

³⁰⁸ עין: עפיטין (טליל, העתקה הפלית פוטו, נס' 29).

³⁰⁹ עין: ר' רימר, מוקרי הפלית פוטו, נס' 9.

³¹⁰ המנהגים ודום בעניט בשער המהדורות. חיבור אונטס ר' סייני לאונץ. שער לדפוס את החרזאה הראשונה (תע"ד) של הטיסור זבנהיג ורומיישא. הוה זהה בקי' במנוחי דמקומן על'פי בעדורה על חיבורו של ר' לויוא קירובאים שערק עיר. נבסר לעיל.

³¹¹ למניג הקרים זהה אשר שטורר ונבר בכתה'הניגנית האשכנזים של מינגן, אלא שמדובר לאויר אויר. אך בימיינו פוחה החון שבר' בשכח נתנות לוי.

³¹² עין: פליישר, שירות הקדש, עמ' 462, 460.

מכל-קסום, לאו דוקא ביום ה). אבל מגהוג וורמיישא המאוחר היה של א' לאמר "אל ארך אפיק", וכך מובא אצל ר' לויוא במנהנותיו (דף קנו ע"ב): "זיאני" [אומרים] אל ארך אפיקים אם חל ביום ה' קיל' [וחומר] שאין אומרים והוא רותם". וכן הוא גם跣ל אל רוך אפיקים, אם הוא בא' [הה]. והוא מה שתוון במחוזתו, ביד מאוחרת: "זיאן אומרים אל ארך אפיקים".

רואי להזכיר כאן את הנוסח הבלתי-יאידר הבא במחוזתו בסיסים ברכת והואול באתפלות השחרות, לעיין עמו כבר העדנו לעליהרארני שלוש פעמים כתוב הסופר במקור לבלג'ן ופנזה "זיאלאנו" נצטנת שם³⁶² ירושאל' (דפוס ב'ב, 65, 113). אבל בכל מוקומו לא-הביא משפטה של כל, עיינן הכללה הפסוק, בלשון זה או בלשון אחר, בסוף פסקת "צור ירושאל'", היה שני כביכול במלוקת בקהילות הפולקלור יהודית ישראלי, הקרום כנראה אמרו את הפסוק בסוף הפסיקה, וכך נתפס רוחם גם בקהילות הרינו. יש בדין עדות מפרשת כל ר' מאיר ב'ץ' עץ'!³⁶³ פיטנה של וורמיישא, שהיה מוסיף את הפסוק לסוף הפסיקה. אבל חסידי אשכון התנגדו לה בחרוק מפני חשיבות בפסיקת "צור ירושאל'" (בלי הפסוק) שעליה יפה לדעתם על-פי תורת הסוד שלהם. הם מיחו תחורך נגר מנגה "עוצרתדים" הדתלו ספק באמונות המסתורת שהעמידה את ר' מאיר ש' צור מצדדי הנוסח המקורי. כנאה בדעותם שלוק הפסוק מסוכן והברודה, החקולו מתפקידו של מאורה.

לפי המשמען מן המסתורת החוללה את שילובו של הפסוק במקומו הזה בר' מאיר ש' – מנגגה הקדום של וורמיישא, אולי בהשפעת הערפחים, היה לומר את הפסוק במקומו זה³⁶⁴. אבל נראה שהנחתה לאחר זמן, ברכות פסיקת שליחוי ר' מאיר אשכון, אולי בהשפעת ר' אלעוזר בעל הרוחק.³⁶⁵ במנהוג וורמיישא המאוחר לא אמרו את הפסוק; אך משתמש מעודרו בטסה מהוחר וורמיישא שהעהתק ר' יעקב אופנהיים. בעקבית משטען כך גם בפסיקה במנגנות ר' לויוא קירכהיים (פרק בכ' ב'). המתאר את סיבת ברכת האגולה עלי' לחישוב התביעות של בעל השור האשכוניים הקדומים, ורק לשונו שם: "אי' אומרים עד גאות ישראל, ריש ייך אותיות בצד' ישראל, רמו ב'יך נישן התהוויל הגאולה, ריש בו סמ' ר' אותיות, שס' מ' ר' ברא נגאלו ב'יך בננסן", והוא דרשת חסידי אשכון על-носח "צור ירושאל'" לפי גירושם, בלבד המשטגאלאני וכו'.

שני גושים תפילה ראו שנטעכבר עליהם לרגע כת. פסקת "אל ארון על כל המעשים", שכאמור אינה מובאת לעולם במחוזתו אלא החל מאות ש'ין של האלפבית של לה, מסתיימת במחוזתו תמיד בנוסח קער: "...תפארת וגורה שרפם ואופני קודש". הנחס המקובל במנהוג המאוחר הוא כדיעע שרפם אופנים וחווית הקודש³⁶⁶, וכן הוא נוסח כתבי-יד והודופים של מהוג אטוליה, אבל טבור חברוב ברכות והקדושים³⁶⁷ בא מעת בידוק כמו במחוזה של ר' מאיר ש' "שרפים אופני הקודש"³⁶⁸. וכן בנו ש'ין והמשיר קודם להצעצת ספר תורה בדורו. לעיין אמי' ש'ין והמשיר קודם להצעצת ספר תורה לкриיאה. לעומת זאת מירוחה בתשעה באב נחלקו חכמי אשכון הדרוך³⁶⁹ בין ר' מאיר אפיקים, וכן הוא באה הגות הימינוי על-פי הרואביה³⁷⁰ בין הוא ברוב ספרי המנהגות³⁶⁶ אבל האריך ורע ע'יא: "אומר אל ארך אפיקים גם אם לא יום ה", ככל תענית ציבור. ושם בಗליזן: "זוכן בפ'ג' [כפראונקפרוטן] אומרים אל ארך אפיקים אף כשלש בשארימי' השבע".³⁶¹ אך הוא מנהג פנים המחויר שלג, ובBOR מנוסח הדברים, בלבד ר' שמחה הסופר ראייה לומר "אל ארך אפיקים" בתשעה באב

ואין אומרים אל ארך אפיקים³⁶² וקורין בתורה בואthon כי חוליד בנים ומופתירין בירימה אסק' אפיקם, ואשר, ולא יאמר סדר קידושה³⁵³ עד שיטים כל הקינות ואחר כן יאמר יוב' ורמיה ועלינו לשבח". המנהג מוקים במחוזו גם בחטיבת קטעי והמקרא המובאת במנה שלפנינו בסוף הברך, מדף 189 וAIL: "כאן מועתק, כנוכר לעיל, ספר איוב בשלמותו (עד דף 203 א). אחריכך מובא ספר ירמיה (מדף 204 א) מראשית הספר עד פרק בג' פסוק ודע' ד202) ואחריך מעתיקים פרקים לד-לה בספר ישעיהו (מי' ברבו גוים לשמעו" עד "נסו יגון אחאה"). ספר יוב' ורמיה ולחביריהם שירומה נזכר כירוד בביבר משותר לעטוק הדת בתשעה באב (תעניינה לע' א), ובkahilot אשכון הקדומות נגאו לקראו ספר (הכרא בשילוחות) בסוף תפילה שחויתה של תשעה באב, בגין לפני "עלונו" וכן מדי אחריו, על-בלטנים בזבור. דבר זה כבר נזכר דרכ' יאג'על-יד בערך רוכחן לעניין מילה: ³⁵⁴ מיליה בטיב לאחר שיאמר קיונית איבר ורמיהו. וכן הוא מביא במנוגות ר' חיים פטיאל' ³⁵⁵ ובאשר ספרי מנגנים³⁵⁶, מובה העניין ממש כמו במנוגנו, אס' כי בלשון של רשות (לה' ע"א): "וכל מי שרבבה לה ברן מן העיבר או מאריך שלם ומקצת רימיה שזון דברים הרעים מתחילה עד ד' צדקנו ייר' בג': ואחר כך אמר קרבו וו' והוא אמאע ספר ישעיה עד ונסו יגון ואנכח. עליון והוא ברא בזבב קידיש' יוט'. אבל מהמשר הדברים שם ניכר, שכן היה נהוג להלה למשען מקומות מהר'יל שלול ט' באב היה נהוג מהר'יל ג' כל לשיטים הקנעת, טרם שהיה מההליין למור איבר ורמיה' וכו', ושם דין ארוך בעניין זו. אבל בורמיישא של המשאה ה'ז' כבר לא הנהג לומר איבר. ר' לויוא קירכהיים מסיים את תיאור תפילה השחרית בתשעה באב (דף קנו ע"ב) כר' קדיש' بلا תקבל ואח'כ' קוראים בירמיה, הקורא אמר פסוק אחר והקהל אומרים פסוק אחד, ומוחילין בסימן ט הנה ימים באים ה' זפקת עיל כל מום ערלה³⁵⁷ ואומרים עד סימן בג אשר יקראו ה' זפקן. ואח'כ' מתחילין בישעה סימן כל, מתחילין קרבוגנים³⁵⁸ (! עד ששון וגון ואנכח, והוא אומרים קדיש' יוט' לעילנו). וגם גבוי הילוח הוא אומר דף קנו ע'ב: זיא' יש ברית מלחה בט' באב או בשיימי' הדקנות, טרם שקרואין ר'ימי', והולבןABI הבן והטמן להבריהם וכו', והוא גם המבוא עלי'ידי' י' יוזף נשא משם הנוסח הקוצר של יובי'רעו (עמ' 37): "ויאח'כ' יודך הרבה לפני התיבה ומתחליל לומר ירמיהו יימן ט נהנה מים באם ומסיים צג' אשר יקראו ה' זפקן. ואח'כ' מתחיל הרכב בישעה סימן לד קרבו גוים עד ונסו יגון ואנכח". אין ספק שבמנהוג המאוחר קיצרו תלך והשמיוט אמרית איבר בכלל. העובדה שני פרקי' ישעה הבאים בסוף התהיבה אינם נזכרים אעלו' בענין מההליין, כמו כן.

וחזר לרוג'לענגי' מירית "אל ארך אפיקם" בתשעה באב. פסיקה זו ואמרתה, בדורו, בכל ימות השנה ימי' ש'ין והמשיר קודם להצעצת ספר תורה לкриਆ. לעומת זאת מירוחה בתשעה באב נחלקו חכמי אשכון הדרוך³⁵⁹ בין ר' מאיר אפיקים, וכן הוא באה הגות הימינוי על-פי הרואביה³⁶⁰ בין הוא ברוב ספרי המנהגות³⁶⁶ אבל האריך ורע ע'יא: "אומר אל ארך אפיקים גם אם לא יום ה", ככל תענית ציבור. ושם בגלוין: "זוכן בפ'ג' [כפראונקפרוטן] אומרים אל ארך אפיקים אף כשלש בשארימי' השבע".³⁶¹ אך הוא מנהג פנים המחויר שלג, ובBOR מנוסח הדברים, בלבד ר' שמחה הסופר ראייה לומר "אל ארך אפיקים" בתשעה באב

- 352 עין על כל הלל, בסימן.
- 353 כלמיך דרישה וטירוא, רעהה לומר, יובא לעין גואל', בדליך.
- 354 סימן ק.
- 355 מחרחות גולדשטיידר, עמ' 59.
- 356 השואה מרגנובגראט ר'א קלירונר, עמ' קל, מנהוגה ר' אייזק טירנא, עמ' ג' וכן מנהוגה דבי חררים מרגנובגראט (עלל. הענה ע'ם 355).
- 357 בר מסון גם מחזור שלג, ביד מוארת. ליר' ייר' ט' בר (פרק 229ב), כפי שברור חוכם לעיל.
- 358 סוף הלביבה תגערת. מנהוגה ר'א קלירונר, עמ' קל.
- 359 כגון מגניה ר'יהם פטיאן, מנהוגה גולדשטיידר, עמ' 59; ומנהוג ר'א קלירונר, עמ' קל.
- 360 שאונורות אל ארך אפיקים יאנ' בטהנו בכ'ה' (ובעהר. שם) הווא פלעת קולומט, כי אין תשעה באב לעיל' בט' ב.
- 361 ובשנובר עיל' חמיעתיק דשמוט בשווים נון המקרים אט האמהל' ישפ'ן מן המשפע. קשה להניחס שהוויה (באן (פעמי'ת) פטיאן קולמוס, שחויה המשפע הווא פסוק צצ'רתו וא' אפשר שללמורי'ה חס' שטראטה מהן. אפער שבקשר לירוגה השםזה המלא בערך מקומת. כר' שלא יהא מקרא עושא ברכחה (השווה ריש' ברכות פאי'ה'ה. ג' ע'ז: "יאן אומר' ברכה פסוק") ואפער שטראטה מהן.
- 362 עין בנירין והכירויות: אובן. עוגת הבשורה, ה' ע' 84 ואילך, וענן גם: ר'ם הרשלר.
- 363 סייר' רבען שלמה ביר' שמשן מגומייז, ירושלים תש'לב, עמ' צד ואילך.

"משתרתיו עומדים", וכבר מהרייל (דף נח ע"ב) מזכיר את הראשון כאופן קבוע לשבת וראש השנה. בדורמישא ויהה נהוג לשלב בשבת החודש שתלה בראש השנה "אופן של ראש השנה", אלהיכם של ראש חדש" בטור מערכות פוטיטים של פרשת החודש, מבוא במחוזר שלו. כך מצין ר' לוייא במנגתו לפرشת החודש (דף קל ע"ב), ועוד קורטמן לפרש שקלים וכך עד ע"א). בבל שבת וראש השנה אמר ימיי ר' לוייא בדורמישא את האופן "לך אלים" (נד ע"א), אול' על-פי מה שקבע ב מהרייל. במנגנו ר' וחפה שם נסתמך בנוסחה הו דירעה מענית, והוא נמסרך בנסוחה הארוך של חיבורו (דף 16 ע"א):

הגהה: בשנת תוו [1646] לפיק היה שבת ור"ח ופרשת החודש, הדיו רוצץ מקצת ב"ב לומר אופן של שבת ור"ח ופרשת החודש הכתוב בחוזור של קהל, ומחברו ר' מאיר שליח ציבור. ונמנו וגמור שלא לאמרו כי המנהג פה לומר של שבת ור"ח, וכן נשאה. ע"כ הגהה.

"מחוזר של קהל" הוא מובן, בהקשר זהה, מחוזר ודורמישא שלו, האופן לשבת וראש השנה ופרשת החודש הכתוב בו הוא "משתרתי עומדים" לר' מאיר ש". מקצת עלי' בתים סבירו שהוא אופן מchioר לשבת וראש השנה ופרשת החודש, וביקשו לומר אותו. האופן הרגיל לשבת וראש השנה בימי ר' הופא ל"ר אלים": הוא מצין את במושב וראש השנה בנוסח הארץ של מהנהנותו, ³⁷⁹ בכל אופן, אין עדין להשוו שליל אלים" נגה בדורמישא כבר במאה ה'יא, והמנהג נתיעבע בcheinון זה בדוראי במן מאורי יותר. תכנית הפוטיטים לשבת הגודל (דף 244 ואילך) כפי שראה מובאת בפוטיט המתוור הופפת את מנגה מערבי-אשכנזי משלם. אבל היוצר "אטוי מלבנין" המשתקע במוחוונו ברוב פאר, לא היה נהוג בדורמישא, אלא-אסיכון היה שבת הגדול גם שבת החותנה. ליד פתיחת הפוטיט במחוזר מצוי צין ליה, בכינר לעיל, המנהג המוירד של ודורמישא מתחזר בתבלטה אצל ר' לוייא לקרוביים (דף קל ע"ב): "חוּפָא שֶׁמֶשׁ מְצִין סַתֵּם עֲמָן 16 בְּנֹסֶחֶת הַקָּעָר": "אמ"ן בשאות שבת". וחופה שמש' שבת הגודל והחטיל אל מורה ³⁸⁰. המשיג החורג של ודורמישא מצעין גם במנגאים הנדרפסים בסוף סידורי ודורמישא. אף כאן קשה לשער שמדובר במוגג קром; מהרייל מצעין את הורצ'ר לשבת הגדול בלא שם הערכה, ³⁸¹ ואילו רוע את המנהג להשטייט את היוצר היה בודאי מצעין. גם העוברה שהקהל הושיק לו מר את היוצר בשבותות של חתן מעידה קשורה בצען בין המקום להבדיל בין שבת הגדול וההשטייט אפשר שדריא קשורה בצען גם העוברה שהקהל הושיק לו מר את היוצר לאבע הפרשיות, בollowר, לתה תינוק גמל וירט לשבותות ארבע הפרשיות, שהנה שבחותות מצעינות "תניות", מאשר לשבת הגדול שציוונה קשור במנהג בלבד. ואפשר שבירוש לכאורה, מפני מה שהאייר בעמידה המוסף כבוי שצווין עד מען.

הקדושתא של נניי עוני פטר רהמותם", שהיתה נהוגה בשבת הגדול במנגנו אשכנז המערבי, הורבה ברוב המקומות בפיוט "אדיר דר מתוחים" (אצלנו דף 339), שהוא קטע פוטיט המוביל דינים הנגעים לפוטיט, מעין "אזהרות" מירוחות להלכות התה זהה. הפוטיט הזה אנונימי, אבל הוא כנראה קדום מאויר, וכבר הוא מgettext במאה ה'יב". אבל אין להעלות על הדעת שנקתב מוחרה. אפשר שרי' יוסף טוב עלם למד מנוחה בפיוט "פאר" לשבל קטע הלכתית אדריך בקרובה של לשבת הגדול "אללים בעדר"³⁸²; ר' יוסף פעיל באמצעות המאה ה'יא. ברוב המקומות החזב" אדריך מתוחים" ³⁸³

הלשון השניה היא זו והמשמעות בעמודות השבת את פיסקת "אללהינו ואלהוי אבונינו רצח במנוחתנו", והוא כך: "... ישמו בר' ישראל אהובי שמר". נסח זה משותף ליזוב המקורות הקדרומיים, מזרחי ובמערב כאחד, ³⁷¹ וכך אכן שמרו כנראה קהילות אשכנז את המנהג הקדום של בני איטליה: באמצעות נסח סדר חיבור ברכות ³⁷² הוא זו ישמו בר' ישראל אהובי שמר בטעות: אורה בינהן שמייך, מושגנו בר' ישראל אהובי איטליה המאורחים יותר, כתבייר ורפוטים באחד: "ישמו בר' ישראל מקדשי שמר". מושגנו אשכנז שנו כנראה על-פי הערה הבאה במנגנו ר' אייזיק טירא זהה הלשון: "רויאין ליכילו יושמו בר' ישראל אהובי (ה) שמר" וכיו' וברב סידורים ותימא גדרה כי אין עיין חתימה ולא מען פתיחה גיש גם שמעתי מבקאים שיש למור זינוחו בו ישראל מקדשי שמר וכו', והוא שפיר מען חתימה ופתיחה, וכן גראה עיקר ³⁷³.

מנגנו המהווור בפיוטיו

כבר ציינו לעיל שבסעה שר' שמהה בא לכתחוב את מחוזרו כבר הי"ס דרי ההפילה של קהילות אשכנז קבושים ואפיקו אופנים בקוראים בלילה. אבל עדין היו הבדלים מסוימים בזמנים בקטנות פוטיטים, וכן שאורו, בדומה זה מזה בקידרימה, עד לעת החדרשה. באופן מהויה למרי נרלו בוה קהילות מערבי-אשכנז מן הקהילות שברמזה: אבל גם בתיוחם כל אחד ממנהותה המשנה הללו היו מנגאים יהודים לkahillot מסוימות, ואלה, בחלקים, נשתרמו גם הם בקהילות יהודים לקהילות מסוימות. רוב שנייני המנהג הללו נתיחחו בדרך הטעיל לעמדים הבדלים קדומים, שמכוומם נפלות בתכניות הוצאות הגדולים ניכרים לפעמים הבדלים קדומים, שמכוומם נפלות החקלאות אלו מalgo. פוטיטים יהודים מסוג זה עולמים לפנינו לעיתים במפעיע מוחווים אשכנזים קדומים ³⁷⁴; הם גם צענו לפעמים בהבלטה בספרות המנחות האשכניות המוטעפת. גם מחוזרנו אינו נקי מיטמייני-היכר טיפוטים מסוג זה.

בມערבת הפיוטים לאربع הפרשות הפותחת את המהווור יש לציין, למשל, את העדר האופנים. מרכזות היוצר לאربع הפרשות הבודאות במנהו אשכנז, שעשו שלושה קטיעים: גוף יוצר, אופן ווילת. האופנים כאן קערם מאר, ואין בהם אלא ארבעה טורדים ³⁷⁵, המערבת, על כל שלושת מרכיביהם, שימוש גם בסדר חיבור ברכות, אבל בסידורי איטליה המאורחים יותר נשרו האופנים והולחות. היזכרות (כלומר, גוף היוצר) והולחות נוכחים בוגרואה, בכל הסדרים קדומים, בקדומים מאוחרים, אבל האופנים חרסיטים בכמה מוחווים קדומים. במאה ה'יא? נחשב העדר האופנים בפיוטו ארבעה הפרשות קי ייוזרו למנגוג ודורמישא. והוא מובלט בכל אחת מן הפרשות לודין דן עלי' ר' יוספה שמש ³⁷⁶.

בחותבת הפוטיטים המעתרת את תחילות פרשת החודש העתק בಗליון דף 272 את האופן "משתרתי עומדים" לר' מאיר ש". אופן זה וה"אללים" שבעמידת המוסך ("אללהינו ייוזיח שמש"; דף 322) אינם לשבת החודש, כפי שכבר צין לעיל, אלא לשבת וראש השנה. אופן של ר' להיאמר כאן רק מקורה שפרשת החודש זהה ביה"נ. אופן של ר' מאיר מפעע עמק רחבה הרבה הרבה אופנה אשכנזים בתבונה, ולעולם בין פוטיט שבת ר' מאיר-העתק שמייר, ובדרך כלל יחד עם האופן "לך אלים אלפים" (ל, 810).

המיוחש לר' בנימן בר ור'ח. במחוזר אוישנו המאורחים גבר "לך אלים" על

שין על זה לעיל. המנהג לומר "אללהינו" בשבת וראש השנה כמה פוטיט ה'על-ויר' לאותן, אך עלי' ר' יוספה ובמנחות ודורמישא הנדרפסים. אבל אין כאן הchallenge של מוניין.

³⁷⁷ בעלי' ביחס. דף 20 ע"א: "אופן של שבת ור'ח מתחליל לך אלוי". גם במחוזר של ר' יעקב אופנהים מוכא

לך אלים" אופן של שבת ור'ח מתחליל לך אלוי". אבל אעלוינו אין אופן.

דף ע"ב: ייוזר אוישן ביחס להאהר, ר' יוספה ואופן ווילת. אבל אעלוינו אין אופן.

I. Davidson, *Machzor Yannai*, New York 1919, p. xxxviii. הכרוכה לקטע אבואה חיל להתיצה, שושא מטען "אזהרות" של הלות פטה. במחוזר של ה'יא הוא אכזב את הרדייט "או רוב נסים הפלתא" ולפני הדילוק, ככלומר מוקומו מוביל למקום "אדיר רר מתחמי" בקרובה של ני' ברגום כתבייר וומונגה במערב-אשכנז. בקדושותאות הקלאסיות שמיושנו דוגמתו לפיטני מרכז-יאירופה אין "סדרים" הלכתיים מוגן זה.

כך הוא בנוסח הגליא של סדרו ר' יוספה וכו' אולר 403; עין סדרו ר' יוספה עמי קיב, בשינויו הנטoxic (ובנפניהם של סדר רב עמrus גאנז מהויה גולדרשטייט, עמי יונס (גונרטס) שט' יושוחהן בר' ישראלי וכו'). וכסדרו המביבם מהויה גולדרשטייט, עמי יונס (גונרטס) כל ישראל אהובי שמר, מודה בודאי בונש תימן. ובסדר פרוס (לעיל, העירה 205): ייוזר ור' יוספה בכם.

122

העתיק שברוב עמי 122.

373 מהודורו שטיצר (לעיל, העירה 87), עמי יוס. אבל גם במחוזר ודורמישא שבחעתה ר' יעקב אופנהים, דף 52 ע"ב: ייוזר בר' ישאל אהובי שמר.

374 על אופנהים אלה וועל הגלם מהם וותבניהם לונדרה היוצר עיין פליישר, הייצור, עמי 178 ואילך.

375 העתקת שברוב עמי 168, 169, 163. במנחות לר' יוספה מוגאנד העשין דרכ' קבב' יאנזילן. בנסח הקער של ר' יוספה שמש – בעמי 103, 113. קטע זה פורסם בסעיפים א'ם הברמן, סי' סר' הול (תש"י), עמי תאמ' תפט. האופנה חרסיטים במעטם גם בקדושותאות מהויה ודורמישא של ר' יעקב אופנהים, דפים 18 ע"ב, 22 ע"ב, 37 ע"ב, 42 ע"ב.

הקטיעים במחוזונו אינה מעידה כלום, כי הוא מחוור קromo: החטיבה הארמית באה, למשל, בשילומתה ובפער גדול במחוזר נירנברג, שנכתב ב-1333, בחומרם שנה אחריו חזרו ורמיישא. אין ספק שהמשמעות בפיוטים הארמיים נתמעה ונתבטל בקהילות אשכנז אוחוריין. אבל ראוי לומר שראשית התהילין זהה כבר מורהות במחוזרנו. כי יש אמן כאני פיטר: פתיחה והרחבה בשפע יהיש, אבל כבר יומם שביעי, איןם מוכאים הרגומי הפטוטרו למועד הפסקה, לבך משל יום שבעיעי, ימי השבעות מוכאים רק פטוקים ספורים. גם מתרוגם קריאה בתורה בשיבוי של פסח ויום ראשון של שבועות חסרים קטעים. כתעריה הסיטוטים של תרגומי הפטוטרו, שכחאו כהם ביום בשפע במחוזר ויטרי הנופש, חורים אצלנו לחלוין. מעבבניהם, מבצע המרגג מחוזרנו, לא ממעא מתואר במקורות החיזונים, אבל אין ספק שיש ציוואן בו במחוזרים בתובי יד. בכל אופן העריות המאוחרות, הישירות והעקרות, שכבר אין יודעות למורכבותם בלא עלם על המשניות הליטוגיות המשקפת עדין בעצמה לא קבינה במחוזרנו. איןם מעדמות את שלפנינו בסימן של פלייה גוללה.

באו עבשו פיטויו גראבשוט. המעירוב ליל ואשון זירד עירבק' ליטסוק טוב עלם (דף 109) מאושת לבל מחוזר אשכנז, והוא זו קדווש. אבל החומו לא לילה שני (ב-144). "אלחיט ביתה מושיב היידיטס", והוא יוצץ דוף קצתה, שכן בכל גלוויות מערב אשכנז נאמר ליליה שי המעריב אל' אלחיט יי ד' דבר' לאבאנן. אמן מחריל מזעין את "אלחיט ביתה" כמנגה יש מקומות" בלילה שני של שבעות, אבל מנגה מקומות אלה לא נתקדר. ואולם גורמיישא אמרו בלילה שני של שבעות פיטוז, והוא נדפס בטידור המיחוד של מגנט ורמיישא. גם ר' ליאו מזעין אמרתו בהבלטה (קן ע"ב): "מעירוב ליל שני אומרים מעירוב אל' אלחיט ביתה מושיב היידיטס מרבינו אמרתם אברם בין ברינו והודהה הכהן שעשה ספר הדינן, בר' פולגיתה של רבינו שמען הגודל מגungan בר' צחיק וצ'ל".

תפילת י'שמד' ב'ים ר' אשון של שבעות מורהות במחוזרנו בפיוט "מי אדר והוד" (דף 110). דקען טוען בתפללה בין צייני ובאי מוגול"ל" ל'מיידמה ולמי שוה לך", כפי שמעיר הסופר. המנגה לומר פיטו הנשב במאה היין כמנגה מייחד של קהילת ורמיישא. הוא מובה בהבלטה על-ידי ר' ליאו (דף קמט ע"ב) בתיאור סדר תפילה הבוקר בראושן של צג, וכן ברכ' לשונו: "מסדרין את הברכות במזו' בשאר ייט" (=ימים טובים) עין ביט' של סוכות, עד מיידמה לך. אז מתחילה החוץ בקהל רם' מ' אדר והוד [...] ואחר קר' אומרים מי זומחה לך". בימי' ר' ליאו בכר לא אמרו את הפיוט בשלימותו, אלא השמשו תרוכ' חלוק פטני. ר' בהשחתת קטע הפהנים, ודפס הפיוט בשתי מהדורות סידור ורומיישא.⁴¹² המנגה מובה גם על-ידי ר' יוספא שמש (עמ' 29). אבל אין לחשב שמייקרא לא זיהה המנגה נהוג אלא בדורמיישא בלבד. וכבר מבית מדרשו של מהר' מוטונברג ז' נמסר בסותם שנ' ה'גא התאזר עוז', ואנן עוז לא תורה. וכטשר מנוגנות אברהם קלויינר⁴¹⁴ הזה מובה כמנגה מגנעה בשבת בראשית, וכן גם במרהיל' (דף ט' ע"ב). גם בדורמיישא אמרו את הפיוט, מלבד בשבעות, בשבת בראשית.

היצירות המבואות במחוזר שלנו לנו ימי השבעות, אדרון אמנני" ליום ראשון ואילת האביב⁴¹⁵ ליום שני, הם היצירות הקבוציים לשוניים אלה בכל מנהגות אשכנז, בסדר זה. גם האופנים י'וועה בנימ' שוו' מלר' ליום ראשון ו"אוורהות אויליט" ליום שני וגם חולותות "אנבי שמעת" ליום ראשון ו"אנכני גודל בענדים" ליום שני רגילים במנוגנות מערב-אשכנז, והם

גם מהרייל' מצעין בפשטו (דף כ ע"א): יובשנו ימים טובים האוחראנים של פסח אין[ן] אונמר[ט] אל נא לעולם תונערץ⁴⁰¹. אכן, הפסיק חורה גם במחוזר שלנו בשתי הקדושותאות. אבל המנגה המאוחר של ורמיישא גרס אמרית "אל נא לעולם" בשני הימים, והדבר מפורסם בחויבורו של ר' ליאו קרכהיין, לגבי שבטי של פסח (דף קמבע ע"ב): "וואומר אל נא ביגזון", וכן גם ליום שמנוי של גוד (דף ע"ב): "וואיטט נווארתיך" (המנגן בז' במחוזר צוין 182) רושם בגלוין "אל נא", וב'אותו עין או ראיינו (964) הועתקה הפסקה ב글ון בשלימורה.

במקומות זה גוףו, בשתי הקדושותאות, נהגו בני אשכנז הקדומים לומר את הפורמללה הליטוגיטה השכיהה יי מלך יי מלך יי מלך לעולם ווע' קודם שפטוח באמירת הרהיטים.⁴⁰³ גם מנגה זה רשות מפי ר' אפרים מבונה בכ"י האמגורוב 152, דף 40 ע"ב: "מצעתאי אני ויליב'ה" (במחוזר[ט] ישנים אומי' בגין הסילוק ה' מלך ה' מלך לעולם ווע', ואו אום' ובכן ולך העלה קדרושא ר', והוין עמ'ה), וכן ספק שהוא אותו המנגה עצמו, אקלע-פי' שר' אפרים מציעו לסלולו, בגין וזה מהו ורמיישא המאוחר למנגה הקודם: אמרית הפורמללה הליטוגיטה השכיהה יי מלך יי מלך בעולם בשתי הקדושותאות, קודם לטידור הרהיטים, הן על-ידי ר' ליאו קרכהיין⁴⁰⁴ ה' מלך ר' יוחפא שמיש אבל במחוזר שלנו לא צוין למנגה זהה בפניט, יש לה הערכה ביד מהארת בגלון הדפים בשני המפעמות (דרים 82, 994).⁴⁰⁵

מקום נכב במחוזר וטופסים הפיוטים הארמיים לפסח ולשבועות. המנגה לתרגם קריאות בתורה ובנבאי, להקרים לתרגומים פיטוי תפיחה ולשלב בהם קטעי הרחבה בימות ההג הנוכרט היה כליל בקהילות מרכז-אירופה ולודקוטות, ובתוך זה ובוואי גס קהילת ורמיישא. תעודה על כך פעליוו האינטנסיבית בתחום הזה של ר' מאיר ייד' צחיק שץ, פיטואה של בקהילות אשכנז עד שם נעלם לחוטין ברוב האוזרים.⁴⁰⁶ באשכנז לא נותר מה אלה זכר מועט. התקהלו ביטול את התרגומים בימי קדם מכל וכול, וכן היפטים שקייפו והרחבו את התרגומים בימי קדם שהשירו בשימוש רק את הרחבה "ארכין יי שמייא ליטני" ואת דרישות לתרומות ייציב מילין, את הדרישה "ארכין יי שמייא ליטני" ואת דרישות לתרומות קלויינר⁴⁰⁷ עד מכיר פתגס" לר' יעקב בר מאיר (הט). ר' אברם קלויינר⁴⁰⁸ עד מכיר אלטראנטוואר' לייעיב פתגס" את הקטע "אתה ודוגמא" (אצלנו דף וסוב), אך בוגנצעא כבר לא אמרו ימינו "שות דיבר, אך אקרטור מליט", וכן מובה גם במרהיל' (דף כב ע"א). במנגה המאוחר של ורמיישא ביטלו לומר גם "אקדמות", אך-על-פי שהוא לפחות פיטין איש המקום, מפין מעשה שהיה, והוא מסופר על-ידי ר' ליאו במנגהתו (דף קי ע"א):

ואין אומרים אקדמות (פה גורמיישא). אבל קובלתי: למה אין[ן] אונמר[ט]
אקרמות, כי פעם אהת הדינה פה ק' גרמייאן חוץ אדר ואמר אקדמות
בקול נעים ובכונגה גדרלה ואחרי שיטים לקח אותו אליהם. על אין אין
אומרים אותה.

הטעם לא נשא חן בעינר' ליאו, והוא מוסיף: "אבל זה הטעם אינו מספיק אצל, ואדרבה, אחר שאריך זה המשעה בחון מעא שזה תפילה הדיא תפילה מעולה מאד, והויה לאומהה בכל שנה ושנה בכונגה. אלא ואדייש טעם אחר להה שאין אומרים, וכבר הוא גם עציל ר' יוספא משמש. המנגה אינו נפקד כלל במחוזר ורמיישא של ר' יעקב אופנהיים. מכל מקום, הופעת

401 וכן הוא בסמנגן ר' א קלויינר, עמ' קכ. גם ר' יוספא שמש מביא אף פסח (עמ' 22 בנוסחה הקצרה), אבל לשמש של חаг עמי אין צוין לה. אבל שבמיין יש?

402 פתיחה והודיטיס בשתי הקדושותאות היא בירכין וועש יי בום הוהא.

403 קר מבוגר תא עכטער ר' אפרים מטבב פיטום הברה. הרכינו טבר פרוש כבורה משכינע רצין;

404 עיי': אדרון, ערוגת כבשם, ד. עט' 39 ואילך; הרמן, ר' דיעתת המכון, ג. עט' 218; הילל, תלולות ופטוט ושרה, ב. עט' 192.

405 דף קלקב ע"א: אדרון' מלך ה' מלך' יטלקן לשלט ודר, ואמר ובכן וועש ה' בום הוהא.

406 בונוח דקען, עט' 22 ר' 23: והווח אונר, פטס' 22 עט' ר' 23 ע"א. וכן הוא גם במחוזר ורמיישא שותתקן ר' יי אונרוייט. דף 86 ע"א ואילך.

407 אבל קרבנות זום אחרון של פסח (עמ' 964) מוכאות בדורבי ר' אדרון מגוון. כתבה העירה הזאת נאחס' אל ואילעלא הסלוק, והוא ממש כרכוב בדורבי ר' אדרון מגוון. כתבה העירה הזאת נאחס' אל ואילעלא

408 רק באטליה נשאר המנגה לתרגם את התהਪוט בבל פיטרי הפטה החשבועות, עד לעת החשנה. חתיריגוטס עדם מוכאים משלוח פיטרי קשיש והרבה חשבועות. "אדרון אמנני" ליום רביעי גנטבלר מלול, להר' העדר, עמ' 29. וכך.

409 גם במנוגים שטס' קדשו מגוון ורמיישא נבר' העניין בסחתם: ייאו[ן] אונמר[ט] אקרמות.

410 כבוד, אין אלעטן לאו שוויה לתהנומט הלא, וקשה לזרום שטה גנימ' של פסח ושל שיי השבעות מוגאים

411 במחוזר, וכן בזורה ומקרתא.

412 ליד השורה י'כטן ביט' וועד מתקן עז', שם נהגו להפטוק כוורמיישא את קריאה הפיוט במנוגה הדמואר. רשות במחוזר, ביד אדרורה: יען[ן] אונר. מכוא הוו עטבון ליט' שער גבלומיט חבושים', אלא שחלק וועלין של הנק' נזוק כאנ', ודאי סומן גם מקט הדילג בלאן.

413 עיין מנגינות ביד' הדרס' ביד' בר' קדר' מטונגנונג, מהרוחה יי אלפּובּין, נירויך תשיה, עמ' 35.

414 מחרחות דיסין לאילע, הדרס' עט' אס.

415 אבל במנגהה ור' א קלויינר, עמ' קדר, רנשם סדר הפקן מהו למגננא.

"בליל וה סר" אצלנו, אול' און ליהוס להה משמעות, כי אפשר שלא חשב על תשעה באב שוחל לחיות במרגאי שבת.

בפסקת הנחמה שמשמעותה את הסור ("תרום צוין באשר אמרת") מציין ר' לילוא שמנגן ורומיישא היה לומר "ותשוב לירושלים ברוחמים", בלא להשופך "דרבים", אבל בנימין מהוחר כותב "ברוחמים רבים" (דף 152א), ובסוף סדר ווט טיב (ט"א): "ויתשוב בירושלים רבבים רביהם" (ו). דושמתה החרוא בא ואלי בהשפט לשון הכותב בובייה א: עז המובה אהורי בכחותו²⁴, מכל-מקומות, בכל הפרטים הללו טטה מה שמנסר לנו על מנת קהילות ורומיישא המואה.

אבל סדר הקינות ביום תשעה באב הוא כדורי לעני הנמרן לנו מפי ר' לילוא (ונף קע'ם בעב' ר' יוזפא (עמ' 36) על מנת ורומיישא. בורומיישא הה מקובל להחיזיל נסורת בקיינטת טו קינוט קלייריטי מיטחון. רשות קינות אלנו נסורת בשני מקומות הנוגעים, והוא החופט לאמר את האב בחזרותן מפרק 160א עד 162ב. ברוב קהילות אשכנז אמרו אכן בהעלם אחד ייז' קינות קליריטיות בסדר שנעה (ונף קע'ם ע"א), כך: "ואחר בר' מתחיל החשוב שבקהל ואומר קינה ואח"כ גומרים הקהל קינות אלו היה מדרה של ורומיישא, פבי שנמרן על-ידי ר' לילוא (ונף קע'ם ע"א)... ואחר בר' מתחיל וכשיסימו הקהיל הקינות או מתחיל המפלא שבקהל ציונים, ואח"כ אמרם הקהיל ציונים מישרצא, אבל מכל מקום החשובים והוקנים קדרם. ואחר כל העזינו ורומיישאים אלוי צוין ועריה, ואח"כ אמר' קהיל לה חזון ואמור ר' יוזפא (עמ' 22) עד (עד) ימשר הקהיל עד אן [ט] מספַד בעזון, ואח"כ אמר' גזונן. קווילן אונומן תרחש צוין בקונול'ן [ט] אוח'יך אמר' גז' החזון, וחוץ וקורל אומרים בכוהב על-[ענ'ן] נגראבן' ובי' בחתה, ואומרים קעת פטקי דחמה ברי לפטוק בנהמה. מבחזרו שלנו בא הדקען ייילוון הו"ה מיר בוטש טזי הקינות הקיליריות. והספור ר' שמחה הילך בוה לשיטעה, והוא להביא במחזרו את חלקו של החון בלבד: מה טיז' הקינות הראשונות נאמרות מפני החון, אף קינה זו בר'. און כל השאר העתיק אחרכיך בתסתפה, כדי שהחון יוכל לעקב אחורי קריית החידים מן הצלבר אף לרואן איו קינה בתר שאר הקוראים. את קטיע הסיום של הסדר, שהיו זחים למובא על-ידי ליל תשעה באב, לא העתיק שנית בשילימות, ורק רמו להם בהעתקה נסתפה של הטור יירחן צוין באשר אמרת.

טוקן שטטיבת הקינות שיתלה לפני האחוריים בורומיישא היהה עשרה יותר מזו שבאה במחזרו. נתרבו בגין העזינו ונטאפה הקינה השקולה "אלוי צוין עריה" שאינה אצלנו. במחזרו לא הוקצב מדור ליעזינים, ויטו של ר' יהודה והלו ע"ה לא תשל"ב. עצובות הסוט של מערכת והקינות נתרשבת בתקופה מאוחרת רישלה רוף 179 (ב' ע"ב). עזובות הסוט של בתיות המהו שמןנו הקדום של.

ח. מתחזר ורומיישא ומנגה ורומיישא

השאלה שכבר נשאלת פעמים ורובה במחקר בדבר הזיקה בין המהו שפלפני לבן מגנהה של ורומיישא אינה בכיניה שחויפר סופית גם לאחר שעיננו בפרטיו של הקובץ ובפרטיו המהוגים שעולמים ממנו. כפי שריאני לעיל, בהרבה פריטים, משמעויותים אמורים באורה, מיציג המהו את מה שmoboa לפניו במספר האחרים מכמגה ורומיישא, אך בלבד מעת פריטים אחרים, משמעויותים אף הם, הוו נמצאו סיטה מוה. הדבר המפער באנ להכעה חד-משמעית הוא העדר יכולתו לקבע מקרים ומואר בהתוצאות המהוגים המקוריים של קהילות אשכנז הקדום שהגע

ונקרים במנוגות מהרייל (דף כב ע"א). אבל מנגהם של בני ורומיישא, על-כל-פניהם מנוגם המאותה, היה להחולף את חוק הדינור ואת האפן של יום שני, ולומר במקומם את היוצר "אדיר ונאה" ואת האตอน "כברדו און". קר מובה במפורש אצל ר' לילוא (ונף קע'ם ע"ב): "ויאומרת זוצר' מאיר ונאה ע"ד' מנחת יהורה וירושלם קדוש', המאיר לאון (ואם הוא שבת או מרים הכל יודוך ותען [מתחילת] שבת נוגנים לו) אוון' ב'ברדו און' ב'גונן' לך אלם', 29 וכן הוא מועתק במחזרו ורומיישא של ר' יעקב יופא שם, וכן הוא בשני דפוסי סדרו ורומיישא ורומיישא וברשות המהוגים שבסופם. כאמור, הפיטים החלופיים "אדיר ונאה" ו"כברדו און'" העוצק נקל' נפרדים ביד מאוחרות, וצוטרו מתחזרו שלחו רשותו של ר' יוסט בסטוק בר' ליליאן ר' קע'ם בעב' ר' יוזפא (עמ' 36) על מנת זמאניט את חתן המהו של מקובל בורומיישא. אין יוציא לנו קהילות אחריה ששינו הפיטים הנ"ג אמרו בבחן בשבעות²⁵. אבל אין יוציאים אם היה קר מנגהה של ורומיישא מאימים ימימה או שחל בזה איזה שינוי שינוי בשלב מסוים המוכרים מעוד על נוכחותו של המהו שלנו בורומיישא בשעת מעשה. ואם הערכה בדבר קמות הדפים הללו נבונה, צריך לומר שמהו שמןנו כבר שימוש בורומיישא במאחדרו.

בזאת טוב שמי של שבעות לא דגון בורומיישא לומר זולות, ולפיכך גם אמרו "אמת וציב" בנוסח המקובל ("של חול"); הפרט מצוין בhalbת העדרי ר' יוזפא (עמ' 29). באמות אין זולת בדפוס המצוופים למחזרו.²⁶

הקדושות אורה חיים מוסר תוכחות" (אעלו ליטם ר' ואשון; דף 110א) ר' ארץ מעה ורעשה" (ליום שני; דף 132ב) יוציאו שתוון במנוגות אשכנז. אבל סדר אמריתן כפי שמוגב במחזרו אנו פשטו. בערך שווה הסדר שלנו מה שידוע לנו על מנגהה של מגאנז: "לפי' גאנזס לו בספר המתגונת של ר' אברהם קליינר (עמ' כרך) ומהריל (דף כב ע"א), אמרו במנוגה באשי ר' אברהם ארכט מטה ורעשה", אבל ביום הדלקוט בקטען א"ז טרט נסדו ארכט ורשמי" שנטיל מן הקרובה אירקה והישש איזס' ל' ווונן בבחן.²⁷ במנוגה המורחת אמרות שתני קדושות אורה יה' קניין ראיוק טירנא (עמ' עב) שהורה לעשות כן. חיים" ביום שני, אול' על-פי' איזוק טירנא (עמ' עב) שהורה לעשות כן. אבל מוכתלי דבריו ניכר שבקומנות הרבה נהנו מנגה הופך²⁸, בכל אופן, מה שלפנינו מופען שוב מחזק מתגאנז. אבל מנגהה של ורומיישא ר' מילוא במחזרו.²⁹

בדיל תשעה באב, שהיה מכון להיאמר אהרי קריית מגילת איכה, מורה במחזרו של משלישה פיטים: (א) על אלה אני בצדיה... תשחר לאלם תorrisים; (ב) ביל לו ייבכין; (ג) אן בטהניינו חרב מוקש. בשול' ביליל וה"מ" מועתקת ביר מאורתה המהוות "ביליל וה סר" שהוטסף על פיטו זה ועל הרוקח בשביל ליל תשעה באב שחל במחזירא. דדר וה הא המובא גם במנוגות מהרייל (דף לד ע"ב), אלא שלפנינו צוינה אמרתה של הפארפרואה המהוות של איכה ה, זיבור יה' היה לנו אורי (ט, 199).³⁰ בורומיישא של ר' יהודה ור' יוחנן התהיל הסדר גם ב"זיבור יה' מה היה לנו ראי" (שאינו אצלנו), והמשיך מבער פנוי, אבל בהשפט "ביליל וה ייבכין". רק בתשעת באב של היהוד אחר השבת אמרו את המהוות "ביליל וה סר" לבירה. און לדרעת מה טעם והשיטו בורומיישא את "ביליל וה ייבכין", ואם קר היה מנגהה של הקהילה מעיקרה. במנוגה מהרייל שזכר היה מנגה פראנקופרטן³¹ בבל מן העברדה שי' בלעדור בעל הרוקח (איש ורומיישא) הוטסף מחזרות משלו על "ביליל וה ייבכין", כלומר את "ביליל וה סר", אפשר למלוד שבקומנו ומונגנו אמרו את "ביליל וה ייבכין", ומצעא בך היה מנגה הקדום של ורומיישא. ומה שהוטסף לא הביא את הפיטקה

²⁸ מנוגות ר' לילוא, דף קו ע"ב: מנוגות ר' יוזפא שם, נסוח קארא, עמ' 35; נסוח אורה, דף 28 ע"א.

²⁹ דף קו ע"ב: "טפראקופרטן [א' ע' מ' ר' יוסט] ר' קע'ם ע"ה, ואו בחתאינו, אפלו' במחזאי שבת".

³⁰ נגאנז: און אמרת' ביליל וה סר': סע' זה חסר, כו'ו, סב' בטהנו שלנו, והשול' ביליל.

³¹ יאה' אמרוי שבתי לירושלים ברוחמים. אבל בפרק ג' אונא שוחב המעווני גם בפסק והעתק שטעו לירושלים ברוחמים ורומיישא! אשר העתק שטח מושך הפסוק קו'ו טעה בפקס זיקו יטה' במקומם.

³² יטה' במחזרי אילזא נטה' טים הפטוש הוא יאמור לירושלים שבתי אלה בוחמים. אבל פ' הנוסחה מהרייל, דף לג ע"ב.

⁴¹⁶ אבל במנוגה המהו של של, ולפיכך יש לפנוי אמת וציב' של זולות. בשת' של אורה שבעות.

⁴¹⁷ ארכט-היל' מנגה.

⁴¹⁸ עין עכ' ב' יונשנתן, פיטוי יהונן הכהן בירבי יהושע, עכחה לשפט קבלת חורא דוקטור, ירושלים שומרך עמ' אג, וג' והעתקה ש'.

⁴¹⁹ כאמור, במחזרו נירבגר מובאים הפיטים כמו אצלנו: "יאורה חירם' חזהלה ריא ריאץ' מה' ע' קע'ם".

⁴²⁰ קר הוא במנוגה ר' לילוא קורנדיים, דיטים קטע עב' וקע'ם ע"ב.

⁴²¹ גולדשטיין, קינות, עמ' כה.

שניהם הוסיף לא כתוב בקובץ את מנהגו עצמו, אלא עבר על-פי הנחיות שיתנו לו על-פי מנהג אחר, שהרי אכן מנהגה של ורמיישא. ההנחה היא על-פי הבנה בלתי-נכונה במאמה שנדרש ממנה לעשות. ענייני זה נראה לי משמעותית החלפת היוצר "אתה הארתה" לoms אחותן של פסח ממנה שנקבע לימים בכל קהילות אשכנז ירושה וירשלא" שנקבע במנהגה המוחדר של ורמיישא. כאמור לעיל, הפטיס במחזרו מביא את הפיטוס הרגיל, אבל מוקדם מאוד הוא והולך ביפוי הייחודי של ורמיישא בגוליות קלף בדורים שצרכו למחזר. החלפה זו, אם אכן היה קורמה עדות הפלת האיגוארים, מעדיה על כניסה קדימה מואר של מהחזר לחותם שיטופה של ורמיישא, ואולי על אף שהוא נקבע מלכתחילה מוחדר מנהג קהילתו, אלא שמעמידו טעה בפינה הזאת והלך בה לפניה מוקומו של.

אמית עדרין עלינו להזכיר על שאר הבדלים שבין נוסח המוחזר ורמיישא שלא "תוקנו" לא מאוחר יותר, דבר המעיד לבארה על המוחזר שהתאים למנהג מקומו ימים רבים, או שלא היה בשימוש פעיל אליו מאות שנים. ואולם לעניין זה יש לומר שהווינים קדומים לא על נקללה שלחו ידם במאהוים הכתובים שלפניו כדי לתקן את וחכם זאת מנהג לפוי רצונם ופיטוס תוקן את הנזכר בעילם, בלבד סלמן כלום בכמה. פיטה קהילתית שמשוללת באה במנגנון מהורייל (זף ימ' ע"א).

ראוי לומר שאין אנו יודעים אימוני נעשה דורות היהינן נעה ל"מחזר הקהלה" בורמיישא; ייתכן שמנה דורות היהינן בעלות של יהודים ונמר כקהל במאה העת' בלבד. מל-מקום אין ערך להסביר שמה שמכונה ביפוי "מנגן ורמיישא" הגדרת נסחו הראשון של המוחזר היה נסח מוחדר ווועצע דפין של קהילה זו. בדברינו לעיל הבהירנו הרבה את העובדה שגס פרטני מנהג ונוסח שנאו יהודים ממבטי ראשון במוחזרו מושפעים היו בימי היבנים הקדומים לקהל ורמיישא ולשאך קרייזות גולדות מלילות הרינויס. סדרן של כל הקהילות הללו אחור דירה בימיהם הדריאן אלי נקודות ספורות, והלך של חכמי ורמיישא בקביעת אחוודתו של סדן זה מבריע היה בלבד ספק.

בכל אופן, מה שעמד לפניו במחזרונו הוא דרי נאמן, גם אם לא מדויק לගמרי, למנגד המרכיבי של קהילת מערבי-אשכנז בשאלת הדמאה הי"ג. מבחינה זאת הוא יכול לשמש אבן פינה להערכת נוסחי וסודרי ומנהגות התפילה העולים משאר מוחורי אשכנז הקדומים.

לידנו בנושא זה מועט, ועל-פי הירוב אין בו עדין רימוי מפורש להבדלי מנהגים שבין קהילות, אם לא במקדים מעתם ושלידי. לדב' מאותם אין שמדובר באפשרות לדעת מה היה בוגנותם של הראשונים ואחרונים בקביעם שמנגן מסוים הוא מנהג קהילה זו או אחרת: האם היה בוגנה בהכרה לומר שהמנגן היה נהוג בקהלה היהיא בלבך ולא בשום מקום אחריו או שהוא היה בוגנה לומר שהמנגן נתפס לראשונה ממקום פלווי ומשם נפשט אל בנותיו, אם מעט ואם הרבה?

גם במנהגי ורמיישא המאוחרים הנרשאים לפניו החל מן המאה הי"ז אין לנו יודעuns איזה מהם הוא מנהג קדום ואיזה מנהג מאוחר, איזה מהם נתייחס לקהילות ורמיישא בלבד וקיימים איזה מהם נששה מירוח לורמיישא אחורי שהו תחוליה משותף לה ולקהילות אחרות. שאלת נסחת דרי אבן, ובאיו מירוח, השפיע מוחווונ על קורתו התואם העולות מן התשואה בין הקבץ ובין מידת משמעויות נקורות התואם המהוות משבה מסכתן, המהוות המתווער. כל השאלות הללו, שכן לנו עליהן השובה מסכתן,

יש לזכור, כמובן, שקהילות ורמיישא היהילדה ומפוארת, אשר העלה מתוכה חכמים ופוסקים רבים, ובתוכם גם אחים מן המעצבים הדגולים של מנהיגי הטעפה באשכנז. קשחה להעלות על הדעת שמנגן ורמיישא אכן עוצבו במירוח לצורך בני הקהילה בלבד, ולא נתקבלו גם על קהילות אחרות. קרובות אל השכל ההזהה ההפוכה, לעומת שבימינו קדרה היו מנהיגי רוב הקהילות הגודלות של אשכנז קרובות הרבה זו אלה, והם נקבעו על-פי היפותז האוטו-איסטיות של חכמי ורמיישא ומגניעו ושאר קהילות הרינויס הגודלות. הבדלים בענייניהם אלה, תחוליה מן הסתם בקביעת הפוטיסים לימים אויל בסדר התפילה בפינה זו או אחרית של גוטהייך-בקע, אפשר שנותרו מוכrhoן של התפתחויות מאחרות יותר, בתרוף טסיות שונות של חכמים מקומיים או אירופים מקומיים שונים. מנהיג של ורמיישא שהוא לדזו וכשה לרישום מפורט מללא אפשר שנותרו בנהוג מיוחד לא בתוקף היהו מוחדר מלכתחילה, אלא בתוקף שמיירטו הקפדיות יותר, אס-בי בוראו לא המוחלת, על המנהגים הקדומים של קהילות דריינס.

בין בר ובין בר ניתן לומר שמנגן מוחדרו קרוב מאור אל המנהג שנותמד לימים במנהג קהילו ורמיישא ושההבדלים בינויהם מעתם ופחות נחשבים מן הדמיונות. אחדות מן הנקודות שבחון סוטה מנהיג המוחזר הקהלה קשורה בורדיי בהפתחותה המאוחרת של מנהג ורמיישא. נקודות אחרות אפשר שהן קשורות בעובדה, שנמצאה מוכחת לעיל בכמה מקומות, שר'

מפתח הפוטיסים במחזר ורמיישא

(ההספורים מופיעים לערך ביברבי קיליר)

- אור ישן מאושרים (שלמה הבעל) 48
אור לשבעי גש צר להלhmaה (אליעזר בר נתן) 245
אורה ויטס מורה (תבון בר נח) N114
אורות עילם שייטה משה בר קלונימוס 285
אורות אאלטס 131
אורישען על הים גנגל (מנחם בר יצחק) 246
אות זה והוחש אאלטס ברוכי קיליר 226
אותות מבהלה (הניל) 18
אותות מופסיבים וויסט (שמען בר יצחק) 97
אותותיך אי ראיינו בעין (הניל) 82
או בהליך ירמיהו (אליעזר ברוכי קיליר) 173
או חטאינו חרב מקיש 3156
או בכבר אשורית אאלטס ברוכי קיליר 133
אטום שפחיך מובלניים (הניל) 139
או אאו מורה (הניל) 3
או על דיר יהו (הניל) 67
או ראיית וופרת (הניל) 5
או רוב נסים הפלאת בלילה (ניין) 38
או תשע מכות (ניין) 33
ואורה איאשת יען נתת 142
און להוירך בධיבור אמוניים (אליעזר ברוכי קיליר) 138
אוכור סלה כוון עישטס (הניל) 11
אוכור שנות עליומים (מאיר בר יצחק ש"ז) 42
אור עוז תעט קנאה (משה בר קלונימוס) 292
אור עוז מעש למלך (גומן בר זהה) 83

- אביב בזיט מבר (אליעזר ברוכי קיליר) 7
אברה בבי שיש (תבון) 55
אברה ער חוג שמיים (תבון) 161
אבון רבשטיין ובוריין (מאיר בר יצחק ש"ז) 2104
אבי לוחה (אליעזר ברוכי קיליר) 92
אבל אערר קיניס אגרר (מנחם בר מכיר) 171
אדון אמן (שענן בר יצחק) 111
ארון מקרים מקנו רדא (אליעזר ברוכי קיליר) K30
דריר דר מתרחים 39
דריר וגאה בקדושים (מאיר בר יצחק ש"ז) 221
דרין חל דע לא טבעים (משה בר קלונימוס) 81
דרר גיאות לבשחה (תבון) 84
ההכק ארכיך אותם חון (אליעזר ברוכי קיליר) 266
ההברך נפש לדחק (שלמה הבעל) 52
ההבריך ארכיך מושברים (שענן בר יצחק) 57
אלדים כיתה מושיב יהודים (אנדרם בן יהודה הכהן) 144
אודה כי נערני (גשולם בר קלונימוס) 65
או לי על שבורי (יעקב בן יצחק הלוי) 174
אובט נדליך כלחות שמען בר יצחק) 96
אום אוש בר דביקה (אליעזר ברוכי קיליר) 21
אונם בשמש כי תהא ראש רاش (הניל) 5
אונם ומינקת בר מתעשקים (שמען בר יצחק) 120
אונם גברותיך הפלאת (אליעזר ברוכי קיליר) 67
אונם גברותיך יי מלל (משה בר קלונימוס) 86
אונורתינו מעש למלך (גומן בר זהה) 36
או פטרו רהמותים (תבון) 37
אור זים היפק (מאיר בר יצחק ש"ז) 44

טיפולה ופיטוט

- אורה בט חוץ (אלעור בירבי קיל'ין) K17
 או כה אמר ברוח (הניל) A168
 או פחרות בנוברך (שמעון בר יצתק) 79: 91
 אויב וшибר וככלם (הניל) 95
 אוים ונוראי לא ויואר (משה בר קלונימוס) 881
 אויל משה ועם על מיא 105
 אויך חנומינו הכל (אלעור בירבי קיל'ין) 171
 אויכה אל קונגנו מאלאו (הניל) A166
 אויכה עצת אפרת והיל' 160
 אויכה אשפטו פתוח כרב (הניל) 163
 אויכה שיבת פח' (אלעור בירבי קיל'ין) 176
 אויכה טבילה חישון (אלעור בירבי קיל'ין) 162
 אויל הערך רודעט (שמעון בר יצתק) 161
 אויל רשותהמן מילון 103
 אויל רצון וווגנא (שמעון בר יצתק) 93
 אויל האביס מונתני סיני 130
 אוימת נואוירק (משה בר קלונימוס) 80
 אוירמה סנה וזרופח (אלעור בירבי קיל'ין) 24
 אוין לשוחט פאלז'וירק (הניל) 25
 אויסט רשותהמן מלון 102; 108
 אויתוותה וווגנא (שמעון בר אלעור) 104
 אויגנרט בחילאה אורונה 153
 אל מנשא ליל אסלא (אלעור בירבי קיל'ין) 1
 אל נל שלום התערץ 5
 אל שעשה פלאות אלעור בירבי קיל'ין 27
 אל תחרב במאנאים (הניל) 139
 אל האורה אשר שעשה (הניל) 5
 אלה השדרת והחוקין (הניל) 140
 אלה ואכללה האיראנן שמנון בר יצתק 27
 אלה עלם מלקדמין (מאיר בר יצתק שי') 105
 אלהים יורה שמוש (ההודה) 32
 אלהים אלעור בירבי קיל'ין 13
 אלהים הויל משוחחים (הניל) 133
 אלה עלה כל אלהים (משה בר קלונימוס) 28
 אלהים פסבל חדוד טמעון בר יצתק 119
 אלהי אדרומים ומואבים (שמעון בר יצתק) 97
 אלים יומם מהסן (אלעור בירבי קיל'ין) 102
 אליל כי בא (גנחס בר יעקל) 183
 אם לא אמריך בען (יעזק בר שמואל) 115
 אם האכלה נשט פיטום (אלעור בירבי קיל'ין) 165
 אם גומוי לא תשבעע 151
 אבל ואבר אלעור בירבי קיל'ין 19
 אמר יצתק לגדרכם איזוזו 153
 אמרו לילדים אדרים (שמעון בר יצתק) 29
 אמרו כוב מעון חמשים (הניל) 121
 אמרות איחבבם אליירו רירבי קיל'ין 23
 אמרות שער מגנום (קלונימוס בר חזקיה) 172
 אמרות שער עלמא בגבינה (שמעון בר יצתק) 120
 אמרות אל חזק (הניל) 149
 אמרו גדר בנעדיים 130
 אמרו שמעון גנאיים (שמעון בר יצתק) 113
 אסירים אשר בכושד (אלעור בירבי קיל'ין) 66
 אספה אל חזק (הניל) 18
 אפיק טום ושילט (משילט בר קלונימוס) 62
 אין קויצן בן קויצן (אלעור בירבי קיל'ין) 12
 איבערו שפלל (ברוך מגנצע) 180
 איזילס מפיך סונים (משה בר קלונימוס) 83
 איזילס בונן ביריאק קוקה (אלעור בירבי קיל'ין) 22
 איזוורה ומופרעה (הניל) 223
 איזיל מועיבס כד סייר (הניל) 12
 אעליל עס עלי גולה (הניל) 24
 ארכdemota מלון שרשות שתוא (מאיר בר יצתק שי') 146
 ארבעה נקרוא נחלל טמעון בר יצתק 97
 ארבען ה' טמא סני 148
 ארען ודקיא שמייא ודרהן 152
 ארען ודקיא זדרהן 148
 ארץ מלארז'ו (משה בר קלונימוס) 85
 ארץ מטה רתשה (אלעור בירבי קיל'ין) 2132
 ארץ עשיתי ואדם בראותי (שמעון בר יצתק) 119
 ארשה אוושן ודרושן (אלעור בירבי קיל'ין) 54
 אש דען למזרוק (אברהם בן יהודאה הבחן) 145
- ט

עוזרא פלישור

K72	צאינה וראינה שור בעטרה (שמעון בר יצחק) צין הא לשאלי (יהודה הלוי) ב' 179	K116	כasher נילוח לאבוחונו (שמעון בר יצחק) בבחו אורת (אייר בר יצחק שא")ג' 2223 כל גמולות ביל ישלם (שמעון בר יצחק) 293
A133	חדש והפשע מפארן (אלעוזר בירבי קילרי) קוחה על ליטיות ערך (הניל') א' 29 קס על רבו קמייז (משה בר קליגטמן) 281	A2	לא מעשה וידיהם (הניל') 96 לאחרונה ישטו (אלעוזר בירבי קילרי) 11 להшибו יט לאיתנו (משה בר קליגטמן) 284 ל' חכמה נשפי (הניל') 283
B66	כפי קילן קצצת חביבך (אלעוזר בירבי קילר) קפאון חוק אלפת הדקר (הניל') K23 קצבה היא ואות לשועים (הניל') K4	A95	לובש דקה בשניין (שמעון בר יצחק) ליכזר פני ותהמותה (הניל') A' 96 לטרם טמאן (אלעוזר בירבי קילר) K24 לי עדר תנגן (הניל') 28
K32	ראשו כחט פ' (שלמה הכבלי) K51 ראשון אמצת לפרש שוונים (אלעוזר בירבי קילר) ראשון הוא לבם (הניל') א' 350 ראשי כל בראש נשאת (הניל') K4 רבות עיטה וחישבח (הניל') ב' 29	K43	לי שמו רם אותו אל חיצה A' 41 לייע עבר בחיזי ליל אמת (הניל') 337 לך הצדקה (אלעוזר בירבי קילר) B' 169 לך ערד נשכחבה (הניל') A' 29 למי או יומו (פארום מרבז) 182 למען למוג לבירותם (משה בר קליגטמן) A85 למען ספר בכל גוא שמק' (הניל') A84
K116	שבוית מרום ליזחה כהוים (שמעון בר יצחק) שבח והודאות עעללה (הניל') A' 95 שבטי יהו הוצאת לפוריום (הניל') A' 93 שבת סורה מני (אלעוזר בירבי קילר) K160	A27	מה אייל פלאי סתק' (אלעוזר בירבי קילר) מה מהיל ריש עעללו (משה בר קליגטמן) 266 פומות ולא תחתים (הניל') B' 84 מוחחת גוביר מירומים (הניל') A' 83
K12	שניאר הדם ליבשו בשיטה (אלעוזר בירבי קילר) B' 295 שניתה עילם בגבניריך (שמעון בר יצחק) 175 שברורה לא מין (שלמה בר יצחק גוונדי?) שכן עין בדוח ואחדול (שמעון בר יצחק) A' 122 שליט חסן ונורא (הניל') A' 96 שליטים בגדותם גוד הרהה (הניל') K115 שם יקרו ככתיבתו (הניל') B' 77	A82	מוחחת תנין בגערה (שמעון בר יצחק) A' 95 מיהנה צר וככל אשאנו (משה בר קליגטמן) 283 מהשכברך לרדרמן (אלעוזר בירבי קילר) B' 266 מי אדר חדוד A' 110 מי יכול לשלער כל התקדים (אלעוזר בירבי קילר) B' 24 מי ימס סוף והצפאו (שמעון בר יצחק) B' 96 מי יון בראש מם (קליגטמן בר יהודה) K178
K121	תהום ורין לבשת (שמעון בר יצחק) B' 96 תודה וקל מורה (משה בר קליגטמן) K83	A150	מיישך דרך תעדר גנו (מאייר בר יצחק שא") מיישרים כל מגני טבו (שמעון בר יצחק) A' 2114 מכל ומי עס משפטו (משה בר קליגטמן) 281 מלוכה וגבורת שלו (שמעון בר יצחק) 297 מלוכת דר לא קדם קדרמה (משה בר קליגטמן) B' 285 מן החר לבנעניך (הניל') A' 223 ממרה חזקה גור (אלעוזר בירבי קילר) A' 132 מעלוליה בקחלה עם משח בר קליגטמן) A' 81 מעתק פלוסטם (אלעוזר בירבי קילר) A' 84 מפה ומה עירימות (משה בר קליגטמן) 285 מקול מלחת שאן פאריכם (הניל') B' 22 מסקונה גוללה (אלעוזר בירבי קילר) A' 97 מורומטורך גוד עמייס (שמעון בר יצחק) B' 28 מריימן על ענלה להלאות (אלעוזר בירבי קילר) K95 משברים נתחטא גלים (שמעון בר יצחק) B' 24 мотי אבואה אראה (מנחם בר עקיבא) A' 37 מוטים כל בון (הניל') A' 2
B138	תחנות אלת עבור (הניל') B' 256 תחנות תחומי ואהילם (אלעוזר בירבי קילר) K139 תחנה זריך בדוגנן נקדים (שמעון בר יצחק) K119 תחון ושבוי נפוגס (משה בר קליגטמן) A' 85 תינו באן דפ' (אלעוזר בירבי קילר) B' 25 תכלית כל פועל רום ותחחותים (הניל') K138 תלמיד ולמוד ולמלמוד (שמעון בר יצחק) A' 96 תמוד מאן כל ערת קדרושים (אלעוזר בירבי קילר) B' 24 תטמים עודום בסין וויל' B' 11 תטמים כרוש ארך (הניל') B' 11 תטם בעילויו אשורי (שמעון בר יצחק) A' 95	A280	עבדו שלח וחריאו עמו (משה בר קליגטמן) ער נהנה בכמה בצעין B' 156 עד אש ראש (אלעוזר בירבי קילר) A' 5 עסל ומלואו של (הניל') A' 23 על הרוי בשיטם טוב דומה לך וזרוי (שלמה הכבלי) A' 53 על חרכן בית המקדש B' 55 שער רכ אשר העלה (אלעוזר בירבי קילר) A' 67
K84	העלולי צר רוח מעילו (שמעון בר יצחק) A' 120 העתווים המה ומוחדר הבילט (שמעון בר יצחק) 392 הרלה עמוסים מנצחuns בעצחים (הניל') A' 139 תשלים כל מעש (שמעון בר יצחק) B' 120 תהור קול נר אל לילם (אלעוזר בירבי קילר) K137 תחטע מתי גבבים (שמעון בר יצחק) B' 121	A63	צאינה וראינה מלך (מושלם בר קליגטמן) צאינה וראינה משכלי שיר (שלמה הכבלי)